

T.C
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

REDDEDİLME DUYARLILIĞI, KİŞİLERARASI
ÇATIŞMA ÇÖZME STİLLERİ VE BAĞLANMANIN
KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE
İLİŞKİSİ: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARIN ARACI ROLÜ

Yüksek Lisans

DUYGU YÜREK

İZMİR-2018

T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**REDDEDİLME DUYARLILIĞI, KİŞİLERARASI
ÇATIŞMA ÇÖZME STİLLERİ VE BAĞLANMANIN
KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE
İLİŞKİSİ: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARIN ARACI ROLÜ**

Yüksek Lisans

DUYGU YÜREK

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Emine Sevinç TOK

İZMİR- 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Reddedilme Duyarlılığı, Kişilerarası Çatışma Çözme Stilleri ve Bağlanmanın Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri İle İlişkisi: Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü” adlı çalışmanın, tarafımdan akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih: 16.08.2018

Duygu YÜREK

TS EN ISO
9001:2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU

Dok. No: FR/604/21

İlk Yayın Tar.: 03.10.2017

Rev. No/Tar.: 00/..

Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Psikolojik Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans / Doktora Programı öğrencisi Duygu Ünel ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: 16.08.2018
Sayı :

Dr. Öğr. Üyesi Emine Savaş Tok
..... Psikolojik Anabilim Dalı Başkanı

İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen Reddedilmiş Duygulu Kişilerarası Cinsiyet Çatışmaları ve Baskıların Koruması başlıklı yüksek lisans / doktora tezi ile ilgili olarak jürimiz 16.08.2018 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYÇOKLUĞU/OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Emine Savaş Tok
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Levent Gedik
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Cennet Şafak Öztürk
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**REDDEDİLME DUYARLILIĞI, KİŞİLERARASI ÇATIŞMA ÇÖZME
STİLLERİ VE BAĞLANMANIN KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİ: ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARIN
ARACI ROLÜ**

Duygu YÜREK

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Bu çalışmanın amacı narsisizm, makyavelizm ve psikopatiden oluşan karanlık üçlü kişilik özellikleri ile reddedilmeye karşı duyarlılık düzeyleri, yetişkin bağlanma biçimleri ve kişilerarası ilişkilerde kullanılan çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Çalışmanın ikincil amacı ise, karanlık üçlü kişilik özelliği barındıran kişilerin sahip oldukları erken dönem uyumsuz şemaların araştırılması ve bu şemaların ana değişkenler arasındaki ilişkide üstlendikleri aracı rolün incelenmesidir.

Araştırmanın örneklemini İzmir ilinde yaşayan, 18-60 yaş aralığında 236 kadın toplamda 300 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara Karanlık Üçlü Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2, Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde korelasyon analizi, basit ve çoklu doğrusal regresyon analizi, hiyerarşik regresyon analizi, Sobel aracılık analizi ve AMOS yol analizinden yararlanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça bireylerdeki kaygılı bağlanma düzeyi, reddedilme duyarlılığı ve erken dönem uyumsuz şemalarının da arttığı ve kaygılı bağlanma stilinin karanlık üçlü kişilik özellikleri varyansının %19'unu, reddedilme duyarlılığı %10'unu ve erken dönem uyumsuz şemalar %16'sını açıkladığı tespit edilmiştir. Katılımcıların karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kişilerarası çatışma çözme stillerinden duygusal ifade ve yüzleşme davranışları azalırken, tartışmaya yaklaşma ve genel davranış stillerinin arttığı gözlenmiştir. Ayrıca karanlık üçlü kişilik özelliklerini yordayıcı etkiye sahip olan şemaların onay arayıcılık, terk edilme, kendini feda, hastalık ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, cezalandırıcılık ve yüksek standartlar olduğu gözlenmiştir. Kaygılı bağlanma ile karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişki ile reddedilme duyarlılığı ve karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkide ise erken dönem uyumsuz şemaların tam aracılık etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karanlık Üçlü Kişilik, Reddedilme Duyarlılığı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilerarası Çatışma Çözme Stilleri, Yetişkin Bağlanma Stilleri

ABSTRACT

Master's Degree Thesis

**THE RELATION OF DARK TRIAD PERSONALITY TRAITS WITH
REJECTION SENSITIVITY, INTERPERSONAL CONFLICT RESOLUTION
STYLIES AND ATTACHMENT: THE MEDIATING ROLE OF EARLY
MALADAPTIVE SCHEMAS**

Duygu YÜREK

**İzmir Katip Çelebi University
Graduate School of Social Sciences
Department of Psychology Program**

This study aimed to investigate the relationship between dark triad personality traits including narcissism, machiavellianism and psychopathy; rejection sensitivity; adult attachment styles and conflict resolution strategies in interpersonal relationships. The secondary goal of the study was to examine the early maladaptive schemas of the individuals with dark triad traits and to analyze the mediating role of these schemas in a relationship between the main variables.

The sample of this study comprised of 300 participants living in Izmir – 236 of them were women, their age varied between 18 and 60. Dark Triad Dirty Dozen Scale, Experiences in Close Relationships-Revised, Conflict Communication Scale, Young Schema Questionnaire-Short Form-3 and Adult Rejection Sensitivity Questionnaire were applied to all the participants. The data were evaluated by correlation analysis,

simple and multiple linear regression analysis, hierarchical regression analysis, Sobel test and AMOS path analysis.

The results showed that when the dark triad traits increased, individuals' anxious attachment level, rejection sensitivity, and early maladaptive schemas increased. Moreover, individuals' anxious attachment style explained 19% of the dark triad traits variance, the rejection sensitivity explained %10 of the dark triad trait variance and early maladaptive schemas explained 16% of the dark triad trait variance. While participants' have more dark triad traits their emotional expressions and confrontation behavior, which are parts of interpersonal conflict resolution styles decreased and their approach and public behavior traits increased. In addition to these, the schemas could predict the dark triad traits were observed as approval seeking, abandonment, self sacrifice, vulnerability to harm and illness, punitiveness, and unrelenting standards. It was found that early maladaptive schemas have mediating role on the relations between anxious attachment and dark triad traits and between rejection sensitivity and dark triad traits.

Keywords: Dark Triad Traits, Rejection Sensitivity, Early Maladaptive Schemas, Interpersonal Conflict Resolution Styles, Adult Attachment Styles

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
TEZ SINAVI TUTANAK FORMU	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
TEŞEKKÜR	xv
1.GİRİŞ	1
1.1. Karanlık Üçlü.....	4
1.1.1. Narsisizm.....	4
1.1.1.1. Narsisizm Kavramı ve Tarihçesi.....	4
1.1.1.2. Bir Patoloji Olarak Narsisizm.....	7
1.1.1.3. Klinik Olmayan Narsisizm ve Ölçümü.....	8
1.1.2. Makyavelizm.....	10
1.1.2.1. Makyavelizm Kavramı ve Ölçümü.....	10
1.1.3. Psikopati.....	12
1.1.3.1. Psikopati Kavramı ve Ölçümü.....	12
1.1.3.2. Klinik Olmayan Psikopati ve Ölçümü.....	13
1.1.4. Kavram Olarak Karanlık Üçlü.....	15
1.1.5. Karanlık Üçlü İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	16
1.2. Bağlanma.....	18

1.2.1. Bağlanma Kuramı.....	18
1.2.2. Çocuklukta Bağlanma Stilleri.....	20
1.2.3. Yetişkinlikte Bağlanma Stilleri.....	21
1.2.4. Literatürde Bağlanma Hakkında Yapılan Araştırmalar.....	24
1.3. Reddedilme Duyarlılığı.....	26
1.3.1. Literatürde Reddedilme Duyarlılığı ile Yapılmış Araştırmalar.....	28
1.4. Kişilerarası Çatışma Çözme.....	30
1.4.1. Çatışma Çözme Stilleri.....	32
1.4.2. Literatürde Çatışma Çözme Hakkında Yapılan Araştırmalar.....	35
1.5. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.....	36
1.5.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri.....	37
1.5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temeli.....	38
1.5.3. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar.....	40
1.5.3.1. Ayrılma ve Dışlanma/Reddedilme Şema Alanı.....	40
1.5.3.2. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Şema Alanı.....	42
1.5.3.3. Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı.....	43
1.5.3.4. Başkalarına Yönelimlilik Şema Alanı.....	43
1.5.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama/Ketleme Şema Alanı.....	44
1.5.4. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Hakkında Yapılan Araştırmalar.....	45
1.6. İlgili Değişkenler Arasında Literatürde Yapılan Araştırmalar.....	47
1.7. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri.....	53
2. YÖNTEM.....	55
2.1. Örneklem.....	55

2.2. Veri Toplama Araçları.....	56
2.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	57
2.2.2. Karanlık Üçlü Ölçeği.....	57
2.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2 (YİYE-2)	57
2.2.4. Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği.....	58
2.2.5. Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği.....	59
2.2.6. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3).....	59
2.3. İşlem.....	60
2.4. İstatistiksel Analizler.....	60
3. BULGULAR.....	61
3.1. Korelasyon Analizi Sonuçları.....	61
3.1.1. Karanlık Üçlü Toplam Puanına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları... 61	
3.1.2. Karanlık Üçlünün Üyeleri (Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati) İle Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	63
3.2. Basit ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	66
3.3. Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	69
3.4. Aracılık Analizi Sonuçları.....	71
3.4.1. Kaygılı Bağlanma ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü.....	71
3.4.2. Reddedilme Duyarlılığı ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü.....	73
3.5. Yol Analizi Denemesi.....	74
4.TARTIŞMA.....	76
4.1. Korelasyon ve Basit Regresyon Sonuçlarına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	76

4.2. Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonucuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	81
4.3. Aracılık Etkisine İlişkin Sonuçların Tartışılması.....	82
4.4. Yol Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	83
4.5. Sonuç ve Öneriler.....	84
5. KAYNAKÇA.....	86
6. EKLER.....	105
EK 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	105
EK 2: Demografik Bilgi Formu.....	106
EK 3: Karanlık Üçlü Ölçeği.....	107
EK 4: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2.....	108
Ek 5: Kişilerlerarası İlişkilerde Çatışma Çözme Yaklaşamı Ölçeği.....	111
EK 6: Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği.....	116
EK 7: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3.....	120

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. DSM-5 Narsisistik Kişilik Bozukluğu Tanı Ölçütleri.....	8
Tablo 2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları ve Şema Boyutları.....	41
Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	56
Tablo 4. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayısı Değerleri.....	62
Tablo 5. Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati İle Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon.....	65
Tablo 6. Bağımsız Değişkenlerin Karanlık Üçlü Toplam Puanını Yordayıcı Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları.....	67
Tablo 7. Çatışma Çözme Stilleri Alt Boyutlarının Regresyon Analizi Sonuçları.....	68
Tablo 8. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Alt Boyutlarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	69
Tablo 9. Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dörtlü Bağlanma Modeli.....	23
Şekil 2. Reddedilme Duyarlılığı Modeli.....	28
Şekil 3. Kaygılı Bağlanma ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Sobel Sonucu.....	72
Şekil 4. Reddedilme Duyarlılığı ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Sobel Sonucu.....	74
Şekil 5. Model Denemesine İlişkin Yol Analizi Sonuçları.....	75

TEŞEKKÜR

Hiç bitmeyecek sanarken sonunda bu zorlu ve uzun sürecin sonuna gelmiş olduğuma inanmakta hala zorlanıyorum. Bu yazıyı yazmaya başlamadan önce teşekkür edeceklerimi düşünürken aslında ne kadar da çok destekçim olduğunu farkettim. Öncelikle çok sevgili tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Emine Sevinç Tok'a şükranlarımı bildirmek istiyorum. Tez danışmanı olmak hiç kolay değilmiş sizinle anladım. Gelişen olumsuzluklar sonunda tam herşeyden tam vazgeçecek iken bana engel olduğunuz için, aşıladığınız umut ve verdiğiniz destek için, tezime yoğunlaşmakta zorlandığım dönemlerde beni hep alttan aldığımız, yüreklendirdiğiniz için ve tüm bu yoğunluğunuzda hiçbir yardım çağırımı yanıtsız bırakmadığınız için size çok teşekkür ederim. Bir diğer teşekkürüm yüksek lisans sürecine birlikte başladığımız ama sonunu getiremeden birbirimizden koparıldığımız canım hocalarım Yrd. Doç. Dr. Yudit Namer, Psk. Dr. Zübeyit Gün ve Prof. Dr. Oya Somer'e. Çok kısa süre birlikte olsak da yeriniz bende hep baki kalacak. Verdiğiniz birbirinden değerli bilgiler ve bana katkılarınız için çok teşekkür ederim. Bir başka teşekkürüm benim canım arkadaşlarıma. Ölçeklerimi daha fazla kişiye ulaştırabilmem adına canla başla hiç yorulmadan koşturdukları için, yanlarına bitik düşmüş halde her gittiğimde bütün suratsızlığımı ve sızlanmalarımı çektikleri için kocaman teşekkür ederim. Ve tabiki annem Gülseren Doğan'a ve kardeşim Ebru Yürek'e destekleri ve yanımda oldukları için çok teşekkür ederim. En büyük teşekkürlerimden bir tanesi ise müstakbel eşim, sevgili nişanlım Gökhan Gürdeniz'e. Tez sürecimde bütün anksiyete krizlerime katlandığın, ağlama nöbetlerimi dindirdiğin, her düştüğümde beni kaldırdığın ve hayatımın her alanında yanımda olduğun, hayatımın sonuna kadar da olacağın için çok teşekkür ederim. Bu hayattaki en büyük teşekkürüm ise bu tezimi atfettiğim, yüksek lisans sürecimde kaybettiğim canım babama. Beni büyüttün, okuttun, meslek sahibi edindirdin, iyi bir insan yaptın. Sonunu göremeden ise göçüp gittin. Umarım yıldızlardan beni izliyor ve gurur duyuyorsundur.

1.GİRİŞ

Son zamanlarda üçü birden kişiliğin karanlık yönleri olarak tanımlanan klinik olmayan narsisizm, makyavelizm ve klinik olmayan psikopati kişilik özellikleri ‘Karanlık Üçlü’ kavramı olarak literatüre Paulhus ve Williams (2002) tarafından kazandırılmıştır. Narsisizm eğilimi olan bireyler kendilerini aşırı beğenmekte, dikkat çekmeyi ve ilgi odağı olmayı istemekte, kendilerini diğerlerinden büyük ve üstün görmekte ve kendilerinin ayrıcalıklı olduğunu düşünmektedirler (Twenge ve Campbell, 2010). Makyavelizm eğilimi olan kişiler kendi amaçlarına ulaşmak için diğerlerini bir araç olarak görmektedir ve kendi ihtiyaçları doğrultusunda diğerlerini manipüle edip çıkarları doğrultusunda kullanma eğilimi olan kişilerdir (Christie ve Geis, 1970). Psikopati eğilimi olan kişiler ise klinik olarak psikotik bir sendromu olmayan ancak ahlaki yargılara sahip olmayan, yaptıklarından pişmanlık duymayan, manipülasyon yeteneği olan ve dürtüsel davranışları olan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Karanlık üçlü kişilik özellikleri olarak tanımlanan narsisizm, makyavelizm ve psikopati klinik düzeyde olmayan ama istenmeyen, itici sayılan kişilik özelliklerindedir.

Bowlby’ye göre (1969) bağlanma yaşamın ilk yıllarında şekillenmekte ve etkisini ölene kadar devam ettirmektedir. Bebekler fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi için bir bakıcıya ihtiyaç duymanın yanı sıra duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi için de bir yetişkine ihtiyaç duymaktadırlar (Tüzün ve Sayar, 2006). Dolayısıyla bağlanma davranışı çocuğun bakım vereniyile olan yakınlığının korunmasına hizmet etmektedir (Yüksel,2014). Böylece bağlanma sistemi çocukların bakım veren kişilere olan fiziksel yakınlığını güçlü tutarak hem çevreden gelebilecek tehditlerden korunmasını sağlamakta hem de çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlamaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Bowlby’nin içsel çalışan modeller dediği benliğe ilişkin zihinsel temsiller ve başkalarına ilişkin zihinsel temsiller bebeğin kendisinin sevebilir ve değerli olması ya da olmaması ile diğerlerinin ulaşılabilir ve duyarlı olup olmasına göre olumlu/olumsuz olarak gelişmektedir. Bununla ilişkili olarak oluşan bağlanma stilleri ise bebeğin ileriki yaşlarındaki yakın kişilerarası ilişkilerinde bir rehber görevi görmektedir.

Kişilerarası ilişkilerde reddedilme işaretlerine karşı aşırı duyarlılaşma ve sonrasında da aşırı tepki vermeyi varsayan reddedilme duyarlılığı modeli bağlanma

kuramında olduğu gibi erken dönem yaşantuların önemine değinmektedir. Buna göre reddedilme duyarlılığının temelinde erken dönemde yaşanan ve tekrarlayan reddedilme deneyimleri olduğu varsayılmaktadır (Downey ve Feldman, 1996). Bu erken dönemde yaşanan dolaylı ya da doğrudan reddedilme deneyimleri kişilerin ileriki yaşantularında reddedilmeye karşı duyarlılık geliştirmesine ve çeşitli olumsuz duygu ve davranışlar sergilemesine neden olmaktadır.

Erken dönem yaşantuların önemine değinen bir diğer kuramcı olan Young (1990) ise çocuğun erken dönem yıllarında ebeveynleri ile deneyimlediği yaşantularını, erken dönemdeki temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması ve duygusal mizacının da sonucu ile çeşitli uyumsuz şemalar geliştirdiğini düşünmektedir (Young ve ark., 2003). Bu şemalar genel örüntülerdir, gerçek olarak kabul edilmektedir, kişinin çevresi ile kurduğu ilişkilerde kullanılan katı, esnek olmayan, inançlar ve duygulardır ve belli bir dereceden sonra kişinin kendisinde ve kişilerarası ilişkilerinde işlevselliğini ve uyumu bozmaktadır (Young ve ark., 2003).

Kişilerarası ilişkilerin olmazsa olmazlarından bir tanesi çatışmalardır. Bu etkileşimlerde bireyin diğerleriyle olumlu temaslar içinde olması kadar çatışmalar yaşaması da oldukça doğaldır. Mourer (1991)'e göre çatışma, iki ya da daha fazla tarafın isteklerinin birbiriyle uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır. Çatışma çözme stili ise bireyin bir çatışma durumunda kendilerini tekrarlayan bir biçimde ortaya çıkan, çatışmaya verdiği tepki örüntüleridir (Bahadır, 2006). Çatışmalara yönelik çözüme oluşturma biçimleri kişiden kişiye oldukça farklılık göstermektedir. Bazı bireyler çatışmalardan olabildiğince kaçınmaya çalışırken bazıları ise tam tersi biçimde üstüne gitmekte ya da bazı bireyler çatışmalarını çözmek için kendi isteklerinden ve ihtiyaçlarından fedakarlıkta bulunurken bazıları ise kendi isteklerini karşı tarafa kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.

Bağlanma kuramı, şema kuramı ve reddedilme duyarlılığı modeli gibi birçok teorik yaklaşım yetişkinlikte meydana gelen kişilerarası problemlerde ve kişilik özelliklerinde erken dönem yaşantuların etkisi olduğunu düşünmektedir. Bireylerin geliştirdikleri bağlanma stilleri, erken dönem uyumsuz şemaları, reddedilme duyarlılıkları birçok etkenden etkilenebileceği gibi, başka etkenleri de etkilemektedir. Örneğin reddedilmeye duyarlı bireylerin, reddedilmeye karşı aşırı kaygıları sebebiyle uygun çatışma çözme becerilerine sahip olamayacağı beklenmektedir (Erözkan,

2004). Her biri kendi içinde oldukça geniş bir literatüre sahip olmasına rağmen erken dönem yaşantıların hem bağlanma hem şemalar hem de reddedilme duyarlılığı ile ele alınıp karanlık üçlü kişilik özellikleriyle ve çatışma çözme stratejileriyle olan ilişkisine bakılan bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada narsisizm, makyavelizm ve psikopatiden oluşan karanlık üçlü kişilik özellikleriyle bağlanma stilleri, reddedilme duyarlılığı ve çatışma çözme stilleri ile olan ilişkide şemaların aracı rolü araştırılacaktır.

1.1. Karanlık Üçlü

Paulhus ve Williams (2002) karanlık üçlü kavramını literatüre kazandıran ilk araştırmacılarıdır. Sosyal olarak hoş karşılanmayan, istenmeyen ve itici sayılan kişilik özelliklerinden (Kowalski,2001) karanlık kişilik özellikleri 3 boyuttan oluşmaktadır: “klinik olmayan narsisizm, makyavelizm ve klinik olmayan psikopati”. (Paulhus ve Williams, 2002). Her bir karanlık üçlü üyesi tek başlarına oldukça geniş literatüre sahiptirler (Furnham ve ark., 2013; Jones ve Paulhus, 2011a). Ancak kavramsal olarak birbirinden farklı olarak ele alınan bu karanlık üçlü kişilik özellikleri, normal popülasyonda uygulamalar yapıldığında birbirleriyle pozitif korelasyon göstermektedirler. (Furnham ve ark., 2013). Ampirik düzlemde bu örtüşmenin sebebi olarak karanlık üçlü üyelerinde gözlenen “kendi reklamını yapma, duygusal olarak soğukluk, hileye başvurma ve saldırganlık (Paulhus, ve Williams,2002) ile kendi amaçlarını gerçekleştirmek için başkalarına verdikleri zarara karşı umursamazlık (Jones ve Paulhus, 2011) kişil özelliklerinin ortak olduğu vurgulanmaktadır. Karanlık üçlünün üç üyesi aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1.1.1. Narsisizm

1.1.1.1. Narsisizm Kavramı ve Tarihçesi

Narsisizm teriminin kökeni Yunan mitolojisine kadar uzanmaktadır. Efsaneye göre oldukça yakışıklı olan Narkissos güzeller güzeli peri Echo'nun aşkına karşılık vermez. Bu yüzden tanrılar tarafından cezalandırılan Narkissos, su içmek için gittiği bir nehirde kendi yansımasını görür ve ona aşık olur. Ne yaparsa yapsın kendi yansımasına bakmaktan kendini alıkoyamaz ve nehrin kenarında öylece ölür gider (Koçak, 2014).

Narsisizm kavramının mitolojik karakterden çıkıp psikoloji literatürüne girmesi ilk olarak Havelock Ellis sayesinde olmuştur. Ellis 1898 yılında yayınladığı makalesinde ‘oto-erotizm’ kavramıyla narsisizmi ilişkilendirmiş ve kişinin kendi bedenine karşı duyduğu cinsel hazzı bir tür cinsel sapkınlık olarak narsisizm kavramıyla açıklamıştır. Ellis'in bu makalesinin Almanca özetini yazan Nacke (1898) sayesinde narsisizm kavramı Freud'un ilgisini çekmiş (Kızıltan, 2000) ve psikanalitik kuramcılar tarafından büyük ilgi görmüştür.

Freud narsisizm kavramından ilk defa 1910 yılında ‘Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Makale’ adlı makalesinde bir dipnot olarak bahsetmiş ve narsisizm üzerine en önemli çalışmasını 1914’te yayınlanan ‘Narsisizm Üzerine Bir Giriş’ isimli makalesiyle gerçekleştirmiştir (Rapier, 2005). Freud Scheber Vakası (1914)’nda da narsisizmi işlemiş ve bu kavramı gelişimsel bir evre olarak ele alarak oto-erotizm ile nesne sevgisi arasında tanımlamıştır (Tura, 2000).

Freud (1914), iki tür narsisizmden bahsetmektedir; birincil narsisizm ve ikincil narsisizm. Birincil narsisizm her bebeğin yaşamakta olduğu, normal ve sağlıklı bir gelişimsel evredir. Bu evrede libido (yaşam enerjisi) tamamıyla egoya yöneliktir (Crockatt, 2006). Başka bir deyişle benliğin yalnızca kendini sevdiği dönemdir (Özdemir, 2017). Ekonomi modeline göre enerji miktarı değişmez dolayısıyla bütünüyle benliğe aktarılan libidinal enerji dışarıdaki nesnelere aktarılamaz, dışarıya aktarılan enerji de benliğe aktarılamaz (Tura,2000). Benliğe aktarılan libidinal enerji dışarıya aktarılmaya başlandığında birincil narsisizm evresi atlatılmış olur ve Freud’a göre bu sağlıklı bir ego gelişimi için olmazsa olmazdır. Libidinal enerji sevgi nesnesine aktarılmaya başlandığında kişinin şişirilmiş benliği azalır (Konrath, 2007). Freud, sağlıklı bir ilişkide her iki kişinin de enerjilerini birbirlerine yönelmeleri gerektiğini savunur.

Kişinin libidinal enerjisini yönelttiği sevgi nesnesinden karşılık göremediği takdirde ikincil narsisizm geliştireceği bildirilmektedir. İkincil narsisizm bir telafi mekanizmasıdır ve narsisizmin sağlıklı şekli bu şekilde başlamaktadır (Konrath, 2007). Dış dünyadan gelen bu engellenmeler ve düş kırıklıkları sonucu kişi libidinal enerjisini dış dünyadaki nesnelere ve kişilerden geri çekerek kendi benliğine yönelmektedir (Geçtan, 2004).

Klinik narsisizm kavramı Heinz Kohut (1977) ve Otto Kernberg (1974,1975)’in çalışmaları sayesinde gelişme göstermiştir (Campbell ve Foster, 2007). Kohut’a göre narsisist bozukluğun temeli benlik yapısındaki kusurdan gelmektedir ve bu kusurlar, düşük benlik saygısı, depresyon, reddedilme ve değersizlik duygularıdır (Akt; Atay, 2009). Kohut, narsisizmi kendilik psikolojisi perspektifinden açıklamıştır. Freud gibi o da narsisizmi sağlıklı bir gelişimsel dönem olarak görmüş ve patolojik narsisizmi gelişimsel dönemde duraklama olarak betimlemiştir (Anlı ve Bahadır, 2007). Kohut, narsisistik gelişimi ‘idealleştirilmiş ebeveyn’ ve ‘büyüklenmeci kendilik’ olmak üzere

iki hat üzerinde tanımlamıştır. Çocuk kendilik saygısını kendi başına koruyamadığı için anne-babasından bunu yapmalarını ister. Çocuğun büyüklenmeci, teşhirci gösterileri karşısında anne-baba sevgi ve hayranlıkla bu gösterileri geri yansıtmazsa (mirroring) çocuğun büyüklenmeci kendiliği kalıcı olur (Anlı ve Bahadır, 2007; Tura, 2000). Aynı şekilde çocuğun anne babalık ortamında gerçek dünyanın hayal kırıklıkları ile yeterince karşılaşamamış olması da çocuğun büyüklenmeci kendiliğini aktive eder (Öztürk ve Uluşahin, 2015). Bu kalıcılık çocuğun geliştirdiği savunmacı ve telafi edici yapılardır (Akhtar ve Thomson, 1982).

Kernberg, ‘narsisistik kişilik yapısından’ bahseden ilk kuramcıdır (Büyükgüngör, 2016). Kernberg (1975) narsisistik kişileri büyüklenmeci, başkasının hayranlığına ve övgüsüne ihtiyaç duyan, üzüntü, yas, özlem duygularından ve empatiden yoksun, ben merkezci kişiler olarak tanımlamıştır. (akt; Eldoğan,2016; Özdemir, 2017). Kohut’un tersine Kernberg (1975) narsisizmi bir patoloji olarak ele almıştır. Bu patolojinin sebebi olarak, narsisistik kişilerin çocukluklarında ‘iyi kendilik’ ‘kötü kendilik’ ‘iyi nesne’ ‘kötü nesne’ birleşmesinin olmaması olarak açıklamaktadır (Anlı ve Bahadır, 2007). Dolayısıyla kişi kendinde ya da bir başkasında hem iyi hem kötü özelliklerin barındığı düşüncesine sahip olamamaktadır.

Kernberg’e göre (1975) ideal benlik, ideal nesne ve gerçek benlik arasındaki tutarsızlık kişide gerilime yol açmakta ve bunun sonucu olarak kişi büyüklenmeci kendilik geliştirmektedir. Kişi böylece kendinde kabul etmediği kötü özelliklerini dışa yansıtır ve dışarıdakileri değersizleştirmektedir. Kernberg, narsisistik bireylerin çocukken soğuk ve empatik olmayan anneleri tarafından ihtiyaçlarının karşılanmadığını düşünmektedir (Akhtar ve Thomson; 1982). Bazı durumlarda da annenin narsisistik ihtiyaçlarını çocuğunun üzerinden doyurmaya çalışması çocukta büyüklenmeci kendiliğin oluşmasına neden olmaktadır.

Kohut ve Kernberg’in narsisizmi açıklamalarındaki ortak nokta her ikisinin de büyüklenmeci kendilikten ve buna bağlı olarak diğerleriyle olan işlevsiz ilişkilerden bahsetmeleri, farkları ise narsisizmin etiolojisini yorumlamalarındaki farklılaşmadır. Kernberg, narsisizmi tamamen patolojik olarak görüp, çocuğun sevgi göremediği annesine karşı bir savunma geliştirip yetişkinlik hayatına bu durumu taşıması olarak açıklarken, Kohut, normal gelişimin bir parçası olan çocuksu narsisizmde oluşan bir saplanma olarak açıklamaktadır (Campbell, 1999).

1.1.1.2. Bir Patoloji Olarak Narsisizm

Kohut ve Kernberg'in vurguladığı narsisistik karakter tanımıyla birlikte diğer kuramcılar tarafından kavramın daha da detaylandırılmasıyla birlikte narsisizm 'Narsisistik Kişilik Bozukluğu' olarak 1980'de yayınlanan Ruhsal Bozukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın üçüncü baskısında (DSM-III) yerini almıştır. 1987 yılında basılan DSM III-R ile birlikte narsisistik kişilik bozukluğu tanımı Kernberg'in 'görmeli benlik' tanımını destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmiştir (Köroğlu ve Bayraktar, 2007). Bozukluğun günümüzdeki son halini alması ise DSM-5 (2013) ile olmuştur. DSM-5 e göre tanı ölçütleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. DSM-5 Narsisistik Kişilik Bozukluğu Tanı Ölçütleri

Aşağıdakilerden beşi (ya da daha çoğu) ile belirli, erken erişkinlikte başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, büyüklenme (düşlemlerde ya da davranışlarda) , beğenilme gereksinimi ve eşduyum yapamama ile giden yaygın bir örüntü:

1. Büyüklenir (örn; başarılarını ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla oransız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir.)
2. Sınırsız başarı, güç, zeka, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur.
3. Özel ve eşi benzeri bulunmaz biri olduğuna ve ancak özel ya da üstün diğer kişilerce (ya da kurumlarca) anlaşılacağına ve ancak onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.
4. Çok beğenilmek ister.
5. Hak ettiği duygusu içindedir. (özellikle kayırılacak bir tedavi göreceğine ya da her ne istiyorsa yapılacağına ilişkin anlamsız beklentiler içinde olma).
6. Kendi çıkarı için başkalarını kullanır (kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır).
7. Eşduyum yapamaz: başkalarının duygularını ve gereksinimlerini anlamak istemez.
8. Sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
9. Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler.

1.1.1.3. Klinik Olmayan Narsisizm ve Ölçümü

DSM-III ile birlikte narsisizme artık zihinsel bir bozukluk olarak bakılsa da kökeni Freud'a kadar giden birçok kuramcı narsisizmi, patolojik olmasına gerek olmayan bir kişilik örüntüsü olarak görmektedir (Miller ve Campbell, 2008). Özellikle sosyal psikoloji ve kişilik psikolojisi açısından bakıldığında narsisizm, patolojik olmayan kişilik özelliklerinden meydana gelip “dışadönüklük”, “uyumsuzluk” ve “üstün gelme” gibi özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Buna göre narsisizm, psikolojik

bozukluktan kaynaklanmaz ancak kişilerarası ilişkilerde diğerleri için hoş olmayan durumlar yaratmaktadır (Bozkuş ve Araz, 2015). Kişiliğin bir boyut olmasından dolayı bazı araştırmacılar normal ve patolojik narsisizmi, sağlıklı olma durumundan patolojiye giden bir süreç olarak kabul eder iken; bazı araştırmacılar narsisizme uyumsal ve patolojik narsisizm olarak kategorik açıdan yaklaşır (Bozkuş ve Araz, 2015).

Narsisizmi sağlıklı gelişimin gerekli bir parçası olarak kabul eden Kohut ve Wolf'a göre normal ve patolojik narsisizm aynı sürecin parçası olup, bu süreçteki nesne ilişkilerindeki önemli ve kalıcı bozulmalar gelişim aşamalarında takılı kalmaya bu takılı kalma ise bir nevi narsisistik bozukluklara sebep olmaktadır (Özdemir, 2017).

Campbell ve Foster (2007), narsisizmin ruh sağlığı açısından faydalı olduğunu ve bireyler açısından olumlu duygusal sonuçlar yarattığını savunmaktadırlar. Rozenblatt (2002)'a göre narsisistik benlik kişinin aktivitelerden keyif almasını, başarılarıyla gurur duymasını, hatalarından dolayı utanç ve öfke duygularını deneyimlemesini, kişinin çevresi ve çevresinin beklentileriyle başa çıkabileceğini hissetmesine yardımcı olurken, patolojik narsisizm kişinin psikolojik varlığını tehdit eden güçlerden korunmasını sağlayan bir kişilik organizasyonudur (akt. Atay, 2009).

Narsisizmin klinik olmayan popülasyonda dışavurumlarını tanımlamak için araştırmacılar "grandiyözite" ve "kırılganlık" olmak üzere iki farklı yapı tanımlamışlardır (Wink, 1991). Buna göre narsisistik kişilerin kibirli, kendini beğenmiş ve baskın olma özellikleri narsisizmin "grandiyözite" boyutuyla ilişkilidir. Narsisizmin temelinde bu yapı vardır ve onaylanma beğenilme ihtiyaçlarını temsil eder. Narsisizmin kırılganlık boyutu ise narsisistik kişilerin grandiyöz ihtiyaçlarının yetersizlik, eksiklik gibi duygularla gizlenmesidir. Kırılganlık boyutunda kişi grandiyöz fantezileriyle aşırı zihinsel meşguliyyete sahip olup, üstünlük ve aşağılık duyguları arasında gidip gelmekte ve kolay kırılgan bir özgüvene sahip olmaktadır (Özdemir, 2014).

Narsisizmin patolojik tarafı yanı sıra normal popülasyonda da var olan bir kişilik özelliği olduğu görüşü ile birlikte kişiliğin boyutsal yapısı göz önüne alınarak narsisizmi ölçmek için geliştirilen ölçeklerde standart kesme puanları yoktur (Campbell ve Foster,2007). Herkesin narsisizm sürekli boyutu üzerinde bir puana sahip olduğu kabul edilmektedir (Bozkuş ve Araz, 2015). Henry Murray (1938)

“Narsisizm Ölçeği” adlı ilk narsisizmi ölçen ölçüm aracını geliştirmiştir. Günümüze kadar narsisizmin ölçümü ile ilgili birçok ölçüm aracı geliştirilmiş olsa da en çok dikkat çeken ve araştırılmalarda en çok kullanılan Raskin ve Hall’in (1979) geliştirdiği Narsisistik Kişilik Envanteridir. Geliştirilen ölçeğin en önemli özelliği DSM-3’ün kriterlerini baz alarak normal örneklemede narsisizm boyutundaki bireysel farklılıkları ölçümleyebilmesidir (Raskin ve Terry, 1988).

1.1.2. Makyavelizm

1.1.2.1. Makyavelizm Kavramı ve Ölçümü

Makyavelizm kavramı 16. yüzyılda yaşayan İtalyan politikacı Niccolo Machiavelli’nin politik düşüncelerini ve tavsiyelerini yazdığı ‘The Prince’ adlı kitabından ortaya çıkmıştır. Machiavelli bu kitabında, genel olarak bir yöneticinin amacına ulaşmak için yağcılık ve yalan gibi tüm kişilerarası manipülatif taktikleri kullanmaya açık olması gerektiğini belirtmekte, bir başka deyişle ‘amaca giden yolda her şey mübahtır’ felsefesini savunmaktadır (Jones ve Paulhus, 2009). Yüzyıllar sonra Machiavelli’nin kitabından etkilenen Christie ve Geis (1970), kitapta bahsedilen politik fikirlerle paralel olarak davranan kişilerin sosyal hayatta var olduğunu fark etmişler ve bu tarz kişilik özellikleri gösteren kişileri tanımlamak için makyavelizm kavramını ortaya atmışlardır (Jones ve Paulhus, 2009).

Christie ve Geis (1970)’in modeline göre makyavelist kişiler diğerlerini kendi amaçlarına götüren bir nesne, araç olarak görmektedirler ve diğerleriyle olan ilişkilerine faydacı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadırlar (Kessler ve ark, 2010). Dolayısıyla geleneksel ahlak görüşüne sahip değildirler ve sadece kendi başarılarını elde etmek için değil başkalarının başarılarını önlemek için de hileyi kullanırlar (Wilson ve ark., 1996). Bu kişiler başkaları tarafından etkilenmeye karşı dirençli, kişilerarası yakınlığa karşı ilgisiz ve kişisel çıkarları tarafından motive edilmiş kişilerdir (Fehr ve ark.,1992). Ayrıca bencil ve duygusal olarak soğuk kişiler oldukları için manipülatif taktiklerini uygulamaları kolaylaşmaktadırlar (Jones ve Paulhus, 2011).

Christie ve Geis (1970), Machiavelli'nin eserini temel alarak, kişiler-arası ilişkilerde yağcılık ve hilekarlık için kullanılan manipülatif taktikler, diğerlerini zayıf gören alaycı bir tutum ve geleneksel ahlak yargılarına karşı durmak üzere 3 ana temadan oluşan, eserde yer alan düşüncelerden meydana gelen MACH-4 ölçeğini oluşturmuşlardır. Daha sonraları MACH-5 ölçeğini oluşturmuş olsalar da farklı kavramları ölçtüğü ve düşük güvenilirlik ve faktör yapıları gibi problemleri nedeniyle MACH-4'ün araştırmalarda kullanılmasının daha doğru olacağı düşünülmüştür (Fehr ve ark., 1992). MACH ölçeğinden yüksek skor alan kişiler genel olarak 4 kişilik özelliği sergilemektedir: bunlar kişiler-arası ilişkilerde görece olarak duygu yoksunluğu, geleneksel ahlaki değerlerin yokluğu, büyük bir psikopatolojinin yokluğu ve düşük ideolojik bağlılıktır (Engeler, 2005).

Patolojik olmayan kişilik yapıları arasında bulunan makyavelizm, normal kişilerde çeşitli derecelerde bulunan bir kişilik özelliği olmasına rağmen kişide aşırı derecede bulunması disfonksiyona sebep olabilmektedir (McHoskey, 2001a). McHoskey (2001a), makyavelizm skorları ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelemek adına yaptığı araştırmada, makyavelizm ile en yüksek ve pozitif korelasyonun dramatik, heyecanlı, tutarsız olan B kümesi kişilik bozukluklarıyla olduğunu; en düşük korelasyonun ise endişeli ve korkulu olan C kümesi kişilik bozukluklarıyla görüldüğünü bildirmişlerdir. Analiz detayları incelendiğinde, makyavelizmle arasında en yüksek korelasyon olan kişilik örütüsünün borderline (sınırdaki) kişilik bozukluğu olduğu görülmüştür. Yine aynı araştırmada, erkeklerle kadınların MACH skorları açısından farklılaştığı ve erkeklerde anlamlı seviyede daha fazla görüldüğü bulunmuştur (McHoskey, 2001a, 2001b; Paulhus ve Williams, 2002). McHoskey (2001b)'in yaptığı başka bir araştırmada ise makyavelizmin rastgele cinsel ilişkide bulunma, cinsel düşmanlık, cinsel merak ve cinsel deneyimlerini üçüncü şahıslara anlatma eğilimi ile pozitif korelasyon gösterdiği, erkekler için MACH skorlarını en iyi yordayanın rastgele cinsellik ve cinsel düşmanlık, kadınların MACH skorlarını en iyi yordayan özelliklerin ise aşıkmiş gibi davranma, mastürbasyon ve cinsel suçluluk olduğu bulunmuştur.

Makyavelistlerin klasik ahlaki görüşlere karşı olmaları ve amaca giden her yolun mubah olduğu düşünmeleri nedeniyle makyavelizm ile etik algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalara göre etik algısı yüksek

olan bireyler daha az makyavelist eğilimler taşımaktadır (Mandacı ve Güney, 2009; Christie ve Geis, 1970; Ang ve Leong, 2000). Mandacı ve Güney (2009)'e göre kadınların makyavelizm düzeyleri daha düşük ve etik algıları ise daha yüksektir. Makyavelist davranışlar arttıkça etik algılama düzeyi düşmektedir. Demirtaş ve Biçkes (2014), kurumlarda ahlaki olmayan, yasalara aykırı ve kuruma zarar verecek etkinliklerin yetkili kişilere bildirilmesi anlamına gelen olumsuz durumları ifşa etme kavramı ile makyavelizm arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, bireylerin makyavelizm düzeyi arttıkça olumsuz durumları ifşa etme niyetlerinin azaldığını bulmuşlardır.

1.1.3. Psikopati

1.1.3.1. Psikopati Kavramı ve Ölçümü

Psikopati oldukça uzun bir tarihçeye sahip olup günümüze kadar psikopati kavramı hakkında birçok araştırma yapılmıştır. 19. yüzyılın başlarında Pinel *manie sans delire* kavramını ortaya atarak akıl hastalığında sıklıkla görülen diğer bilişsel belirtileri göstermeyen, ancak şiddet içeren davranışlar sergileyen akıl hastası kişileri tanımlamak için psikopatiyi tanımlamıştır (Davison ve Neale, 2011). 1835 yılında Pritchard tekrarlayan bir şekilde ahlakdışı davranışlar sergileyen kişileri tanımlamak için ahlak deliliği (bozukluğu) kavramını kullanmış ve bunu zeka ile ilgili yeteneklerde azalma olmadan başlıca duygu, huy ve alışkanlıklardan kaynaklanan bir bozukluk olarak betimlemiştir (akt; Oğuz, 2009).

Psikopati kavramının günümüz modern tanımını ise Hervey Cleckley, “*Akil Sağlığının Maskesi*” (1976) adlı kitabında yapmıştır. Ona göre psikopat kişiler yüzeysel çekiciliğe ve ortalamanın üzerinde bir zekaya sahiptirler. Yaptıklarından pişmanlık duymazlar, utanç yaşamazlar, iç gözü eksikliği yaşarlar, güvenilmezdirler, dolandırıcılığa yatkındırlar, deneyimlerinden öğrenmeler yaşamazlar, katı ve soğukturlar, duygusal olarak duyarsızdırlar, kişisel çıkarları için diğer insanları aldatabilirler, manipülatiftirler ve toplumsal kurallara aldırış etmemektedirler (Cleckley, 1941/1988). Cleckley psikopatinin en önemli özelliklerinden birinin pozitif ve negatif duyguların yoksunluğu olduğunu bildirmiştir (Fidanboylu ve ark., 2012). Cleckley'in tanımındaki diğer bir önemli nokta ise psikopatların antisosyal

davranışları için uygun motivasyon kaynaklarının olmamasıdır (Davison ve Neale, 2011).

Aralarında bazı ortak noktaları olmasına rağmen birbirlerinden farklılaşan anti-sosyal kişilik bozukluğu ile psikopati genellikle birbirleriyle karıştırılmaktadır. Anti-sosyal kişilik bozukluğunun DSM’deki tanı kriterleri daha çok antisosyal ve kriminal davranış çıktılarına odaklanırken, Cleckley sadece davranışlara değil kişilerin duygu ve düşüncelerine odaklanmaktadır (Forth, Brown, Hart ve Hare, 1996). Bunun yanında DSM tanı kriterleri, antisosyal kişilik bozukluğunun 15 yaşından önce davranış bozukluğu olarak kendini göstermiş olması gerekliliğini şart olarak koymaktayken, psikopatinin böyle bir kuralı yoktur.

Pek çok araştırmacı psikopati tanısını ve psikopati üzerine araştırmalarını Hare ve arkadaşlarının geliştirdiği ölçek sayesinde yapmışlardır. Hare ve arkadaşları (1980) Cleckley’in saymış olduğu psikopati özelliklerini temel alarak erkek mahkumlar üzerinde Psikopati Kontrol Listesi (Psychopathy Checklist)’ni geliştirmişlerdir. 22 maddelik olan bu ölçek daha sonra 1991 yılında revize edilmiş ve 20 maddeye indirilmiştir (Psychopathy Checklist-Revised, PCL-R, Hare,1991). PCL ve PCL-R yapılan faktör analizlerine göre 2 faktörlü bir yapıdadır. Duygusal kopuş olarak tanımlanan faktörlerden ilki psikopatinin temel özellikleri olan duygusuz, vicdansız, başkalarını kendi çıkarları için sömüren şişirilmiş bir özsaygıya sahip, bencil ve acımasız kişileri tarif ederken, ikinci faktör dürtüsellik ve sorumsuzlukla kendini gösteren antisosyal davranışları tanımlamaktadır (Davison ve Neale,2011; Oğuz, 2009).

1.1.3.2. Klinik Olmayan Psikopati ve Ölçümü

PCL ve PCL-R’in geliştirilmesi sonucunda bu ölçüm araçlarıyla birlikte yapılan araştırmaların artmasıyla psikopati literatürü gelişim göstermiştir. Ancak bu ölçeklerin görüşme yolu ile uygulanması nedeniyle çok uzun sürüyor olması ve mahkum popülasyonları üzerinde geliştirilmiş olması gibi sınırlılıkları mevcuttur (Engeler,2005). Cleckley (1941-1988)’in daha önce de vurguladığı gibi, psikopati kişilik örüntüsü sadece antisosyal davranışlardan oluşmamaktadır, dolayısıyla yalnızca mahkumlar üzerinde geliştirilen ve bu gruba odaklanan ölçekler psikopatiden ziyade antisosyal davranışları incelemektedir. Araştırmacılar bu sorunsal üzerine, bir

şekilde suça bulaşmamış, antisosyal davranışlar sergilemeyen ama psikopatinin diğer kişilik özelliklerini gösteren normal popülasyondaki ‘başarılı psikopatları’ araştırmak için çalışmalara yoğunlaşmışlardır (Paulhus ve Williams, 2002; Forth, Brown, Hart ve Hare, 1996; Levenson ve ark., 1995).

Öz-bildirim şeklinde düzenlenen bu ölçeklerden en ünlüleri Levenson ve arkadaşlarının (1995) birincil ve ikincil psikopatıyı ölçen 2 faktörlü “Levenson Psikopati Ölçeği” (LSRP; Levenson ve ark., 1995), Lilienfeld ve Andrews’un (1996) geliştirdiği ve 2005 yılında revize ettikleri, genel olarak Cleckley’in psikopati tanımını temel alıp antisosyal davranışları ölçmeyen “Psikopatik Kişilik Envanteri” (PPI-R; Lilienfeld ve Andrews, 2005) ve Hare (1985) tarafından geliştirilip Paulhus ve arkadaşları (2016) tarafından revize edilen “Öz-bildirim Psikopati Ölçeği-4” (SRP-4)’tür.

Literatürde psikopati ile ilgili yapılan araştırmalara göre psikopati klinik olmayan popülasyonda en çok narsisistik kişilik özellikleriyle ilişkili bulunmuştur (McHoskey ve ark., 1998; Paulhus ve Williams, 2002; Lilienfeld ve Andrews, 1996; Reise ve Wink, 1995). Kişilik bozukluklarıyla olan ilişkisine bakılan çalışmalarda ise Lilienfeld ve Andrews (1996), psikopati ile borderline kişilik bozukluğu arasında pozitif korelasyon, Reise ve Wink (1995) ise psikopati ile histrionik kişilik bozukluğu arasında pozitif ve orta derecede korelasyon, kaçınan ve şizoid kişilik bozukluklarıyla ile negatif korelasyon olduğunu saptamıştır.

Klinik olmayan popülasyonlarda psikopati ile anksiyete-nörotizm arasındaki ilişkiye bakan Levenson ve arkadaşları (1995), birincil psikopatinin anksiyete ile zayıf pozitif ilişkisi olduğunu, ikincil psikopatinin ise anlamlı pozitif bir ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Kriminal popülasyonlarda yapılan araştırmalarda ise anksiyete-nörotizm ile psikopati arasında negatif korelasyon bulunduğu gözlenmiştir (Harpur ve ark., 1989). Öncü (2016), antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış 200 erkek hasta ile yaptığı araştırmasında, psikopati puanları ile yüz tanıma becerileri arasında negatif ilişki bulmuş ve bu durumun bu kişilerin sosyalizasyon ve kişilerarası ilişkilerini negatif olarak etkilediğini bildirmiştir. Ek olarak, psikopati puanı ile anne- baba bağlanma düzeyinin de negatif ilişkide olmasını ise düşük anne-baba bağlanma düzeyinin psikopatinin oluşmasında bir etken olarak görülebileceği şeklinde yorumlamıştır.

1.1.4. Kavram Olarak Karanlık Üçlü

Paulhus ve Williams (2002), birbirinden ayrı yapılar olan ama aynı zamanda benzer özellikleri de içinde barındıran narsisizm, makyavelizm ve klinik olmayan psikopati kişilik örüntülerinin birlikte görünümüne ‘karanlık üçlü’ adını vermişler ve normal popülasyon üzerinde bu kavram ile ilgili çalışmalar yürütmüşlerdir.

Karanlık üçlünün üyelerinden narsisizm ve psikopati, ilk olarak klinik literatürden ortaya çıkmış kavramlardır. Karanlık üçlünün diğer üyesi olan makyavelizm ise hiçbir zaman bir klinik sendrom olarak görülmemiştir. Kökenleri farklı olsa da kişiliğin karanlık yönünün üç üyesi de sosyal olarak istenmeyen davranışlar, büyülenmecilik, duygusal soğukluk, saldırganlık ve manipülatif davranışlar göstermektedirler (Paulhus ve Williams, 2002). Birçok araştırmacı bu üç yapının ampirik olarak birbirleriyle örtüşüğünü kanıtlamışlardır. McHoskey ve arkadaşları (1998), makyavelizmi ölçen MACH-4 ölçeğinin aynı zamanda psikopatiyi de ölçtüğünü düşünmektedir. Makyavelizm ve psikopatinin örtüşüyor olmasının sebebi bu iki yapının kavramsal olarak benzer olmasıdır. Makyavelizmi tarif eden manipülatif yapı ile insanları sömürücü kişilik özellikleri psikopatinin merkez özellikleri arasında yer almaktadır (Miller ve ark., 2017). Bunun yanında makyavelizm ile narsisizm ve narsisizm ile psikopatinin de aralarında yüksek korelasyonlar olduğuna dair birçok bulgu bulunmaktadır (O’Boyle ve ark., 2012; Miller ve ark., 2017). Ancak bu bulguların tersine bu üç yapının arasında düşük korelasyon bulup ayrı ayrı ölçülmesini öneren araştırmalar da mevcuttur (Paulhus, ve Williams, 2002). Paulhus ve Williams (2002) bu üç yapının ayrı olmasına rağmen düşük de olsa birbirleriyle ilişkili olmalarının nedeninin altında üçünde de ortak olan bir temel unsur olduğunu düşünmektedir. Jones ve Paulhus (2011b) üçünde de bulunan bu temel unsurun “duyarsızlık” olduğunu düşünmektedirler.

Başlarda karanlık üçlünün değerlendirilmesi, bu 3 yapının ayrı ayrı ölçülmesiyle sağlanmıştır. Narsisizm için Narsisistik Kişilik Envanteri (NPI, Raskin ve Hall, 1979), makyavelizm için MACH-4 (Christie ve Geis, 1970), psikopati için ise Öz-bildirim Psikopati Ölçeği-3 (SRP-3, Paulhus, Neumann ve Hare, 2009) kullanılmıştır. Günümüzde artık toplamda oldukça uzun soru sayısına sahip bu ölçeklerin yerine karanlık üçlünün her bir üyesini aynı anda değerlendiren kısa karanlık üçlü ölçekleri

geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi Jonason ve Webster'in 2010 yılında geliştirdikleri 'Dirty Dozen' ölçeğidir. Ölçek 12 maddeden oluşmakta olup psikopati, makyavelizm ve narsisizm olmak üzere üç alt ölçekten meydana gelmektedir. Her bir alt ölçek 4 maddeden oluşmaktadır. 12 maddenin 3 boyutu da ölçmesi için oldukça kısa olduğunu düşünen Jones ve Paulhus (2014), 27 maddeden oluşan Kısa Karanlık Üçlü (SD3, Short Dark Triad) ölçeğini geliştirmişlerdir.

1.1.5. Karanlık Üçlü İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Oldukça yeni olan karanlık üçlü kavramı, özellikle klinik psikoloji, sosyal psikoloji ve örgütsel psikoloji alanlarında ilgiyle karşılanmıştır. Ülkemizde az sayıda çalışma olmakla birlikte bu kavram yabancı literatürde kendine yer edinebilmiştir.

Karanlık üçlünün yaratıcıları Paulhus ve Williams (2002) çalışmalarında karanlık üçlü ile beş faktör kişilik yapısı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Gerek bu çalışmada gerekse de aynı konuda yürütülen diğer çalışmalarda (Paulhus ve Williams, 2002; Jonason ve Webster, 2010), karanlık üçlü ile beş faktör kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ve özdenetim arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Jakobwitz ve Egan'ın çalışmasında ise (2006), nörotizm boyutuyla psikopati ve makyavelizm arasında pozitif ilişki, yumuşak başlılık ve özdenetim ile negatif ilişki olduğu belirtilmiştir. Jones ve Paulhus (2011) karanlık üçlüyle dürtüsellik arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, narsisizm ve psikopatiyle dürtüsellik arasında pozitif ilişki olduğu vurgulanmıştır. Karanlık üçlü ile agresyon arasındaki ilişkiye bakılan bir çalışmada da, psikopatinin fiziksel agresyonla pozitif, narsisizmin agresyonun düşmanlık boyutuyla negatif, makyavelizmin ise agresyonun düşmanlık boyutuya pozitif ilişkisi olduğu bulunmuştur (Jones ve Neria, 2015).

Yapılan araştırmalardan alınan en tutarlı bilgi, ölçüm araçlarının ne olduğuna bakılmaksızın erkeklerin karanlık üçlü kişilik örüntüsü açısından yüksek puan ortalamalarının olmasıdır. Bu cinsiyet farklılığı da kişilerarası ilişkiler ile karanlık üçlü arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. (Furnham, Richards ve Paulhus, 2013). Jonason ve arkadaşları (2012), karanlık üçlü kişilik özellikleri gösteren kişilerin ilişki seçimlerini araştırdıkları çalışmalarında, narsisizm ve psikopati ile ciddi romantik ilişki tercihi arasında negatif korelasyon olduğunu, ciddi romantik ilişki tercihinde cinsiyet farklılığının kısmi olarak hem narsisizm hem de psikopatiye aracılık ettiğini

bulmuşlardır. Karanlık üçlü ile ilişki stratejileri değişkenlerinin incelendiği araştırmada, genellikle kısa dönemli ilişki stratejileri (mating strategy) ile karanlık üçlünün anlamlı düzeyde ilişki gösterdiği vurgulanmıştır (Jonason ve ark., 2011). Buna göre, özellikle psikopatlar ilişki yaşama olasılıklarını dürtüsel ve agresif ilişki stratejileriyle artırırken, makyavelistler stratejik yöntemlerle bunu sağlamaktadırlar (Furnham, Richards ve Paulhus, 2013).

Ülkemizde karanlık üçlü ile ilgili literatür oldukça sınırlıdır. Karanlık üçlü kişilik özellikleri ile risk alma davranışını inceleyen bir araştırmaya göre, makyavelizm ve psikopati kişilik özellikleri dürtüsellüğün tüm alt boyutlarıyla (plan yapmama, motor dürtüsellik ve dikkat dürtüsellığı) pozitif ilişki göstermiştir. Ayrıca, bu kişilik özellikleri heyecan arama ile de negatif ilişkili sergilemiştir. Ek olarak, narsisizm boyutu dürtüsellüğün alt boyutu olan plan yapmama hariç diğer tüm dürtüsellik boyutlarıyla pozitif yönde, heyecan aramayla ile de negatif yönde ilişkili çıkmıştır (Eraslan-Çapan ve ark., 2015).

Karanlık üçlü kişilik özellikleri, aşk biçimleri ve bağlanma boyutlarının ilişki doyumunu üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada, psikopatinin ilişki doyumunu negatif yönde yordadığı, makyavelizmin kaygılı bağlanmayı pozitif yordadığı, narsisizmin ise kaygılı bağlanmayı ve ilişki doyumunu negatif yordadığı bulunmuştur (Uysal, 2016).

Hemşirelerin karanlık üçlü kişilik düzeylerini belirlemek ve karanlık kişilik düzeylerinin bireysel ve demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan bir araştırmaya göre, hemşirelerin en yüksek narsisizmden, daha sonra psikopatiden, en düşük de makyavelizmden puan aldıkları gözlenmiştir. Karanlık üçlü üyelerinin yaşlara göre farklılık gösterdiği ve yaş arttıkça karanlık üçlü puanlarının düştüğü, bekar hemşirelerin evli hemşirelere göre narsisizmden daha yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur (Özer ve ark., 2016). Karanlık üçlü kişilik özellikleriyle demografik değişkenler arasındaki ilişkiye bakan bir diğer araştırmada, makyavelizmin demografik değişkenlere göre hiçbir farklılık göstermediği, narsisizmin cinsiyet değişkeni hariç medeni durum, yaş ve çalışma süresine göre farklılaştığı, psikopatinin ise yaşa, cinsiyete ve çalışma süresine göre farklılaşmazken, medeni duruma göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır (Aydoğan ve Serbest, 2016).

1.2. Bağlanma

1.2.1. Bağlanma Kuramı

Bebeklik dönemi çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak en hızlı geliştiği dönemdir. Bebekler fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi için bir bakıcıya ihtiyaç duymanın yanı sıra duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi için de bir yetişkine ihtiyaç duymaktadırlar (Tüzün ve Sayar, 2006). Dolayısıyla bağlanma davranışı çocuğun bakım vereniyle olan yakınlığının korunmasına hizmet etmektedir (Yüksel,2014). John Bowlby bağlanma kuramının ilk yapı taşlarını ortaya atmış, ardından biręok araştırmacı da onu takip etmiştir. Bowlby (1969/1980) bağlanmayı insanların kendileri için önemli olarak gördükleri başkalarına karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamaktadır. Bowlby'e göre (1969/1980), bağlanma örüntüsü doğumdan itibaren başlamakta, yaşamın ilk 3 yılında şekillenmekte ve bu ilk 3 yılda bebeğin bakım verenle kurduğu ilişkinin niteliği onun gelecekteki kişilerarası ilişkilerini etkilemektedir.

Bowlby (1969,) çocuklarda bağlanma davranışlarının iki kısımdan oluştuğunu söylemektedir. Bunlardan ilki, çocuğun annenin (bakım verenin) ayrılışına ağlayarak tepki vermesi ve anneyi takip etmesi, ikincisi ise anne döndüğünde anneyi selamlama, ona gülümseme ve anneye doğru yaklaşmasıdır. Bebekler yaklaşık 3 aylıkken anneyi diğerlerinden ayırt etmeye başlamakta, anneyi gördüklerinde çeşitli sesler çıkartıp ona gülümsemekte ve anneyi diğerlerine göre daha çok izlemektedirler. Gülme ve seslenme gibi bağlanma davranışları bebeğin annenin dikkatini çekerek anneyi kendiyile olan etkileşimini artırmaya yöneltirken, ağlama gibi bağlanma davranışları ise anneyi davranışı sonlandırmak için çocuğun yanına çekmektedir (Yüksel, 2014).

Bowlby'e göre (1982) bağlanmanın üç temel işlevi vardır. Birincisi bakım veren kişiye yakınlık, ikincisi çevreyi keşfederken çocuğun anneyi güvenli üs olarak kullanması ve bu sayede istediği zaman anneye ulaşabileceğini bilerek güvenli bir şekilde yeni şeyleri keşfedebilmesi, üçüncüsü ise çevreden gelebilecek tehlikelere karşı annenin onu koruması, destek ve güvenlik sağlamasıdır. Bu sayede bağlanma sistemi çocukların bakım veren kişilere olan fiziksel yakınlığını güçlü tutarak hem çevreden gelebilecek tehditlerden korunmasını sağlamakta hem de çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlamaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

Main (1990), yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, çevreyi keşfetmek için anneyi güvenli üs olarak kullanma ve güvenlik için anneyi bir sığınak olarak kullanmayı ‘birincil koşullu stratejiler’ olarak tanımlamakta ve sağlıklı bağlanmanın oluşması için ön koşulları olarak saymaktadır. Bakım verenin ulaşılabilirliği tehdit altında olduğunda bağlanma sistemi otomatik olarak etkinleşmekte ve bağlanma figürü, yakınlığı tekrar sağlayamazsa çocuk kaygı, huzursuzluk yaşamakta ve ayrılığı protesto tepkileri ortaya çıkartmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

Bağlanma kuramına göre yaşamın ilk yıllarında çocuğun bakım verenleriyle sahip olduğu etkileşimler sonucunda çocuk bu bağlanma ilişkisinin zihinsel temsillerine sahip olmaktadır. Bowlby bu zihinsel temsillere ‘içsel çalışan modeller’ ismini vermektedir. Çocuğun kendisine ilişkin zihinsel temsilleri ve başkalarına ilişkin zihinsel temsilleri olmak üzere iki modeli olup bu zihinsel temsiller ileriki yaşlarda yakın kişilerarası ilişkilerde bir rehber, model görevi görmektedir (Bowlby, 1973/1980). Kişinin kendisine ilişkin zihinsel temsilleri, kişinin kendisinin sevilabilirliğine yönelik inanç ve beklentilerini oluştururken, başkalarına ilişkin zihinsel temsilleri bakım verenin duyarlılığına ve ulaşılabilirliğine yönelik inanç ve beklentilerden oluşmaktadır. Benliğe ve başkalarına ilişkin bu zihinsel temsiller de bağlanma stillerinin belirleyicisidir (Bintaş- Zörer, 2015).

Bakım veren kişi çocuğun ihtiyaçlarını doğru anlayıp zamanında giderir, duyarlı ve sevecen olursa çocuğun benliğine ilişkin temsilleri sevilabilir ve değerli, başkalarına yönelik içsel temsilleri ise duyarlı ve ulaşılabilir şeklinde olmaktadır. Bakım veren, çocuğun ihtiyaçlarına ilgisiz ve duyarsız olduğunda ve çocuğun keşfetme davranışlarını engellediğinde, çocuk benliğe ilişkin temsillerinde kendini değersiz ve sevilmez, başkalarına ilişkin zihinsel temsillerinde ise başkalarını duyarsız ve ulaşılmaz olarak görmektedir (Bowlby, 1973/1980).

Bowlby’e göre (1980) içsel çalışan modeller geliştikten sonra onlara bilinçli olarak daha az erişilmekte böylece de bu modeller otomatikleşmektedir. Bu modellerin otomatikleşmesinin sonunda bu temsiller istikrarlı ve değişime dirençli hale gelmektedirler. Böylece çocuğun ilerleyen yıllardaki yaşantısında ilişkilerini yönlendiren ve ilişkilerinde nasıl davranacağına yön gösteren rehber görevinde olmaktadır (Metin-Orta ve Sümer, 2016).

1.2.2. Çocuklukta Bağlanma Stilleri

Bağlanma kuramı konusunda önemli çalışmalar yapan ve bağlanma kuramını teoriden uygulamaya dönüştüren Ainsworth ve arkadaşları (1978) ‘Yabancı Ortam’ adını verdikleri gözleme dayalı deney yöntemi kullanarak anne-çocuk ilişkisinde bağlanma davranışlarındaki bireysel farklılıkları ortaya çıkarmışlardır (Metin-Orta ve Sümer, 2016). Bu deneyde 12-18 aylık çocuklar sistemli olarak deney odasında kısa sürelerle annelerinden ayrılmakta sonra bir yabancı ile yalnız bırakılmakta son olarak tekrar anneleriyle bir araya getirilmektedirler. Böylece çocuklardaki bağlanma sistemleri aktive edilmeye çalışılmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Ainsworth ve arkadaşları (1978) çocukların ayrılma, bir yabancıyla aynı ortamda kalma ve yeniden birleşmeye gösterdikleri tepkilere göre çocuklar için bağlanma stillerini, güvenli, kaygılı/kararsız ya da kaygılı/dirençli ve kaçınan olmak üzere 3 ayrı kategoriye ayırmışlardır.

Güvenli bağlanan çocuklar anne odada iken meraklı ve güvenli bir şekilde çevreyi keşfederler, sıkıntı yaşadıkları zamanlarda ise annelerinin ihtiyaç anında orada olduğunu bilirler ve anneyi güvenli üs olarak görürler. Anne odadan ayrıldığında normal bir kaygı ve huzursuzluk yaşarlar ancak yabancı ile de iletişim kurarlar. Anne odaya geri geldiğinde memnuniyet yaşarlar, kolayca sakinleştirilebilirler ve çevreyi keşfetmeye devam etmektedirler.

Kaygılı/kararsız bağlanmada çocuklar, anneden yakınlık isterler ancak çevreyi keşfederken anneyi güvenli bir üs olarak kullanmazlar. Anne odadan ayrıldığında yoğun bir kaygı, öfke ve gerilim yaşarlar. Yabancı ile iletişime girmeyi reddederler. Anne ile yeniden birleşmede anneye yakınlaşırlar ancak rahatlayamazlar. Kolayca sakinleşmezler, anneye yapışırlar ve çevreyi keşfetmeyi reddederler. Kaygılı/kararsız bağlanma stiline sahip çocukların anneleri (bakım verenleri) çocuğun istek ve ihtiyaçları karşısında genellikle tutarlı olmayan davranışlar sergilemektedirler. Kaçınan bağlanmada çocuklar, anneleri yanlarındayken çevreyi keşfederler ama anne ile çok fazla etkileşim içinde olmazlar. Anneden ayrılma çocuklarda kaygı ve gerilim yaratmaz bu ayrılıktan etkilenmezler, sıkıntı yaşamazlar. Yeniden birleşmede ise çocuklar annelerine karşı ilgisiz kalmaya devam eder, yakınlıktan ve etkileşimden kaçınırlar. Dikkatlerini çevreye verirler, oyuncaklarla ilgilenmektedirler.

Ainsworth ve arkadaşları (1978), güvenli bağlanma gösteren çocukların annelerinin duyarlı ve çocuklarının ihtiyaçlarını anlayabilen ve çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına olumlu tepki veren, kaygılı/kararsız bağlanması olan çocukların annelerinin çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına tutarsız yanıtlar verip davranışlar gösteren ve genellikle çocuklarının etkinliklerini kesintiye uğratan, kaçınan bağlanmaya sahip çocukların annelerinin ise genellikle soğuk, çocuklarının yakınlık isteklerini reddeden ve temastan kaçınan anneler olduklarını belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmalara göre anne ve çocuğun bağlanma stilleri arasında yüksek ilişki bulunmuştur (Main ve ark., 1985; George ve Solomon, 1996). George ve Solomun'a göre (1996) annenin bağlanma stili bebeğine gösterdiği ilgi ve davranışlarına temel olarak bebeğin bağlanma stiline gelişmesini etkilemektedir. Böylece annenin bağlanma stili, gösterdiği duyarlılık ve davranış tarzı ile bebeğe aktarılmaktadır.

Main (1990), kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma başka bir deyişle 'güvensiz' bağlanma stiline sahip çocukların bağlanma davranışlarını 'ikincil koşullu stratejiler' olarak tanımlamakta ve bu davranışların çocukların uyum sağlama davranışları olduğunu ancak ileriki yaşlarda çok fazla kullanılması sonucunda yetişkin ilişkilerinde sorun yaşatacaklarını belirtmiştir. Bağlanma kuramcılarının göre bağlanma 'doğumdan mezara' kadar sürmektedir. Bebeklikte görülen bağlanma biçimlerinin ergenlik ve yetişkinlikte devamlılık gösterdiği varsayımıyla hareket ederek yetişkin bağlanma biçimleri araştırmacıların ilgisini çekmiş ve hakkında birçok araştırma yapılmıştır.

1.2.3. Yetişkinlikte Bağlanma Stilleri

Bebek ve anne arasındaki ilişkiye odaklanan bağlanma kuramında, bu bağlanma örüntüleri ile gelişen içsel çalışan modeller ya da zihinsel temsillerin değişime karşı dirençli olduğunu, dolayısıyla da ileriki yıllarda bunların kişiler arası ilişkileri etkileyeceği savunulmuş ve bu görüş yetişkin bağlanma stilleri hakkında araştırmalara zemin hazırlamıştır. Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) bebeklikte tanımladıkları üç bağlanma stili sınıflandırmasını (güvenli, kaygılı/kararsız, kaçınan) temel almış ve bu bağlanma stillerinin yetişkinlikteki romantik ilişkilerde de gözlemlendiğini öne sürmüşlerdir. Bu görüşlerini sınamak için Hazan ve Shaver (1987) ilk beyana dayalı ölçümü geliştirmişler ve yaptıkları çalışmalarda beklendiği gibi

bebeklikte görülen üç bağlanma stilinin yetişkin romantik ilişkilerde de var olduğunu kanıtlamışlardır. Buna göre güvenli bağlanma stiline sahip olanlar hem romantik ilişkilerinde hem de bebeklikte ebeveynleriyle olan ilişkilerinde olumlu yaşantılar aktarır, güven çerçevesinde ilişki yaşadıklarını aktarmışlar, kaygılı/ kararsız bağlanması olan katılımcılar romantik ilişkilerinde oldukça kıskanç ve duygusal olarak inişli çıkışlı kişiler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Son olarak, kaçınan bağlanması olan kişiler ise diğerlerine en az güven duyan ve yakınlıktan kaçınan kişiler olarak tanımlanmışlardır (Sümer ve Güngör, 1999).

Bebeklikteki bağlanma stillerinin yetişkin romantik ilişkilerdeki yaşantılarla paralellik göstermesinin yanında farklılaştığı noktaların da mevcut olduğu belirtilmektedir. Shaver, Hazan ve Bradshaw (1988)'e göre bağlanma bebeklikte yakınlık, bakım ve güvende hissetme üzerine kurulu iken yetişkinlikte bağlanma, bakım ve cinsel birleşme sistemlerinden meydana gelmektedir. Yetişkin bağlanma stilleri üzerine en geniş ve kapsamlı model Bartolomew ve Horowitz (1991) tarafından öne sürülmüştür. Bartolomew ve Horowitz (1991), Bowlby'nin içsel çalışan modelinde benliğe ilişkin sevmeye değer olan ve olmayan benlik ile başkalarına ilişkin güvenilir olma ve olmama modelinden yola çıkarak benlik ve başkaları boyutlarında dörtlü bağlanma modelini önermişlerdir (Şekil 1). Dörtlü bağlanma modeline göre benlik ve başkaları boyutlarının her ikisi de olumlu/olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmakta ve böylece dörtlü kavramsallaştırma ortaya çıkmaktadır.

Dörtlü bağlanma modeline göre, olumlu benlik ve olumlu başkaları temsillerine sahip olan kişi güvenli bağlanma stilindedir. Güvenli bağlanma stilindeki kişilerde olumlu benlik algısı vardır, kendilerini sevmeye layık görürler, başkalarını güvenilir, ulaşılabilir ve destekleyici bulurlar. Bu kişiler kolay bir şekilde yakınlık kurabilirken, bağımsız kalmayı da başarabilirler. Olumsuz benlik algısı ve olumlu başkaları temsillerine sahip olan kişi saplantılı bağlanma stiline sahiptir. Buna göre bu kişiler başkalarına dair olumlu duygular beslerken kendilerini değersiz ve sevmeye layık olmayan olarak görürler. Bu yüzden de ilişkilerinde karşı tarafa saplantılı olurlar ve sürekli olarak kendilerini kanıtlama gereksinimi duyarlar. Olumlu benlik algısı ve olumsuz başkaları temsillerine sahip olan kişi kayıtsız bağlanma stilinde olup bu kişiler kendilerini değerli bulurken başkalarını güvenilmez ve ulaşılmaz bulmaktadırlar. Dolayısıyla da yüksek özsaygıları olup, başkalarıyla ilişki içinde

olmayı reddederler (Bartholomew, 1990). Hem benlik algıları hem de başkaları algıları olumsuz olan kişiler ise korkulu bağlanma stiline sahiptirler ve bu kişiler değersizlik duygularına sahip olup, başkalarını da güvenilmez ve ulaşılmaz olarak görmektedirler (Sümer ve Güngör, 1999).

Şekil 1. Dörtlü Bağlanma Modeli

		Benlik Modeli (Bağımlılık)	
		Olumlu	Olumsuz
Başkaları Modeli (Kaçınma)	Olumlu	Güvenli Yakınlık kurma konusunda rahat ve bağımsızdırlar	Saplantılı İlişkilere karşı takıntılıdırlar
	Olumsuz	Kayıtsız Yakınlığa karşı ilgisiz ve karşıt bağımlıdırlar	Korkulu Yakınlıktan korkan ve sosyal ilişkilerden kaçınanlardır

Not: Bartholomew ve Horowitz'den (1991) uyarlanmıştır.

Dörtlü bağlanma modelindeki güvenli bağlanma Hazan ve Shaver (1987)'in üçlü bağlanma stilineki güvenli bağlanmaya, saplantılı bağlanma üçlü bağlanma modelindeki kaygılı/kararsız bağlanmaya denk gelmektedir. Hazan ve Shaver (1987)'in modelinde yer alan kaçınan bağlanma stili ise dörtlü bağlanma modelinde iki farklı bağlanma stiline karşılık gelip kayıtsız ve korkulu bağlanma stillerinin karşılığıdır. Şekil 1'de gösterildiği gibi dörtlü bağlanma modeli ilişkilerde bağımlılık ve yakınlıktan kaçınma boyutlarında da farklılık olduğunu savunmaktadır. Buna göre yüksek bağımlılık başkalarının sevgi, onay ve takdirine göre benlik saygısı geliştiren kişileri tanımlarken düşük bağımlılık başkalarından bağımsız olarak benlik saygısı geliştiren kişileri tanımlamaktadır. Kaçınma boyutu ise sosyal ilişkilere girme istekliliği ile başkalarına karşı geliştiren temsilleri içermektedir. Buna göre kayıtsız ve korkulu bağlanma stilineki kişiler yakınlıktan kaçınırlar ancak bağımlılık düzeyleri

bakımından ayrışmaktadır. Benzer şekilde saplantılı ve korkulu bağlanma stilineki kişiler benlik değerlerini koruyabilmek için başkalarına olan bağımlılıkları boyutunda benzer olup başkalarıyla yakınlaşma konusunda birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

1.2.4. Literatürde Bağlanma Hakkında Yapılan Araştırmalar

Bağlanma kuramı, araştırmacılar tarafından büyük ilgiyle karşılanmış ve hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Oldukça geniş literatüre sahip olmasıyla birlikte özellikle bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişki birincil çalışma alanlarını oluşturmaktadır. Bunun yanında bağlanma stillerinin kişilerarası ilişkilere etkilerini inceleyen de birçok araştırma mevcuttur.

Depresyon ile bağlanma arasındaki ilişkiye bakan araştırmalarda korkulu bağlanma stiline olan kişilerin güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanma stiline sahip kişilere kıyasla daha fazla depresif semptom gösterdikleri ve depresyon tanısı aldıkları (Cole-Detke ve Kobak, 1996), başka bir çalışmada da saplantılı ve korkulu bağlanma stilineki kişilerin daha fazla depresif semptom gösterdikleri bulunmuştur (Carnelley ve ark., 1994). Sümer ve arkadaşlarının (2009) kaygı ve kaçınmadan oluşan yetişkin bağlanma boyutları ile depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla (OKB) ilişkisine baktıkları çalışmalarında kontrol grubuna göre diğer üç grubun kaygılı bağlanma boyutunda farklılaştığını, depresyon tanısı alanların panik bozukluk ve OKB tanısı alanlara oranla daha yüksek düzeyde bağlanma kaçınması bildirdikleri bulunmuştur (Sümer ve ark., 2009). Bağlanma stillerinin kişilik bozukluklarıyla ilişkisine bakılan bir araştırmada kaygılı (saplantılı) bağlanma stilineki kişilerin daha fazla bağımlı kişilik bozukluğu, kaçınmacı bağlanma stilineki kişilerin ise daha çok şizoid kişilik bozukluğu gösterdikleri bulunmuştur (Shorey ve Synder, 2006). Brennan ve Shaver (1998) ise araştırmalarında, korkulu ve saplantılı stilden dolayı yüksek bağlanma kaygısına sahip olan kişilerde kişilik bozukluğu gösterme oranının yüksek olduğunu, korkulu bağlanan kişilerin kişilik bozukluğu gösterme oranının güvenli bağlananlara kıyasla dört kat fazla olduğunu bulmuşlardır.

Bağlanmanın, erken yaşlarda kendini ve başkalarını anlamlandırmaya yönelik inançlardan meydana gelmesi nedeniyle bağlanma stillerinin kişilik özelliklerine etkilerini ve kişilerarası ilişkiler ile olan ilişkilerini inceleyen birçok araştırma mevcuttur. Bağlanma stillerinin beş faktör kişilik özellikleriyle olan ilişkisini Türkiye’de inceleyen bir çalışmaya göre, nörotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık

ve yumuşak başlılık puanlarının en önemli yordayıcısının güvenli bağlanma, öz-denetim boyutunun en önemli yordayıcısının ise saplantılı bağlanma stili olduğu bulunmuştur. Buna göre korkulu bağlanma stili dışadönüklükle negatif; kayıtsız bağlanma deneyime açıklıkla pozitif, yumuşak başlılıkla negatif; güvenli bağlanma nörotizmle negatif, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve öz-denetimle pozitif; saplantılı bağlanma ise öz-denetimle negatif yönde ilişkili bulunmuştur (Deniz, 2011). Shaver ve Brennan (1992)'ın yaptıkları araştırmaya göre güvenli bağlanmaya sahip bireylerin, güvensiz bağlananlara göre daha az nörotik, daha dışa dönük, daha az kaygılı ve daha sıcakkanlı oldukları vurgulanmıştır. Ek olarak, kaçınmalı bağlanmaya sahip bireylerin daha depresif, uyumsuz, ilişkilerinde daha çok doyumsuz oldukları ve ilişkilerinin daha kısa sürdüğü, korkulu bağlananların ise sosyal ilişkilerden kaçınan, duygusal ilişki kuramayan bireyler olduklarını bulmuşlardır. Karar verme stilleri açısından bağlanma biçimlerinin farklılaşp farklılaşmadığına bakılan bir araştırmada güvenli bağlanan bireylerin karar verirken kendilerine güvendikleri ve çeşitli alternatifleri dikkatlice değerlendirdikleri, korkulu bağlanan kişilerin ise panik karar verme stilinde oldukları bulunmuştur (Deniz, 2011). Başka bir çalışmada da bağlanma biçimleri ile kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve kaygılı bağlanma stilindeki bireylerin etkili olmayan kişilerarası problem çözme becerilerine sahip olduğu, kaçınan bağlanma stilindeki kişilerin ise hem kişilerarası problem çözümünde sorumluluk almayan ve güvensiz bir yaklaşım sergileyen hem de etkili problem çözme tutumlarını olumsuz yönde kullanan bireyler olduğu bulunmuştur (Ergin ve Dağ, 2013).

Bağlanmanın romantik ilişkilere olan etkisini inceleyen çalışmalarda bağlanmanın kaygı boyutunun duygusal kıskançlık üzerinde direkt etkisi olduğu (Knobloch ve ark., 2001), benzer başka bir çalışmada da olumsuz benlik modelindeki kişilerin olumlu benlik modelindeki kişilere göre daha çok bilişsel kıskançlık yaşadıkları özellikle de korkulu ve saplantılı bağlananların partnerleri üzerinde daha fazla denetleyici oldukları bulunmuştur (Guerrero, 1998). Gajwani, Patterson ve Birchwood (2013) yaptıkları çalışmada, güvensiz bağlanan bireylerin ilişkilerinde daha fazla reddedilme ve sevilme algıladıklarını ve bu bağlamda yoğun kaygı yaşadıklarını ve bu kişilerin ilişkilerde yakınlık kurma konusunda güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Simpson (1990) bağlanma, doyum alma ve diğer ilişki değişkenleri ile bağlanma stilleri

arasındaki ilişkiyi incelediği bir araştırmada, güvenli bağlanan bireylerin daha tutarlı ve destekleyici ilişkiler geliştirdiği, kaçınan bağlanan bireylerin romantik ilişkilerde duygusal olarak mesafeli oldukları ve ilişkilerinde düşük özgüvene sahip oldukları görülmüş, kaygılı/kararsız stildeki bireylerin ise romantik partnerlerine ilişkin çelişkili düşüncelere sahip olup, ilişkilerinde düşük güven ve düşük karşılıklı doyum olduğu saptanmıştır. Saplantılı bağlananların ise ilişkilerinde mutsuz olmalarına rağmen ilişkilerine yönelik algılarının olumlu olduğu bulunmuştur.

1.3. Reddedilme Duyarlılığı

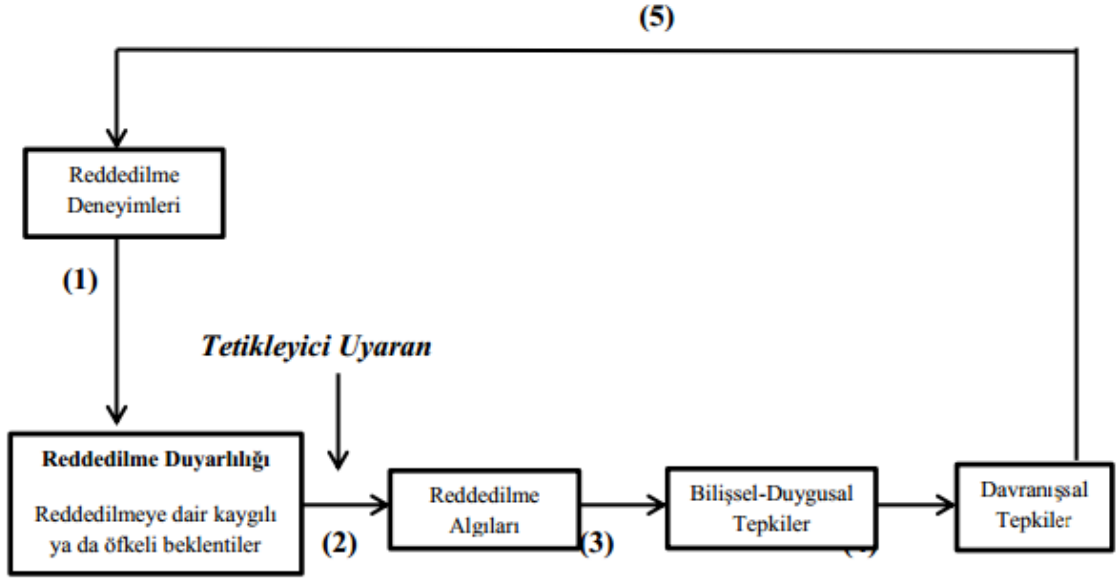
Başkaları tarafından kabul görme isteği tüm insanların en temel ihtiyaçlarından biridir. Ancak kişilerarası ilişkilerde kabul görülme kadar reddedilme de olağan bir durumdur. Bireyler reddedilme durumunda birbirinden oldukça farklı tutumlar sergilemektedirler. Bazıları bunu sakinlikle karşılarlarken bazıları da aşırı reaksiyon gösterip bu durumu kendilerine yönelik bir tehlike olarak yorumlamaktadır. Reddedilme duyarlılığı eğilimi, kişilerarası ilişkilerde reddedilme işaretlerine karşı aşırı duyarlılaşma ve sonrasında da aşırı tepki vermeyi varsayan bir model ile kavramsallaştırılmıştır (Downey ve Feldman, 1996). Buna göre kişiler reddedilmeye karşı aşırı kaygılı bir bekleyiş içinde olup, başkalarının davranışlarını yanlış anlamakta, kişilerarası durumlardan kaçınmakta ve kendine güvenmemektedirler (Downey ve Feldman, 1996; Erözkan, 2004).

Reddedilme duyarlılığı modeli, bağlanma kuramında olduğu gibi erken dönem yaşantılarının önemine değinmektedir. Buna göre, reddedilme duyarlılığının temelinde erken dönemde yaşanan ve tekrarlayan reddedilme deneyimleri olduğu varsayılmaktadır (Downey ve Feldman, 1996). Bağlanma kuramında Bowlby'nin İçsel Çalışan Modeline göre bakım veren kişi her zaman ulaşılabilir, çocuğun ihtiyaçlarını zamanında ve doğru giderebilir olduğunda çocuk güvenli bağlanma geliştirmekte ve kendini sevilebilir ve değerli görmekteyken başkalarını da ulaşılabilir ve güvenilir görmektedir. Bakım veren, çocuğun ihtiyaçlarını doğru ve yeterli düzeyde karşılayamaz, çocuğun ihtiyaç duyduğu zamanda ulaşamaz olup gerekli ilgiyi veremezse çocuk güvensiz bağlanma geliştirmekte, kendini sevilmeye değer görmemekte ve başkalarına ilişkin zihinsel temsilleri de güvenilmez ve ulaşamaz şeklinde olmaktadır (Bowlby, 1973/1980). Aynı şekilde, çocuk ihtiyaçları bakım veren

tarafından açık ya da örtük bir şekilde reddedildiğinde çocuk reddedilme duyarlılığı geliştirmektedir. Dolayısıyla ihtiyaçlarını ifade ettiklerinde reddedileceklerine ilişkin kaygılı bir bekleyiş içinde olmakta, reddedilmekten kaçınmak için özel çaba sarf etmekte ve destek aradıklarında reddedilecekleri düşüncesi içine girmektedirler. Kişilerarası ilişkilerinde reddedilme ipuçları önemsiz ve belirsiz olsa dahi kolayca kasıtlı bir reddedilme algılamaktadırlar (Feldman ve Downey, 1994; Downey ve Feldman, 1996).

Levy, Ayduk ve Downey'e (2001) göre reddedilme duyarlılığı Şekil 2'de gösterilen süreçleri içermektedir. Buna göre bireyin ihtiyaçları kendisi için önemli bireyler tarafından tekrarlayıcı şekilde karşılanmadığında kişilerarası ilişkilerde reddedilme beklentisi artmaktadır. Reddedilme duyarlılığı gerçekleştiğinde kişi kişilerarası ilişkilerinde her türlü ipucunu aksi niyet olsa bile bilinçli reddedilmeler olarak algılamaktadır. Reddedilme duyarlılığının en önemli varsayımı kişilerin reddedilmeye dair beklentilerinin ve inançlarının reddedilme olasılığını artırdığıdır. Yani yüksek düzeyde reddedilme duyarlılığına sahip kişiler gerçekten karşıdaki birey tarafından reddedilmeye uğramayacak bile olsalar sonunda bu beklentileri onlara gerçek manada reddedilme olarak geri yansımaktadır. Reddedilme beklentileri öfkeli veya kaygılı beklentiler ile ortaya çıkmaktadır. Bireyin diğerleri tarafından reddedilme beklentileri bireyde incinme ve öfke duygularını aktive ederek uyumsuz davranışlara yol açmakta, uyumsuz davranışlar ise reddedilme deneyimlerine sebep olmaktadır. Modele göre başkalarını suçlama eğiliminde olan kişiler reddedilme deneyimlerinde başkalarına suçlayıcı ve saldırgan tepkiler geliştirirken kendini suçlama eğiliminde olan kişiler daha çok depresif özellikler gösterip, kendi içine çekilmektedir (Akt., Bozkuş, 2014).

Şekil 2. Reddedilme Duyarlılığı Modeli (Levy, Ayduk ve Downey, 2001)

1.3.1. Literatürde Reddedilme Duyarlılığı ile Yapılmış Araştırmalar

Literatür incelendiğinde yeni bir kavram olmasına rağmen reddedilme duyarlılığının farklı değişkenler ile ilişkisinin incelendiği pek çok çalışma göze çarpmaktadır. Feldman ve Downey (1994) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında çocuklukta aile şiddetine maruz kalma ve ebeveynler tarafından reddedilme ile reddedilmeye karşı kaygılı beklentilerin ilişkisini incelemişlerdir. Buna göre erken yaşta maruz kalınan açık reddedilme (fiziksel kötü muamele) ya da dolaylı reddedilmenin (duygusal ihmal) şu anda devam eden ilişkilerde reddedilmeye dair kaygılı beklentiler ile anlamlı ilişki göstermiştir. Çardak, Sarıçam ve Onur (2012), reddedilme duyarlılığı açısından otoriter ve demokratik ailelerde yetişen çocukları karşılaştırdıkları çalışmalarında, otoriter ebeveynlik stilinde yetişen çocukların demokratik ebeveynlik stiliyle büyüyen çocuklara göre daha çok reddedilme duyarlılığı geliştirdiklerini bulmuşlardır.

Downey ve arkadaşları (1998), bir yıllık boylamsal çalışmaları ile akranları ve öğretmenleri tarafından reddedilmeyi deneyimleyen çocukların kişilerarası ilişkilerde problem yaşayıp yaşamayacaklarını sınımışlardır. Sonuçlarda, reddedilme duyarlılığının antisosyal davranışlar ile kurban olma durumunu ortaya çıkardığı görülmüştür. Buna göre reddedilme duyarlılığı yüksek çocukların zamanla akranlarına

karşı daha saldırgan davranışlar sergilemekte oldukları, okuldan alınan bilgilere göre ise reddedilme duyarlılığı yüksek olan çocukların akranlarıyla yaşadıkları çatışmalar ve öğretmenlere karşı gelmeleri yüzünden daha çok cezaya çarptırıldıkları görülmüştür.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir deneyde yabancıyla konuşma esnasında diğerlerinden daha fazla reddedilmiş hissedilen ve reddedilme duyarlılığı yüksek öğrencilerin ikinci kez aynı yabancıyla bir araya gelmek istemedikleri bulunmuştur. Bu sonuç reddedilme duyarlılığı yüksek bireylerin düşük olanlara göre kişilerarası ilişkilerde belirsiz olan ipuçlarını daha çok reddedilme yönünde algıladıklarının kanıtı niteliğindedir. Başka bir çalışmada ise reddedilme duyarlılığı yüksek kişilerin romantik ilişkilerde yeni olan partnerlerinden daha çok reddedilme yönünde ipuçları algıladıkları ve daha çok olumsuz tepki gösterdikleri bulunmuştur (Downey ve Feldman, 1996). Downey, Feldman ve Ayduk (2000) yakın ilişkilerde reddedilme duyarlılığı ile baş etme stratejilerini anlamak için üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında, romantik ilişkilerine yatırım yapan erkek öğrencilerin reddedilmeye ilişkin kaygılı beklentilerinin partnerlerine karşı gösterdikleri şiddeti yordadığını, ilişkilerine daha az yatırım yapan erkeklerin ise reddedilme duyarlılıklarının ilişkilerinde yakınlıktan kaçınmayı arttırdığını bulmuşlardır. Başka bir çalışmada ise, yüksek reddedilme duyarlılığına sahip kadınların ilişkilerinde reddedilmiş hissettiklerinde partnerlerine yönelik öfke ve artan düşmanlık tepkisi verdikleri bulunmuştur (Ayduk ve ark., 1999). Ayduk, Downey ve Kim (2001) reddedilme duyarlılığı yüksek kadınların romantik partnerleri tarafından reddedildikten sonra depresif semptomlar geliştirip geliştirmeyeceğini test etmek için 220 kadın üniversite öğrencisiyle yaptıkları araştırmalarında, akademik yılın başında depresif semptomları ve reddedilme duyarlılıklarını ölçtükleri katılımcıların akademik yılın sonunda tekrar depresif semptomlarını ölçüp, var olan ilişkilerinin devam edip etmediğini incelemiştir. Sonuçlara göre ilişkileri partnerleri tarafından bitirilen reddedilme duyarlılığı yüksek kadınların depresif semptomlarında artışın daha fazla görüldüğü bulunmuştur. Erözkan (2004a), 400 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada romantik ilişkilerde reddedilme duyarlılıkları yüksek bireylerin, ilişki içinde bilişsel değerlendirilmelerinin tehdit yönünde olduğunu, partnerleri tarafından

reddedildiklerinde pasif/duygu odaklı başa çıkma mekanizmaları kullandıklarını, buna bağlı olarak da incinebilirlik ve depresyon seviyelerinin arttığını bulmuştur.

Erözkan (2004b)'ın yaptığı başka bir çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, reddedilme duyarlılığının cinsiyet, annenin-babanın öğrenim durumu ve sosyo-ekonomik düzey açısından farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre; kadınların reddedilme duyarlılığı düzeyi erkeklere göre daha yüksek olduğu; düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip kişilerin orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip kişilerden daha fazla reddedilme duyarlılığına sahip olduğu; anne ve babası sadece okur-yazar olanların, herhangi bir eğitim düzeyinden mezun olanlara göre daha fazla reddedilme duyarlılığı puanına gösterdiği saptanmıştır. Reddedilme duyarlılığı ile benlik saygısı ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, kişilerin reddedilme duyarlılıkları arttıkça yalnızlık düzeylerinin arttığı, benlik saygılarının azaldığı bulunmuştur. Çalışma sonuçları ayrıca ailenin eğitim ve gelir düzeyinin artmasının çocuklardaki reddedilme duyarlılığını azalttığını göstermiştir (Sarıçam, 2011).

1.4. Kişilerarası Çatışma Çözme

İnsan sosyal bir varlıktır, dolayısıyla da yaşamı boyunca birçok insanla etkileşim halindedir. Bu etkileşimlerde bireyin diğerleriyle olumlu temaslar içinde olması kadar çatışmalar yaşaması da oldukça doğaldır. Mourer (1991)'e göre çatışma, iki ya da daha fazla tarafın isteklerinin birbiriyle uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlıktır. Arslan (2005)'e göre çatışma, iki ya da ikiden fazla tarafın isteklerinin, amaçlarının uyuşmadığı, tarafların engellenme duygusu yaşadığı bir uyuşmazlık durumudur. Yaşanan çatışmaların olumlu bir şekilde çözümlenebilmesi için çatışmanın tanımı, doğası, nedenlerinin kaynakları, verilen tepkilerin neler olduğu ve çatışmaları çözme yaklaşımlarının bilinmesi önem arz etmektedir (Kutlu, 2016).

Mayer (2000)'e göre çatışma duygusal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere 3 boyuttan oluşmaktadır. Bilişsel boyut, bireyin ihtiyaçlarının, çıkarlarının ve isteklerinin diğer taraflarla ters düştüğüne dair düşüncelerinden meydana gelmektedir. Duygusal boyut bireyin çatışmayla karşı karşıya geldiği zaman hissettiği öfke, umutsuzluk, kızgınlık, üzüntü ve korku şeklindeki duygusal tepkilerini içermektedir.

Çatışmanın davranışsal boyutu ise kişinin bilişsel boyuttaki düşünceleriyle duygusal boyuttaki duygularını karşı tarafa aktararak, karşısındakinin amacına ulaşmasını engellemeye çabalayarak kendi isteklerini karşılamaya çalışması durumudur.

Çatışmalar; gruplar arası çatışmalar, grup içi çatışmalar, kişi içindeki çatışmalar ve kişilerarası çatışmalar olmak üzere 4'e ayrılmaktadır. Buna göre gruplar arası çatışmalar, birbirleriyle çelişen iki ya da daha fazla grubun çatışması, grup içi çatışmalar ise aynı amaç etrafında birleşen bir grubun üyelerinin kendi içinde alt gruplara ayrılarak çatışmalar yaşaması durumudur. Kişi içindeki çatışmalar kişinin olumlu/olumsuz seçeneklerden herhangi birini seçmesi gerektiği durumlarda kendi içinde yaşadığı çatışmalardır. Kişilerarası çatışmalar ise iki ya da daha fazla bireyin istek ve amaçlarının çatışması durumudur (Arslan, 2005). Bu çalışmanın konusu gereği kişilerarası çatışmalar üzerinde durulacaktır.

Crawford ve Bodine (1996)' a göre çatışmaların nedenleri temel psikolojik ihtiyaçlar, sınırlı kaynaklar ve farklı değerler olmak üzere 3 ana faktörden meydana gelmektedir. Çatışmaların ilk kaynağı olan temel psikolojik ihtiyaçlar, Glasser (1984)'e göre 4 temel gruba ayrılmaktadır. Bunlar; ait olma ihtiyacı (bireyin diğerleriyle sevgi, paylaşım ve işbirliği içinde olma gereksinimi), güç ihtiyacı (bir şeyi başarmak, takdir edilmek, fark edilmek ve saygı duyulması ihtiyacı), özgürlük ihtiyacı (seçim yapabilme gereksinimi) ve eğlenmek ihtiyacıdır (gülme, eğlenme ihtiyacı). Dolayısıyla çatışmaların nedeni iki tarafın farklı psikolojik ihtiyaçlarının olması ve uyumsuzluk oluşmasıdır.

Çatışmaların ikinci kaynağı ise, zaman, para veya mal gibi sınırlı kaynakların varlığıdır. Ancak sınırlı kaynaklardan dolayı meydana gelen çatışmaların altında doyurulmamış temel ihtiyaçlar da yatabilmektedir. Dolayısıyla sınırlı kaynaklardan kaynaklanan çatışmalar temel ihtiyaçlar ile birlikte ele alınmazsa çatışmaların çözümü zorlaşmaktadır.

Crawford ve Bodine (1996)'a göre çatışmanın üçüncü kaynağı taraflar arasında farklı değerlerin bulunmasıdır. Bu değerler inançlar, öncelikler ve ilkelerden oluşmaktadır. Buna göre kişilerin sahip oldukları bu farklı değerler çatışmalara neden olmaktadır. Kuramcılara göre üç kaynak içinde çatışmanın en zor çözüleceği sorun budur.

Dökmen (1996)'e göre çatışmaların nedenleri farklı biliş, algı, duygu ve ihtiyaçlar ile kişisel özelliklerden, iletişim beceresinden, bilinçdışından, kültürel faktörlerden, rollerden, sosyal ve fiziksel çevreden ve aktarılmak istenen mesajın niteliğinden kaynaklanmaktadır. Kelley (1987)'e göre kişilerarası çatışma süreci “çatışmanın yapısı”, “çatışmanın içeriği” ve “kişi-içi ve kişilerarası süreçler” den oluşmaktadır. Ona göre çatışmanın yapısı, durum kaynaklı ve kişi kaynaklı olabilmektedir. Çatışmanın yapısının durum kaynaklı olması, çekişme gerektiren sosyal durumlar, sınırlı kaynaklar ve çatışan ilgiler vb. durumları işaret ederken, çatışmanın kişi kaynaklı olması kişilik çatışmaları, çelişen tutumlar, ilgiler, çatışan amaçlar vb. gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Çatışmanın içeriği bir tarafın diğer tarafın amacına ulaşması için onu engellediği durumdur, yani üzerinde çatışma çıkan konudur. Kişi-içi süreçler ise kişinin kendi içindeki psikolojik süreçleri, rasyonel ve rasyonel olmayan düşünceleri, duyguları ve tepkileri iken kişilerarası süreçler de kişilerarasındaki ilişkilere dir. (Akt. Arslan, 2005).

Çatışma ile ilgili yaygın inanç, çatışmaların kişilerarası ilişkiler için tehdit faktörü olduğu ve kaçınılması gerektiği yönündedir (Bahadır, 2006). Çatışmaya yönelik bu olumsuz görüşlerin yanında bir başka görüş ise çatışmanın işlevsel olduğunu ve çatışmaların kaçınılması gereken bir durum değil tam tersi istenilen bir durum olduğunu, çatışmaların yaratıcılığın ortaya çıkmasına, yeni düşünce ve fikirlerin doğmasına ve pozitif değişimlere kaynak sağlanmasına yardımcı olduğu yönündedir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009). Basım ve arkadaşlarına (2009) göre, çatışmaların pozitif veya negatif sonuçları çatışmaların nasıl algılandığı ile ilgili olup çatışma çözme stilleri ile ilişkilidir.

1.4.1. Çatışma Çözme Stilleri

Çatışma çözme stili, bireyin bir çatışma durumunda kendini tekrarlayan bir biçimde ortaya çıkan, çatışmaya verdiği tepki örüntüleridir (Bahadır, 2006). Kişilerarası çatışma çözme stilleri konusunda ikili, üçlü, dörtlü ve beşli modeller olmak üzere farklı görüşler bulunmaktadır.

Çatışma üzerine ilk modeli ortaya atan Deutsch (1949)'a göre işbirliği ve rekabet olmak üzere iki ayrı çatışma yönetimi bulunmaktadır. Buna göre işbirlikçi bir çatışma çözme stratejisi rekabetçi bir stratejiden daha etkili ve işlevseldir (Akt; Rahim, 2001).

Beşli modellerden Blake ve Mouton (1964)'a göre çatışma çözme iki boyutlu olup, bu iki boyuta göre şekillenen 5 farklı çatışma çözme stili vardır. Thomas (1976) ve Rahim (1983) de kendi modellerini bu iki boyuta göre oluşturmuş ve çatışma çözme stillerini farklı adlarda ama birbirlerine benzer anlamlarda isimlendirmişlerdir. Buna göre kişinin kendi amaçlarını gerçekleştirme isteği ile karşı tarafın amaçlarını karşılama isteği bahsedilen iki boyuttur. Bu boyutlara göre işbirliği yapma, uyma, kaçınma, zorlama ve uzlaşma olmak üzere 5 çatışma çözme davranışı tanımlanmıştır. Zorlama davranışında kişinin kendi isteğini karşılama arzusu yüksek, karşı tarafın isteğini karşılama arzusu düşük olup kendi taleplerini karşı tarafa kabul ettirmeye çalışma söz konusudur. İşbirliği davranışında kişi hem kendi isteklerini hem de karşı tarafın isteklerini karşılamak istemektedir ve her iki tarafın da kazancını en yüksek seviyeye çıkarmak asıldır. Uzlaşma stratejisinde her iki taraf da kendi isteklerinden bir miktar fedakarlık yapmak durumunda kalmaktadır. Kaçınma durumunda kişi çatışmadan kaçınmaktadır bu şekilde ne kendi isteklerini karşılamaya çalışmakta ne de karşı tarafın isteklerini karşılamaktadır. Uyma davranışında ise kişi kendi isteklerini karşılamaktan vazgeçmekte ve karşı tarafın taleplerine boyun eğmektedir.

Bu çatışma çözme stratejilerinden uzlaşma ve işbirliği yapma yapıcı stratejiler olarak görülmekte ve çatışmanın her iki tarafının da isteklerini bir şekilde tatmin edildiği varsayılmaktadır. Çatışmaları bu şekilde ele alan bireyler çatışma sonunda olumlu duygular hissederlerken; uyma, kaçınma veya zorlama stratejilerden birini kullanan kişilerde, taraflardan birinin isteklerinden vazgeçmesi söz konusu olduğu için çatışma sonunda olumsuz duyguların hissedildiği savunulmaktadır (Deutsch, 1994).

Yukarıda bahsedilen modeller daha çok çatışma sırasındaki iletişimin sonuçlarına ve tarafların çıkarlarına vurgu yapan modellerdir (Basım, Çetin ve Meydan, 2009). Goldstein (1999)'e göre çatışmalar bir etkileşim sürecidir ve bu süreç kültürel bağlam ya da kişisel süreçler gibi birçok etkenden etkilenmektedir. Çatışmaların etkili çözümü için çatışmaların sonucuna değil çatışma sürecindeki iletişim süreçlerine odaklanan Goldstein (1999), yüzleşme, genel/özel davranış, çatışmaya yaklaşma/kaçınma, kendini açma ve duygusal ifade olmak üzere 5 farklı yaklaşım benimsemiş ve 5 farklı yaklaşımın ölçüldüğü bir ölçek geliştirmiştir.

- Yüzleşme; Kişilerarası arası çatışmalarda bireyin karşı tarafla yüzleşme derecesini temsil etmektedir. Goldstein (1999)'a göre çatışmanın

çözülebilmesi için ilk ve en önemli adım olan yüzleşme, çatışmaların yapıcı bir şekilde çözülmesinde rol oynamaktadır. Ancak yüzleşme davranışları farklı kültürel değerlerden etkilenebilmektedir (Arslan, 2005).

- Genel/özel davranış; Genel davranış bireylerin her ortamda kendilerini rahat hissetmeleri ve bu şekilde davranmaları, özel davranış ise kişilerin belli ortamlarda rahat davranıp belli ortamlarda rahat hissedememeleri demektir. Bu açıdan genel/özel davranış, kişilerin buldukları ortamlardaki çatışma davranışları arasındaki farklardan bahsetmektedir (Goldstein, 1999).
- Çatışmaya yaklaşma/kaçınma; Bazı bireyler çatışmayı olumlu, yapıcı olarak görüp hoşgörülü bir şekilde karşılayarak çatışmalardan kaçınmazken bazı bireyler çatışmaları olumsuz ve yıkıcı olarak görmekte ve çatışmaları yok sayıp ondan kaçınmaktadırlar. Çatışmaya karşı olan bu tutumlar da yine kültürden oldukça etkilenmektedir (Goldstein, 1999). Gudykunst ve Ting-Toomey (1988)'e göre düşük bağlamlı kültürdeki bireyler çatışmayla yüzleşip, onu çözmek için adımlar atarken, yüksek bağlamlı kültürdeki bireyler çatışmaları yok sayıp ondan kaçınmaktadırlar (akt; Arslan, 2005).
- Kendini açma; Çatışma sürecinde tarafların kendi amaçları ve ihtiyaçlarını karşı tarafa açmaları ve aktarmaları çatışmaların olumlu çözümlenebilmesi için önemli bir adımdır.
- Duygusal ifade; Bu yaklaşım ise çatışma sürecinde duyguların ifadesinin çatışmaların çözümü için olumlu bir katkısı olduğunu savunmaktadır (Basım, Çetin ve Meydan, 2009).

Bahsedilen bu beş yaklaşımın kişiler tarafından benimsenmesi ve çatışma sürecinde çözüm amaçlı kullanımları kişilerin bireysel özelliklerine, kültüre ve bağlama göre değişkenlik göstermektedir. Arslan (2005)'e göre çatışmalar bireylerin farklı istek, ihtiyaç ve çıkarlarının karşı karşıya gelmesi ile meydana gelmekte ve bu çatışmaların çözümü için de etkili çatışma çözme davranışları gerekmektedir. Bireyin bireysel özellikleri ile bulunduğu toplumun özellikleri ise bu çatışma çözme davranışlarını etkilemektedir. Ona göre çatışmaların çözülmesinde etkili iletişim becerileri ve problem çözme davranışları önemlidir.

1.4.2. Literatürde Çatışma Çözme Hakkında Yapılan Araştırmalar

Çatışma çözme davranışlarının zaman içinde ve farklı durumlarda tutarlı olup olmadığı çeşitli araştırmacılar tarafından merak unsuru olmuştur. Ancak bu bağlamda yapılan araştırmalar çatışma çözme stillerinin tutarlılığı konusunda bir fikir birliği sağlayamamıştır (Bahadır, 2006). Sternberg ve Sariona (1984), bireylerin çatışma çözme stillerinin farklı durumlarda tutarlı olup olmadığını ve bu stillerin kişilik özelliklerine göre yordanıp yordanmadığını test etmek amacıyla aynı çatışma alanında kişilerarası, örgütler arası ve uluslararası çatışma durumlarını incelemişlerdir. Çıkan sonuçlara göre kişiler farklı çatışma durumlarında tutarlı bir şekilde çatışma çözme davranışı sergilemişler ve bu stillerin bazı kişilik özelliklerini yordadığı sonucuna varılmıştır.

Tezer ve Demir (2001)'in ise üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında, kadınların kadınlarla ve erkeklerle çatışma sürecindeyken aynı çatışma çözme yaklaşımında bulduklarını ancak erkeklerin erkeklerle olan çatışmalarında zorlama davranışını kadınlarla olan çatışmalarında ise kaçınma davranışını sergilediklerini bulmuşlardır. Cinsiyetin değişken olarak alındığı bir başka çalışmada Goldstein (1999), kadınların duygusal ifade ve kendini açma alt ölçeklerinde erkeklere göre daha yüksek puanlar aldıklarını bulmuştur. Haferkamp (1991) yaptığı araştırmasında çatışma çözümünde erkeklerin kadınlardan daha çok kaçınmacı stratejiler kullandığını bulmuştur.

Putnam ve Wilson (1982)'a göre ise bir birey çatışma çözümü için farklı durumlarda farklı yaklaşımlar sergileyebilmektedir. Onlara göre çatışmanın çıktığı ortam, konu ve kişilere göre bireyler tek bir stratejiye bağlı kalmadan birden fazla strateji kullanabilmektedirler (Akt; Bahadır, 2006). Tezer (1996), Türkiye'deki bireylerin eşlerine karşı ve iş yerindeki amirlerine karşı kullandıkları çatışma çözme davranışları arasında bir farklılık olup olmadığını incelediği araştırmasında, kadınların eşlerine rekabetçi strateji ile çatışma çözme davranışı sergilediklerini erkeklerin ise amirlerine karşı bu stratejiyi kullandıklarını bulmuştur.

Basım, Çetin ve Tabak (2009) çatışma çözme stilleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemişler ve gelişime açıklık, yumuşak başlılık ile dışadönüklükte yüksek puan alan kişilerin çatışma çözme davranışlarından yüzleşmeyi en fazla kullandıklarını belirtmiştir. Ayrıca, gelişime açık olmayan, içedönük kişilerin

ise yüzleşmekten kaçındıklarını, gelişime açıklık ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerinin bütün çatışma çözme davranışlarını yordadığını, nörotizm alt boyutunun ise çatışma çözme davranışlarıyla herhangi bir ilişkisinin olmadığını bulmuşlardır.

Basım, Çetin ve Meydan (2009) kişilerarası çatışma çözme davranışları ile kontrol odağının bir ilişkisi olup olmadığını inceledikleri araştırmalarında iç kontrol odaklı bireylerin yapıcı ve olumlu çatışma çözme davranışlarından yüzleşmeyi daha çok kullandıklarını, genel davranış sergilediklerini, çatışmadan kaçınmadıklarını, kendilerini daha fazla açtıklarını ve daha fazla duygusal ifade kullandıklarını bulmuşlardır. Ek olarak, kadınların erkeklere göre kendilerini daha fazla açtıkları, daha fazla duygusal ifadede bulduklarını ve yüzleşmeyi daha çok yaptıkları sonucuna varmışlardır. Hisli-Şahin, Basım ve Çetin (2009)'in yaptıkları araştırmada ise, kadınların erkeklere kıyasla çatışmalarda daha çok özel davranış sergiledikleri, kaçınmacı tutum sergiledikleri, kendilerini daha fazla açtıkları ve duygularını daha fazla ifade ettiklerini ayrıca kişilerin kendilik algısı olumlu oldukça yüzleşme davranışlarının arttığı yönünde sonuçlara varmışlardır.

1.5. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Şema kavramı öncelikle felsefede kendine yer bulmuş daha sonraları ise psikolojide birçok kuramcı tarafından yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Çocukluk dönemindeki bilişsel gelişime odaklanan Piaget (1952), şema kavramını çocuğun yeni bilgileri organize etmesine yarayan zihinsel temsiller olarak ele almıştır. Bilişsel terapide Beck (1967) erken dönem yazılarında şema kavramına değinmiş ve kişilerin şemaları yaşantılarına anlam kazandırabilmek için kullandıklarını söylemiştir. Ona göre bir şema aktif hale geldiğinde o şema ile ilişkili diğer bilgiler de geri çağrılmakta ve bu bilgiler kişinin algı, değerlendirme ve bellek süreçlerine etki etmektedir (Hatipoğlu-Yanık, 2015).

Young ve arkadaşları (2003) şemaların erken dönem çocukluk yaşantıları sonucu oluştuğunu ancak yaşam boyunca bu şemaların gelişip büyüdüğünü ve gittikçe karmaşıklaştığını söylemektedirler. Onlara göre bu şemalar yaşamın ilerleyen yıllarında kişilik bozukluklarına, daha hafif ilişkisel sorunlara ve pek çok kronik Eksen 1 bozukluklarının temelinde yer almaktadır. Bu hipotezlerini açıklamak için de “erken

dönem uyumsuz şemalar” kavramını geliştirmişlerdir. Young, Klosko ve Weishaar (2003), erken dönem uyumsuz şemaları şu şekilde tanımlamışlardır;

- Genel, yaygın tema ya da örüntülerdir.
- Anılardan, duygulardan, bilişlerden ve bedensel duyulardan oluşur.
- Bir kişinin kendini ve başkalarıyla olan ilişkilerini dikkate alır.
- Çocukluk ya da ergenlik boyunca gelişir.
- Kişinin yaşamı boyunca karmaşıklaşır.
- Belli bir derecede işlevselliği bozar.

Bu bağlamda Young ve arkadaşları (1990,1999) tarafından geliştirilen şema terapi modeli bilişsel davranışçı, bağlanma, Gestalt terapi, nesne ilişkileri, yapısal ve psikanalitik kuramların bir araya gelmesiyle oluşturulan bütünleştirici bir terapi ekolü olarak ortaya çıkmıştır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Erken dönem uyumsuz şemalar, yaşamın erken yıllarında çocuğun içinde bulunduğu çevre hakkında bilgi almaya ve başa çıkmaya yönelik olması sebebiyle işlevseldir ancak erken dönemde oluşan bu şemalar, yetişkinlikte çevresel koşulların değişmesiyle değişim göstermemektedir. Dolayısıyla değişen şartlara rağmen, geçmiş dönemde var olan şemaların aktif hale gelmesiyle bu şemalar uyum bozucu hal alabilmekte ve çeşitli patolojilere yol açabilmektedirler (Young, Klosko ve Weishaar, 2003)

1.5.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Özellikleri

Young ve arkadaşlarına göre (1990, 2003) erken dönem uyumsuz şemaların bazı özellikleri bulunmaktadır. Buna göre, erken dönem uyumsuz şemalar otomatik olarak ortaya çıkmaktadır. Esnek değildirler ve değişime karşı da oldukça dirençlidirler. Şemalar ön kabul niteliğindedir dolayısıyla bireyin kendisini tanımlama biçimini, yaşantılarının anlamlandırılmasını ve çevreye karşı olan tutumlarını etkilemektedirler. Şemalarıyla ters düşen bir durum yaşadıklarında kişiler var olan şemasını pekiştirecek şekilde bilgileri çarpıtma eğilimi göstermektedirler. Bu eğilim de şemaların dirençli yapılar olmasını pekiştirmektedir.

Şemalar gerçek olarak kabul edilen, kişinin çevresi ile kurduğu ilişkilerde kullanılan katı, esnek olmayan inançlar ve duygulardır. Bir şema aktif olduğunda kişi şemaların neden olduğu olumsuz sonuçların inancını taşıyacaktır. Şemalar kişinin acı

çekmesine sebep olsa bile şemalar rahat ve tanıdıktırlar dolayısıyla kişiler şemaları öncelikli gerçeklik olarak dikkate almaktadırlar. Bu açıdan şemalar kimi zaman uyum bozucu ve işlevselliği olumsuz etkileyici nitelikte olabilmektedirler. Young, şemaların; depresyon, panik gibi psikolojik rahatsızlıklara, yalnızlığa ya da yıkıcı özellikler taşıyan ilişkilere, yetersiz iş performansına, alkol-madde kullanımına, aşırı yeme gibi alışkanlıklara ya da ülser, uykusuzluk gibi psikosomatik bozukluklara doğrudan ya da dolaylı bir biçimde yol açabileceğini belirtmiştir (Hatipoğlu-Yanık, 2015).

Şemalar çevresel durumlardan tetiklenebilmektedir. Örneğin, başarısızlık şeması olan birisinin yeni bir işe ya da göreve başlayacağı sırada bu şeması tetiklenebilir ve yapmakta olduğu görevi yaparken sonunda hep başarısız olacağı inancına sahip olabilmektedir. Şemaların başka bir özelliği de boyutsal olmaları yani farklı şiddet ve yaygınlık düzeyinde olabilmeleridir. Şemanın şiddeti arttıkça şemayı aktif hale getiren durumların sayısı da artmakta, aktifleşmesiyle birlikte de hissedilen olumsuz duyguların şiddeti bu oranda yükselmektedir. Şemaların oluşmasının altında çoğunlukla çocuklukta yaşanan travmatik yaşantıların yattığı bilinmekle beraber tüm şemalar bu tarz travmatik yaşantılara bağlı gelişmek zorunda da değildirler. Şemalar çocuğun annesi, babası ve diğer çevresiyle kurduğu ilişkiler bazında yıkıcı ve tekrarlanan zarar verici deneyimler etkisiyle de ortaya çıkabilmektedirler.

1.5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temeli

Young ve arkadaşları (2003) şemaların şiddetinin ve yaygınlığının kişiden kişiye göre değişeceğini kabul etmekle birlikte şemaların ortaya çıkış nedenlerini her bireyde aynı durum ve koşullarda oluştuğunu savunmaktadırlar. Onlara göre şemaların temelinde, temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması, erken dönem yaşam deneyimleri ve duygusal mizaç bulunmaktadır.

Temel Duygusal İhtiyaçlar; Buna göre şemalar çocuklukta 5 temel duygusal ihtiyacın karşılanmamasından kaynaklanmaktadır. Bunlar;

- Başkalarına güvenli bağlanma (güvenlik, istikrar, bakım ve benimsenme)
- Özerklik, yetenek, olumlu kimlik algısı
- İhtiyaç ve duyguları ifade özgürlüğü

- Kendiliğindenlik ve rol yapma
- Akılcı sınırlar ve özdenetim

Young ve arkadaşları (2003) bu ihtiyaçların yoğunluğunun kişiden kişiye değişim gösterebileceğini ancak evrensel ihtiyaçlar olduklarını düşünmektedirler. Bu ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde giderebilen bireyler psikolojik olarak sağlıklı olurken, ihtiyaçları giderilemeyen ve eksiklikler yaşayan bireyler ise erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaktadır (Young ve ark., 2003)

Erken Dönem Yaşam Deneyimleri; Erken dönemdeki yaşantılar erken dönem uyumsuz şemaların birincil sebebi olarak görülmektedir. Erken dönemdeki bu yaşantılar genellikle çocuğun çekirdek ailesinin dinamiklerinden kaynaklanmaktadır ve oluşumuna sebep oldukları şemalar oldukça güçlüdür. Çocuk büyüdükçe arkadaş, okul ve aile dışındaki diğer çevresi önemli hale gelmekte ve bu etkileşimler yeni şemaların oluşmasına neden olabilirken bu şemalar çekirdek aileden kaynaklı olan şemalardan daha az güçlü ve daha az yaygındır. Erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında 4 çeşit erken dönem yaşantısının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bunlardan ilki çocuğun ihtiyaçlarının zedeleyici biçimde engellenmesi durumudur. Çocuk burada çok az iyi olan şey deneyimlemektedir. Buradaki eksiklikler nedeniyle çocuk duygusal yoksunluk ya da terk edilme gibi şemalar edinebilmektedir. Çocuk sevgi, istikrar, anlayış gibi önemli ihtiyaçlardan yoksun büyümektedir. İkinci deneyim türü travmadır. Çocuk burada zarar görmekte ya da mağdur edilmektedir. Üçüncü türde ise çocuk olması gerekenden fazla iyi şey yaşamakta, ebeveynler çocuklara normalde olandan daha fazla şey sağlamaya çalışmaktadır. Bu türde, ebeveynler çocuklarına aşırı korumacı davranırlar ve sınır olmadan çok fazla özerklik sağlamaktadırlar. Bu da çocuğun özerklik ve gerçekçi sınırlar ihtiyacının giderilmemesine sebep olmaktadır. Dördüncü tip erken dönem yaşam deneyimi ise önem verdiği kişilerle özdeşim ve seçici içselleştirmedir. Burada çocuk ebeveynlerinin duygularını, düşüncelerini, davranışlarını seçici bir şekilde içselleştirir ve onlarla özdeşim kurar. Bir başka deyişle çocuk ebeveynlerini model alır. Model aldığı kişiler onun temel duygusal ihtiyaçlarını karşılamıyorsa çocuk bununla özdeşim kurar ve şemaları bu şekilde gelişir (Young ve ark., 2003).

Duygusal Mizaç; Duygusal mizaç gibi erken dönem çocukluk ortamından farklı olan faktörler de şemaların oluşmasında etkilidir. Ebeveynlerin bir süre sonra fark

ettiği gibi her çocuk farklı kişilik ve mizaca sahiptir. Duygusal mizaç erken dönem yaşantılar ile etkileşim halinde olup şemaların biçimlenmesinde etken faktörlerdendir. Çünkü farklı mizaçlar çocukların benzer yaşam şartlarında farklı şemalar oluşturmasını ya da farklı yaşantılara maruz kalmasını etkilemektedir. Örneğin saldırgan bir çocuğun sakin bir çocuğa göre şiddet arz eden bir ailede fiziksel şiddete maruz kalma olasılığı daha fazladır (Young ve ark., 2003).

1.5.3. Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Young ve arkadaşları (2003) erken dönem uyumsuz şemaları 5 alanda ve 18 boyutta gruplamışlardır. Şema alanları ve bu alanlara ait şema boyutları Tablo 2’de gösterilmiştir.

1.5.3.1. Ayrılma ve Dışlanma/Reddedilme Şema Alanı

Bu alanındaki herhangi bir şema boyutuna sahip bireyler başkalarına güvenli bağlanma oluşturmakta zorlanırlar. Bu bireyler güvenlik, ait olma, istikrar, bakım, sevgi gibi ihtiyaçlarının giderilmediği, dengesiz, istismarcı, soğuk, reddedici ya da dış dünyadan izole bir aileye sahiptirler. Ayrılma ve reddedilme şema alanındaki kişilerin genellikle travmatik çocuklukları olduğu düşünülmektedir. Bu alanda 5 şema boyutu bulunmaktadır:

1) *Terk Edilme/İstikrarsızlık*; Bu şemaya sahip bireyler yaşamlarında yakın ilişki kurdukları kişiler ile olan ilişkilerinin kalıcı olmayacağını, onlar tarafından terk edileceklerini düşünürler. Bu yüzden de ilişkilerinde kendilerini güvensiz ve istikrarsız hissederler.

2) *Güvensizlik/Suistimal Edilme*; Bu şemaya sahip bireyler başkalarının onları aldatacağını, zarar vereceğini, kendisini kötüye kullanacağını ya da yalan söyleyeceğini düşünürler. Kendilerini kötüye kullanan aile çevresinde büyüyen bireylerde görülmektedir.

3) *Duygusal Yoksunluk*; Bu şemada kişi duygusal ihtiyaçlarının başkaları tarafından giderilemeyeceği inancına sahiptir. Şefkat ve önemsenmenin olmadığı ilgi yoksunluğu, dinlenme ve anlaşılmanın olmadığı empati yoksunluğu ile başkalarından

gelen güç ve korunmanın alınmadığı korunma yoksunluğu olarak üç biçimi bulunmaktadır (Young ve ark., 2003).

Tablo.2 Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları ve Şema Boyutları

Şema Alanları	Şema Boyutları
Ayrılma ve Dışlanma/Reddedilme	1)Terk Edilme/İstikrarsızlık 2)Güvensizlik/Suistimal Edilme 3)Duygusal Yoksunluk 4)Kusurluluk/Utanç 5)Sosyal İzolasyon/ Yabancılaşma
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	6)Bağımlılık/Yetersizlik 7)Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık 8) Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik 9)Başarısızlık
Zedelenmiş Sınırlar	10)Hak Görme/Büyüklenmecilik 11)Yetersiz Özdenetim/Öz disiplin
Başkalarına Yönelimlilik	12)Boyun Eğicilik 13)Kendini Feda 14)Onay Arayıcılık/Tanınma Arayıcılık
Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama/Ketleme	15)Olumsuzluk/Karamsarlık 16)Duygusal Baskılama/Ketleme 17)Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik 18)Cezalandırıcılık/Acımasızlık

4) *Kusurluluk/Utanç*; Bu şemada kişi kendini kusurlu, kötü, aşağı ve değersiz olarak görüp kendinde gördüğü bu eksiklikler nedeniyle utanç duymaktadır. Bu kişiler

eleştiriyeye, reddedilmeye ve suçlamaya karşı aşırı duyarlıdırlar. Bu şemanın temelindeki kusurlar bencillik, saldırgan dürtüler, kabul edilemez cinsel tutkular ile beğenilmeyen dış görünüm ve sosyal olarak yetersizlik duygularıdır.

5) *Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma*; Bu şemaya sahip bireyler dünyanın geri kalanından, aile dışındaki sosyal dünyadan kendini yalıtılmış hissederek. Bu kişiler kendilerini herhangi bir grup ya da topluluğa ait hissetmezler.

1.5.3.2. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Şema Alanı

Özerklik ve rekabet temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı bu alandaki şemalara sahip bireyler çocukken aşırı korumacı, ebeveynleri tarafından bütün her şeyi yapılmış, gereğinden fazla korunan, fazla ilgili ya da tam tersi az ilgili aileler tarafından yetiştirilmişlerdir. Bu şekilde büyütüldüklerinden kaynaklı olarak evin dışında ayrı bir birey olamayıp, ihtiyaçlarını karşılayamamış ve bağımsız olmayı başaramamışlardır. Bu alanda 4 tip şema boyutu bulunmaktadır:

1) *Bağımlılık/Yetersizlik*; Bu kişiler başkalarından yardım almadan günlük sorumluluklarını yerine getiremeyecekleri inancındadırlar. Başkalarının onların yerine karar almasını, problemleri çözmesini ve kendi sorumluluklarını üstlenmesini isterler. Genellikle kendilerini çaresiz ve yetersiz hissederek.

2) *Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık*; Bu kişiler sürekli olarak başlarına bir felaket geleceği inancındadırlar. Herhangi bir hastalığa yakalanacakları, çıldırabileceklerini, kontrolü kaybedeceklerini ya da kaza, doğal afet gibi durumlara maruz kalacaklarını düşünürler.

3) *Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik*; bu şema kişilerin önemli gördükleri bireylere karşı aşırı ilgili olma durumudur. Bu durum kişinin bireyleşmeyi sağlayamamasına ve normal bir sosyal gelişim gösterememesine neden olur. Kişi onun için önemli olan birey ya da bireylerin desteği ve yakınlığı olmadan hareket edemeyeceğine inanır.

4) *Başarısızlık*; okul, spor, kariyer gibi alanlarda kişi kaçınılmaz şekilde başarısız olacağına inanmakta ve akranlarına göre yetersiz olduğunu düşünmektedir. Kişi kendini akılsız, beceriksiz, yeteneksiz ve başarısız olarak görmektedir.

1.5.3.3. Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı

Bu alandaki şemalara sahip bireyler öz disiplin ve başkalarının haklarına karşı sorumluluk hakkında yeterli içsel sınırlar geliştirememişlerdir. Başkalarının haklarına saygı gösterme, iş birliği yapma, sözleri yerine getirme gibi konularda zorluklar yaşamaktadırlar. Genellikle ben merkezcidirler ve bencillik, sorumsuzluk ve şımarıklıkla suçlanırlar. Genellikle yeterli denetim verilmeyen, kurallar koymayan, sınır çizmeyen, fazla hoş görülme ve müsamahalı ailelerde büyümüşlerdir. Bu alanda 2 şema boyutu bulunmaktadır:

1) *Hak Görme/Büyükleme*; Bu şemaya sahip kişiler kendilerini diğer insanlara göre üstün görmektedirler, özel hak ve ayrıcalıkları olduğuna inanmaktadırlar. Güç elde etmek için daha başarılı ve daha zengin olmaya fazla odaklıdırlar. Empatiden yoksundurlar ve başkalarına verdikleri zararlara bakmadan kendi istediklerinin olmasını istemektedirler.

2) *Yetersiz Özdenetim/Öz disiplin*; Bu kişiler hedeflerine ulaşmak için yeterli bir öz disipline sahip değildirler. Engellenmeye toleransları yoktur dolayısıyla sorumluluktan ve çatışmalardan kaçınmaktadırlar (Young ve ark., 2003).

1.5.3.4. Başkalarına Yönelimlilik Şema Alanı

Bu alandaki kişiler onaylanma, duygusal bağlantıyı sürdürme ya da tepkiden kaçınma için kendi ihtiyaçlarından çok başkalarının ihtiyaçlarına önem verirler. Kendi ihtiyaç, istek ve duygularını bastırma ya da farkındalık eksikliği yaşarlar. Bu da kendini ifade etme ve özerklik temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasına sebep olmaktadır. Koşullu sevgi ve kabul gördükleri ailelerde büyüdükleri düşünülmektedir. Bu alana ait 3 şema boyutu bulunmaktadır.

1) *Boyun Eğicilik*; Bu şemaya sahip kişiler öfkeden, tepki almaktan ve terkedilmekten kaçınmak için kontrolü başkalarına teslim etmektedirler. İki biçimi vardır: birincisi ihtiyaçların boyun eğmesi biçimidir. Burada kişi isteklerini ve ihtiyaçlarını bastırmaktadır. İkinci biçimi ise duyguların boyun eğmesi durumudur. Burada ise kişi özellikle öfke gibi duygusal tepkilerini bastırmaktadır. Boyun eğicilik genellikle pasif-agresif davranış, kontrolsüz öfke patlamaları, psikosomatik semptomlar ya da geri çekilen sevgi hissi gibi uyumsuz semptomlara neden olmaktadır.

2)*Kendini Feda*; Bu şemaya sahip kişiler kendi mutluluklarını kaybetme uğruna başkalarının ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Başkalarının sorunlarına aşırı derecede hassasiyet göstermektedirler. Bunu ise genelde öz-saygı kazanmak, suçluluktan kurtulmak için yapmaktadırlar. Sonunda ise kendi ihtiyaçlarının yeteri kadar giderilmediğini, ilgilenilmediğini hisseder ve kırgınlık, kızgınlık duygusu hissetmeye başlamaktadırlar.

3)*Onay Arayıcılık/Tanınma Arayıcılık*; Bu kişilerin öz saygıları başkalarının tepkilerine bağlıdır. Gerçek kendilik duygusu geliştirmek yerine başka insanlardan onay almayı ve tanınmayı istemektedirler. Bu onaylanma ve tanınmayı ise sosyal statü, görünüm, para ya da başarı ile sağlayacaklarını düşünmektedirler (Young ve ark., 2003).

1.5.3.5. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama/Ketleme Şema Alanı

Bu şema alanındaki kişiler spontan duygularını ve düşüncelerini baskılamaktadırlar. Mutluluk, kendini ifade, rahatlama, yakın ilişkiler ya da sağlıkları uğruna katı ve içselleştirilmiş kurallar çerçevesinde yaşamaktadırlar. Kendiliğindenlik ve oyun gibi temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucunda oluşmaktadır. Katı, sert, kuralcı bir aile ortamında büyüyen bu bireyler aileleri tarafından çocukken özdenetim sahibi olmaya teşvik edilmiş, mutluluklarını ve oyun isteklerini geri plana atmaları istenmiştir. Olumsuz günlük olaylara karşı aşırı tetikte olmayı, hayata karşı soğuk bakmayı öğrenmişlerdir. Bu şema alanında 4 tip şema boyutu vardır.

1)*Olumsuzluk/Karamsarlık*; Bu şemaya sahip kişiler yaşamlarında olumlu olanları görmezden gelip olumsuz taraflara odaklanmaktadırlar. İşte, para konularında ve kişilerarası konularda ciddi şekilde bozulma yaşanacağı beklentisi içinde olup bu alanlarda büyük hatalar yapma korkusu taşımaktadırlar. Sıklıkla endişeli, aşırı dikkatli, şikayetçi ve kararsız kişilerdir.

2)*Duygusal Baskılama/Ketleme*; Bu kişiler dürtülerinin kontrolünü kaybetmekten ve eleştirilmekten korktukları için kendiliğinde oluşan davranışlarını, duygularını engellemektedirler. Baskılamanın en yaygın alanları, öfke baskılaması, olumlu dürtüleri baskılama, incinebilirliği zorlukla ifade etme ve duyguları önemsemeyip akılcılığa vurgu yapma şeklindedir.

3)*Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik*; Bu şemaya sahip bireyler kınanmaktan, eleştirilmekten ve utançtan kaçınmak için benimsedikleri yüksek standartları karşılamakla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Kendilerine ve başkalarına yönelik aşırı eleştiri ve baskı göstermektedirler. Şema genelde mükemmeliyetçilik, akıl dışı ahlaki, kültürel, dinsel standartlar ya da zaman ve verimlilik kaygısı olarak kendini göstermektedir.

4)*Cezalandırıcılık/Acımasızlık*; Bu kişiler hata yaptıkları için cezalandırılacakları kaygısı içindedirler. Aynı şekilde diğerlerine karşı da kendi standartlarını karşılamadıklarında hoşgörüsüz, acımasız ve öfkeli olma eğilimindedirler. (Young ve ark., 2003).

Şema terapinin gelişiminde özellikle bağlanma kuramı oldukça etkilidir (Bintaş-Zörer, 2015). Şemaların bağlanma figürleriyle etkileşimlerin temsilleri olarak tanımlanması da bunun önemli bir kanıtıdır (Safran, 1990; Young ve Lindemann, 1992). Yukarıda da anlatıldığı gibi, erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde erken çocukluk dönemindeki temel duygusal ihtiyaçların karşılanmaması yatmaktadır. Young ve arkadaşları (2003)'na göre bu temel duygusal ihtiyaçların başında güvenli bağlanma gelmektedir. Bowlby'nin içsel çalışan modelleri gibi erken dönem uyumsuz şemaların da erken dönem çocukluk yaşantılarına dayanması teorik anlamda örtüşme sağlamaktadır. İçsel çalışan modelde çocuk her ihtiyacı olduğunda ona bakım verenin orada olduğunu bilmesi ve bakım vereni tarafından ihtiyaçlarının zamanında karşılanması sonucunda diğerlerini ve kendini sevebilir ve değerli görmekte ve güvenli bağlanma geliştirmektedir. Buna göre erken dönem uyumsuz şemalar içsel çalışan modelin işlevsiz modellerinden gelişmektedir (Young ve ark., 2003). Young ve arkadaşları (2003) özellikle terkedilme şemasının gelişiminde bağlanma kuramına referans yapmaktadır. Erken dönem uyumsuz şemalar ile bağlanma arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara daha sonraki bölümde değinilecektir.

1.5.4. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Hakkında Yapılan Araştırmalar

Rhein ve Sukawatana (2015) erken dönem uyumsuz şemalar ile kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, yaşamlarında çeşitli stres faktörlerine maruz kalan üniversite öğrencilerinin hastalıklar ve tehditlere karşı dayanıksızlık, terkedilme ve karamsarlık şemalarının kaygı düzeylerini anlamlı yordadığını

bulmuşlardır. Sosyal kaygı ile şema alanları arasındaki ilişkiye bakan bir araştırmada, sosyal kaygı düzeyi düşük olan bireylere göre sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarında yüksek puanlar aldıkları bulunmuştur (Bintaş-Zörer, 2015). Atalay ve arkadaşları (2008), obsesif kompulsif bozukluk (OKB) tanısı almış kişilerle sağlıklı bireyleri kıyasladıkları araştırmalarında, OKB tanısı almış bireylerin kontrol grubuna göre tüm şema boyutlarından yüksek puan aldıklarını, özellikle de sosyal izolasyon, hastalıklar ve tehditlere karşı dayanıksızlık ve karamsarlık şema boyutlarının OKB hastalarında daha sık görüldüğünü bulmuşlardır.

Şemalar ile beş faktör kişilik özelliklerini inceleyen bir araştırmada, nörotizm ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerinin kopukluk, reddedilmişlik alanı ve zedelenmiş sınırlar şema alanlarıyla negatif yönde ilişkisi olduğu; yüksek düzeyde nörotizm ile bağımlılık/yetersizlik ve diğer yönelimlilik şemaları arasında da ilişki olduğu bulunmuştur (Sava, 2009). Ball ve Cecero (2001) borderline kişilik bozukluğu ile şemalar arasındaki ilişkiyi inceledikleri ve 23 hasta ile yürüttükleri çalışmalarında, borderline kişilik bozukluğu ile kopukluk/ayrılma, terkedilme ve güvensizlik/suistimal şemaları arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Bir başka çalışmada ise borderline kişilik bozukluğu ile ayrılma ve reddedilme şema alanı ile zedelenmiş özerklik ve performans şema alanları arasında ilişki bulunmuştur (Nordahl ve ark., 2005). Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada ise şema alanlarından zedelenmiş sınırların hem borderline kişilik bozukluğunu hem bipolar bozukluğu yordadığı, şema alanlarından kopukluğun da borderline kişilik bozukluğunu yordadığı görülmüştür. (Şaşmaz, 2014).

Kargın'ın (2014) çalışmasında kadınların erken dönem uyumsuz şema alanları ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde; kadınların kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar şema alanları ile evlilik uyumları arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Erkeklerle bakıldığında kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanları ile evlilik uyumları arasında anlamlı negatif bir ilişki görülmüştür. Erkeklerin kopukluk, zedelenmiş otonomi ve zedelenmiş sınırlar şema alanları ile eşlerinin evlilik uyumları arasında anlamlı negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Hashemian ve arkadaşları (2015) çalışan kadınların erken dönem uyumsuz şemaları ile cinsel doyumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada, duygusal

yoksunluk, güvensizlik, terk edilme ve kusurluluk şemalarının cinsel doyumla negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğunu bulmuşlardır.

1.6. İlgili Değişkenler Arasında Literatürde Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde tez çalışmasının temel değişkenleri olan ve yukarıda kuramsal açıklamaları yapılan kavramlar arasında, alan yazında daha önce yapılmış olan araştırmalardan bahsedilecektir.

Karanlık üçlü (narsisizm, makyavelizm ve psikopati) kişilik özelliklerinin çocuğun bakım vereniyle kurduğu güvensiz bağlanma stillerinin bir sonucu olarak geliştiğini savunan bazı araştırmacılar karanlık üçlü ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek adına araştırmalar yapmışlardır. Jonasan, Lyons ve Bethell (2014), 352 kişi ile yürüttükleri çalışmalarında kaçınan ve korkulu bağlanmayla psikopati arasında pozitif korelasyon, güvenli bağlanmayla ise negatif korelasyon bulmuşlardır. Makyavelizm ile güvenli bağlanma arasında negatif korelasyon, korkulu, kaçınan ve kaygılı bağlanma ile ise pozitif korelasyona ulaşmışlardır. Bir başka çalışmada Brewer ve arkadaşları (2018) en az 3 aydır romantik bir ilişki içinde olan 122 kadın katılımcı ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında makyavelizm ve psikopati puanları yüksek olan katılımcıların kaçınan bağlanma stiline sahip olduklarını, narsisizm puanları yüksek olan katılımcıların ise kaygılı bağlanma puanlarının en düşük olduğunu bulmuşlardır. Adler (2017) çalışmasının bulgularına dayanarak, kaygılı ve kaçınan bağlanma ile makyavelizm arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Karanlık üçlü kişilik özellikleri ile bağlanma arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Türkiye'deki üniversite öğrencileriyle yürütülen bir çalışmada ise, karanlık üçlünün tüm üyeleriyle kayıtsız bağlanma ve kaçınan bağlanma stilleri arasında pozitif bir ilişki bulunurken korkulu bağlanma ile narsisizm arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur (Kara ve Ceyhan, 2016). Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada ise makyavelizm ile psikopati kaygılı ve kaçınan bağlanma ile ilişkili bulunmuşken narsisizm ile bağlanma stilleri arasında bir ilişkiye rastlanılmamıştır (Uysal, 2016).

Karanlık üçlü ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen Adler (2017), narsisizm ve makyavelizm ile reddedilme duyarlılığı arasında negatif yönde ilişki

bulmuştur. Ancak bunun tersi olarak Finzi-Dotton ve arkadaşları (2011)'na göre narsisistik kişilik özellikleri gösteren bireylerin kişilerarası yakınlıktan uzak durmalarının altında reddedilme kaygıları yatmaktadır. Besser ve Priel (2009)'in yaptıkları bir araştırmayla ülkemizde yapılan bir araştırmada ise kırılğan narsisist bireylerin reddedilme duyarlılıklarının yüksek olduğu bulunmuştur (Besser ve Priel, 2009; Özdemir, 2017).

Bağlanma ve reddedilme duyarlılığı, erken çocukluk döneminde çocuğun bakım vereninden algıladığı red ya da sevgi ve bakım gibi ihtiyaçlarının karşılanamaması sonucunda çocuğun güvensiz bağlanma ve reddedilme duyarlılığı geliştirmesiyle meydana gelmektedir. Bu amaçla çocuklukta algılanan red ile kişinin yetişkinliğinde sahip olduğu reddedilme duyarlılığı ve yetişkinlikte romantik partnerlere yöneltilen kaygı ve kaçınma boyutlarındaki bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla birçok araştırma mevcuttur. Bu bağlamda Feldman and Downey (1994), çocuklukta aile şiddetine maruz kalma, reddedilme duyarlılığı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, hem kaygılı-kaçınan hem de kaygılı-kararsız bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla reddedilmeye daha duyarlı olduklarını belirlemişlerdir. Khoshkam ve arkadaşları (2012) 125 İranlı üniversite öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında kaygılı bağlanma ile yüksek reddedilme duyarlılığı arasında pozitif ilişki bulmuşlardır. Benzer şekilde Wilkinson ve De Paoli (2014) de yaptıkları araştırmalarında yüksek reddedilme duyarlılığı ile kaygılı ve kaçınan bağlanma arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Kotan (2016) tarafından Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre ise, reddedilme duyarlılığı yüksek olanların reddedilme duyarlılığı düşük olanlara göre korkulu bağlanma stiline anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Bintaş-Zörer (2015) de araştırmasında saplantılı ve korkulu bağlanan kişilerin güvenli bağlanan kişilere kıyasla daha fazla reddedilmeye duyarlı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Kökdemir (2016) çocuklukta anne-baba reddinin bağlanma stilleri ile ilişkisinde reddedilme duyarlılığının aracı etkisine baktığı çalışmasında çocuklukta algılanan baba reddinin, cinsiyet fark etmeksizin, yetişkinlikteki duygusal bağlanma boyutlarının her ikisini de reddedilme duyarlılığı aracılığıyla yordadığı tespit edilmiştir. Ek olarak, çocuklukta algılanan baba reddi arttıkça reddedilme duyarlılığının arttığı, reddedilme duyarlılığı

arttıkça duygusal bağlanmanın hem kaygı hem de kaçınma düzeyleri arttığı bulunmuştur.

Makyavelizmin çatışma çözme stratejileri ile ilişkisini örgütsel düzeyde inceleyen ve Türkiye'deki bir teknoloji şirketinde çalışan 456 kişi ile yürütülen araştırmada, makyavelist tutumların Rahim (2001)'in tanımladığı çatışma çözme stratejilerinden tümleştirme, hükmetme, kaçınma ve uzlaşma stratejilerinde azalmaya neden olduğu bulunmuştur. Buna göre çatışma yaşayan tarafların bir araya gelerek çatışmaya çözüm arama ve uzlaşmacı bir tavır içinde olma durumu makyavelist tutumlara bağlı olarak azalmaktadır (Özsoy, 2017). Mesko ve arkadaşlarının (2014) yaptıkları araştırmada, makyavelist kişilerin çatışma çözme stratejileri Blake ve Mouton (1964)'ın tanımladığı rekabet boyutuyla pozitif, işbirliği boyutu ile ise negatif ilişkili bulunmuştur. Buna göre makyavelist kişiler makyavelizmin kendi amaçlarına ulaşmaya odaklı, kendi çıkarlarını diğerlerinden üstün tutan karakteristik özellikleriyle uyumlu olarak çatışma çözme yaklaşımlarında karşı taraflarla işbirliği içinde olmayıp, kendi ihtiyaçlarına odaklı şekilde rekabet stratejisini kullanmakta ve çatışmalarda kaçınma stratejisini kullanmamaktadırlar. Ergenlerle yürütülen bir araştırmada, karanlık üçlünün üyesi psikopati ile yapıcı ve etkili problem çözme stili arasında negatif ilişki bulunmuş iken makyavelizm ile sadece kendi isteklerini gerçekleştirmeye çalışan, saldırgan bir tutuma sahip çatışma çözme stili arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Narsisizm ile ise pozitif problem çözme stili arasında beklenmedik bir şekilde anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Narsisistik büyüklenmecilik ile bu kişilerin kendilerini olduklarından daha iyi gösterme çabalarından kaynaklı olarak bu sonucun ortaya çıktığı düşünülmektedir (van-Loon, 2014).

Young ve arkadaşları (2003)'na göre narsisizmin temelinde duygusal yoksunluk, kusurluluk ve hak görme/büyüklik şemaları yatmaktadır. Narsisizm ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda narsisistik kişilik bozukluğu ile hak görme/büyüklik ve güvensizlik/suistimal şemaları arasında (Reeves ve Taylor, 2007) bir başka araştırmada da duygusal yoksunluk, kendini feda ve yüksek standartlar/bastırılmışlık şemaları arasında ilişki bulunmuştur (Carr ve Francis, 2010). Erken dönem uyumsuz şemalar ile büyüklenmeci ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada ise güvensizlik, hak görme, kendini feda ve yüksek standartlar şemaları ile büyüklenmeci narsisizm; güvensizlik, boyun eğme, terk edilme

ve hak görme ile kırılğan narsisizm arasında ilişki bulunmuştur (Zeigler-Hill ve ark., 2011). Türkiye’de yapılan büyükenmeci ve kırılğan narsisizm ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada büyükenmeci narsisistik kişilik özellikleriyle kopukluk ve reddedilmişlik, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanlarıyla ilişki bulunmuştur. Kırılğan narsisistik kişilik özellikleriyle de en güçlü ilişkiyi diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanları göstermektedir (Üzümçü, 2016). Patolojik narsisizm ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiye bakan bir başka araştırmada ise patolojik narsisizm ile güvensizlik/suistimal edilme, sosyal izolasyon, bağımlılık, iç içe geçme/gelişmemiş benlik, duyguları bastırma ve yetersiz özdenetim arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Anlı, Can ve Evren, 2017).

Açık ve örtük narsisizm, psikopati ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi sorgulama amacıyla yapılan bir çalışmada, örtük narsisizm ile psikopatinin duygusal yoksunluk, terk edilme, güvensizlik/suistimal edilme, sosyal izolasyon, kusurluluk/utanç, başarısızlık, bağımlılık, hak görme, yetersiz özdenetim ve onay arayıcılık şemaları ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ek olarak, psikopatinin yetersiz özdenetim ile yüksek korelasyon gösterdiği, örtük narsisizmin de onay arayıcılık şeması ile psikopatiden daha yüksek korelasyon gösterdiği bulunmuştur (Torres, 2002). Chakhssi ve arkadaşlarının (2014) psikopati ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında psikopati ile güvensizlik/suistimal edilme ve yetersiz özdenetim şemaları arasında pozitif, boyun eğme şeması ile negatif ilişki bulunmuştur. Bir başka araştırmada da birincil psikopati ile kendini feda şeması arasında negatif ilişki, ikincil psikopati ile yetersiz özdenetim arasında da pozitif ilişki bulunmuştur (Heusschen, 2017).

Makyavelizm ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiye bakılan araştırmada makyavelizm ile duygusal yoksunluk, güvensizlik/suistimal edilme, hak görme ve onay arayıcılık şemaları ile pozitif ilişkili gelişmemiş benlik ve kendini feda şemaları arasında da negatif ilişki bulunmuştur (Lang, 2015). Erken dönem uyumsuz şemalarda karanlık üçlü kişilik yapılarının ortak olarak buldukları nokta olup olmadığını incelemek amacıyla Lang (2016) 498 kişi ile yürüttüğü çalışmasında narsisizm, psikopati ve makyavelizmin zedelenmiş sınırlar şema alanıyla pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir.

Reddedilme duyarlılığında olduğu gibi erken dönem uyumsuz şemalar da bağlanma kuramı ile yakından ilişkilidir. İkisinin de erken çocukluk dönemindeki ebeveynlerle olan işlevsiz ilişkiler sonucunda yetişkinlikte uyum bozucu kişilerarası ilişkilere sebep olmasından dolayı literatürde birçok araştırmacı bu iki değişkenin arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu konuda yapılan bir araştırmada, saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip olan katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla erken dönem uyumsuz şemaya sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca, korkulu bağlanma stiline sahip olan grubun, diğer bağlanma stillerini temsil eden gruplardan daha fazla uyumsuz şemaya sahip olduğu, güvenli bağlanma stiline sahip olan grubun ise uyumsuz şema alanlarından en düşük puanlara sahip olduğu gösterilmiştir. Bulgular, saplantılı bağlanma stiline sahip olan katılımcıların terk edilme/istikrarsızlık, boyun eğcilik ve duygusal yoksunluk şemalarından, korkulu bağlanma stiline sahip olan katılımcıların ise sosyal izolasyon, kusurluluk/utanç ve duygusal baskılama şemalarından alınan yüksek puanlar ile karakterize olduklarını göstermiştir. Saplantılı bağlanan katılımcıların yüksek puan aldıkları şema boyutları ayrılma ve dışlanma/reddedilme ve başkalarına yönelimlilik, korkulu bağlanan katılımcıların yüksek puan aldıkları şema boyutları ise ayrılma ve dışlanma/reddedilme ve aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanlarının kapsadığı şemalar olduğu sonucunu elde edilmiştir (Mason, Platts ve Tyson, 2005).

Bağlanma örüntüsü ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki boylamsal ilişkiyi incelemek için yürüttükleri ve 15 yıl süren çalışmalarında Simard, Moss ve Pascuzzo (2011), öncelikle katılımcıların bağlanma stillerini çocukluk döneminde Yabancı Ortam Yöntemi (Ainsworth, 1978) kullanarak değerlendirmişlerdir. On beş yıl sonra katılımcıların bağlanma örüntülerini öz bildirim yoluyla yeniden değerlendirmiş ve hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemindeki bağlanma örüntülerinin erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çocukluk döneminde kararsız bağlanan katılımcıların güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ile baskılama şemalarından daha yüksek puan aldıkları bulgulanmıştır. Ayrıca yetişkinlik döneminde saplantılı

bağlanan katılımcıların ise güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla ayrılma ve dışlanma/reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ve baskılama olmak üzere tüm şema alanlarını kapsayan çeşitli şemalardan daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Bosmans ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları bir başka çalışmada, kaygılı bağlanma boyutunun, diğerlerine yönelimlilik şema alanıyla; bağlanmanın kaçınma boyutunun ise zedelenmiş otonomi şema alanıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak, her iki güvensiz bağlanma boyutunun da kopukluk şema alanıyla ilişkili bulunduğu görülmüştür. Örneklemini üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir başka çalışmada, bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutu kopukluk şema alanındaki tüm şemalarla ve zedelenmiş otonomi şema alanındaki boyun eğme, zarar ya da hastalık karşısında incinebilirlik ve iç içe geçme şemalarıyla anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur (McLean, Bailey ve Lumley, 2014).

Bintaş-Zörer (2015)'in Türkiye'de gerçekleştirdiği çalışmasına göre, depresyonun etkisi kontrol edildiğinde, saplantılı bağlanan katılımcılar zedelenmiş otonomi ve yüksek standartlar, korkulu bağlanan katılımcılar zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarından, kayıtsız bağlanan katılımcılar ise kopukluk şema alanından güvenli bağlanan katılımcılara kıyasla daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir.

Bağlanma stilleri ile çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pistole (1989) tarafından yapılan araştırmada, güvenli bağlanan kişilerin güvensiz bağlanan kişilerle kıyaslandığında ortak çözüm arama ve işbirliği yapma çatışma çözme stilini kullandıklarını, uzlaşmacı stratejilerine de kaygılı/kararsız bağlanan bireylere göre anlamlı seviyede daha fazla başvurduklarını belirtmiştir. Levy ve Davis (1988)'in araştırmasında ise uzlaşma stratejisi ve işbirliği yapma stratejisi ile güvenli bağlanma arasında pozitif, kaçınan ve kaygılı bağlanma arasında ise negatif ilişki bulunmuştur.

Bahadır (2006)'in bağlanma stilleri ile çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, güvenli bağlanma dışındaki diğer tüm bağlanma stillerinin (saplantılı, kayıtsız, korkulu) çatışma çözme stratejilerinden karşı tarafı kendi isteklerine uymaya zorlayan zorlama stratejisini daha fazla kullandıkları bildirilmiştir. Ek olarak, güvenli bağlananların kaçınma stratejisini kayıtsız ve korkulu bağlanma

stiline göre daha az ve beklenenin aksine işbirliği stratejisini kayıtsız ve korkulu bağlanma stilinde olanlara oranla daha az kullandıkları bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde erken dönem uyumsuz şemalara oldukça geniş yer verilmiş olsa da erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkinin sorgulanması kısmında literatürde büyük bir boşluk olduğu gözlenmektedir. De Paoli ve arkadaşları (2017), yeme bozukluğu tanısı almış hastalarda güvensiz bağlanma ve erken dönem uyumsuz şemaların yeme bozukluğuna etkisinde reddedilme duyarlılığının aracı rolüne baktıkları çalışmalarında kaygılı bağlanmaya sahip bireylerde duygusal yoksunluk ve terkedilme şemalarının aktif olduğunu ve bu şemalarla yeme bozukluğu tanısı arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının aracı rolü olduğunu kanıtlamışlardır. Aynı şekilde çatışma çözme stratejileri ile reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkiye bakan araştırma sayısı da literatürde oldukça kısıtlı sayıdadır. Buna göre Benisho-Melumad (2015)'in bir araştırmasına göre reddedilme duyarlılığı ile çatışma çözme stillerinden çatışmadan kaçınma stratejisi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

1.7. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu çalışmanın amacı, karanlık üçlü kişilik özellikleri ile diğerleri tarafından reddedilmeye ilişkin duyarlılık düzeyi, kişilerarası ilişkilerde kullanılan çatışma çözüm stilleri, yetişkin ilişkilerindeki bağlanma biçimleri ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu tezin bir diğer amacı ise karanlık üçlü kişilik özelliği ile reddedilme duyarlılığı, kişilerarası çatışma çözüm stilleri ve bağlanma ilişkilerinde erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün olup olmadığının sınanmasıdır.

Çalışmanın başlıca hipotezleri şu şekildedir:

- H 1. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kaygılı bağlanma biçimi artmaktadır.
- H 2. Kaygılı bağlanma karanlık üçlü kişilik özelliğini anlamlı biçimde yordamaktadır.
- H 3. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kaçınmacı bağlanma biçimi artmaktadır.
- H 4. Kaçınmacı bağlanma karanlık üçlü kişilik özelliğini anlamlı biçimde yordamaktadır.

- H 5. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça reddedilme duyarlılığı da artmaktadır.
- H 6. Reddedilme duyarlılığı karanlık üçlü kişilik özelliğini anlamlı biçimde yordamaktadır.
- H 7. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kişilerarası çatışma çözüm stillerinden yüzleşme davranışı azalmaktadır.
- H 8. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kişilerarası çatışma çözüm stillerinden duygusal ifade belirtme davranışı azalacaktır.
- H 9. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kişilerarası çatışma çözüm stillerinden kaçınma davranışı azalacaktır.
- H 10. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kişilerarası çatışma çözüm stillerinden genel davranış artacaktır.
- H 11. Kişilerarası çatışma çözüm stillerinden yüzleşme, duygusal ifade belirtme ve kaçınma boyutları karanlık üçlü kişilik özelliğini anlamlı biçimde yordamaktadır.
- H 12. Karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça erken dönem uyumsuz şemalar artmaktadır.
- H 13. Erken dönem uyumsuz şemalar karanlık üçlü kişilik özelliğini anlamlı biçimde yordamaktadır.
- H 14. Kaygılı bağlanma, kaçınmacı bağlanma, reddedilme duyarlılığı, erken dönem uyumsuz şemalar ile çatışma çözme stillerinden yüzleşme, duygusal ifade, kaçınma ve genel davranış değişkenlerinin oluşturduğu model karanlık üçlü kişilik özelliğini birlikte anlamlı biçimde yordamaktadır.
- H 15. Karanlık üçlü ile kaygılı bağlanma stilleri ilişkisinde erken dönem uyumsuz şemalar aracı rol oynamaktadır.
- H 16. Karanlık üçlü ile reddedilme duyarlılığı ilişkisinde erken dönem uyumsuz şemalar aracı rol oynamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini İzmir ilinde yaşayan 18-60 yaş arası yetişkinler oluşturmaktadır. Genç yetişkin örneklemden veri toplanabilmesi için (18-24 yaş) kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak İzmir Katip Çelebi Üniversitesi'nde okumakta olan öğrencilerden veri toplanmış olup, 24-60 yaş arası yetişkin katılımcılara ulaşabilmek amacıyla ise kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini toplam 300 katılımcıdan oluşturmuştur. Örnekleme 236 kadın (%78,7) ve 64 erkek (%21,3) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların yaş ortalamasının 25 olduğu gözlenmektedir (SS= 9,32). Eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde, örneklemin %2'sinin (N = 6) ilkökul mezunu, %68'inin lise (N = 204), %21,3'ünün üniversite/yüksek okul (N = 64) ve %8.7'sinin yüksek lisans/doktora (N = 26) mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %78,7'si (N = 236) şu anda çalışmadıklarını, %21,3 'ü ise (N =64) şu anda bir işte çalıştığını bildirmiştir. Katılımcıların mesleklerine bakıldığında %67'sinin öğrenci (N = 201), %4'ünün (N = 12) ev hanımı, %2'sinin emekli (N = 6), %3'ünün mühendis (N = 9), %7'sinin psikolog (N = 21), %2.7'sinin öğretmen (N = 8), %1'inin akademisyen (N=3), %0,7'sinin mimar (N = 2), %0.7'sinin doktor (N = 2), %0.3'ünün hemşire (N = 1) ve %10.3'ünün ise (N = 31) yukarıdakilerin dışında bir meslek grubunda oldukları bildirmiştir. Katılımcıların %15'i evli (N = 45), %36.3'ü bekar ama ilişkisi var (N = 109), %45.7' si bekar ve ilişkisi yok (N = 137), %2.3'ü ise boşanmış olduğunu (N = 7) belirtmiştir. Katılımcıların %88'i (N = 264) geçmişte bir psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmadıklarını, %84.7'si (N = 254) geçmişte bir psikiyatrik ilaç kullanmadıklarını, % 12'si (N = 36) geçmişte bir psikiyatrik rahatsızlığı olduğunu ve %15.3'ü (N = 46) geçmişte psikiyatrik bir ilaç kullandığını bildirmiştir. Ek olarak, örneklemin %94.3'sinin (N = 283) şu anda psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olmadığı, %95.7'sinin (N = 287) ise şu anda psikiyatrik bir ilaç kullanmadığı bilgilerine ulaşılmıştır. Sonuçlar Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	Kişi Sayısı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	236	78,7
Erkek	64	21,3
Yaş		
18-24 yaş	202	67,3
25-35 yaş	66	22
36-45 yaş	9	3
46 yaş ve üzeri	21	7
Eğitim Durumu		
İlköğretim	6	2
Lise	204	68
Üniversite	64	21,3
Lisans Üstü	26	8,7
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	64	21,3
Çalışmıyor	236	78,7
Medeni Durum		
Evli	45	15
Bekar/İlişkisi Var	109	36,3
Bekar/İlişkisi Yok	137	45,7
Boşanmış/Dul	7	2,3
Şimdiki Psikiyatrik Durum	17	5,7

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek için “Demografik Bilgi Formu” (EK 2) karanlık üçlü kişilik özelliklerini ölçmek için “Karanlık Üçlü Ölçeği” (EK 3), yetişkin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2” (EK 4), çatışma çözme stillerini ölçmek amacıyla

“Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği” (EK 5), yetişkinlerde reddedilme duyarlılığını ölçmek amacıyla “Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği” (EK 6)

Ve son olarak erken dönem uyumsuz şemaları belirlemek amacıyla (Young Şema Ölçeği Kısa Form-3) (EK 7) kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda, katılımcıların cinsiyet, yaş, meslek ve eğitim düzeyi gibi demografik bazı bilgilerin edinilmesi ile psikiyatrik geçmişlerine ilişkin çeşitli sorular düzenlenmiştir (EK 2).

2.2.2. Karanlık Üçlü Ölçeği

Jonasan ve Webster (2010) tarafından geliştirilen bu ölçek (The Dirty Dozen Scale), makyavelizm, narsisizm ve psikopati olmak üzere 3 boyuttan oluşmaktadır. 9’lu likert tarzında olmak üzere toplamda 12 madde olan ölçekte, ilk 4 soru makyavelizmi, sonraki 4 soru (5,6,7,8) psikopatiyi, diğer 4 soru ise (9,10,11,12) narsisizmi ölçmektedir. Ölçek toplam puanı tüm maddelerin toplanmasıyla hesaplanmaktadır.

Ölçeğin Türkçe’ye kazandırılması ve geçerlilik güvenilirlik çalışmaları Eraslan-Çapan, Satıcı, Yılmaz ve Kayış (2015) tarafından yürütülmüş olup, ölçeğin Cronbach Alfa değeri sırasıyla narsisizm, psikopati ve makyavelizm için .87, .71 ve .79 olarak bulunmuştur. (EK 3).

2.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2 (YİYE-2)

Yetişkin bağlanmasındaki temel boyutları belirlemek amacıyla ilk olarak Brennan ve arkadaşları (1998), en sık kullanılan bağlanma ölçeklerini bir araya getirmiş ve yapılan analizler sonucunda bağlanmaya ilişkin kaygı ve bağlanmaya ilişkin kaçınma olmak üzere 2 boyuttan oluşan 36 maddelik Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri’ni (YİYE) geliştirmişlerdir (Selçuk ve ark., 2005). Fraley, Waller ve Brennan tarafından (2000) geliştirilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2 (YİYE-2) de aynı şekilde 36 maddeden oluşup kaygı ve kaçınma boyutlarına sahiptir.

Oluşturulan bu yeni ölçeğin 18 kaçınma maddesinin 13'ü ve 18 kaygı maddesinin 6'sı YİYE ile ortak, diğer 17 maddesi ise farklıdır (Selçuk ve ark., 2005). Yapılan analizlere göre YİYE-2 diğer bağlanma ölçeklerinden daha yüksek ölçüm duyarlılığına sahip olduğu bildirilmektedir (Fraley ve ark., 2000).

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Selçuk ve arkadaşları (2005) tarafından yapılmıştır. 7'li likert şeklinde olan maddelerden (1= hiç katılmıyorum; 7=tamamen katılıyorum), tek sayılı olanları bağlanmanın kaygı boyutunu ölçerken, çift sayılı olan maddeler bağlanmanın kaçınma boyutunu ölçmektedir. Kaygı ve kaçınma boyutları puanları bu maddelerin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Ölçekte ters kodlanan maddeler; 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34, 36 şeklindedir. Türkçe formundaki kaçınma ve kaygı boyutları oldukça yüksek iç tutarlılığa sahip olup, Cronbach Alfa katsayıları sırasıyla .90 ve .86'dır. (EK 4).

2.2.4. Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği

Goldstein (1999) tarafından geliştirilen ölçek 75 maddeden oluşmakta ve 7'li likert tipinde yanıtlama sistemine sahiptir (1=Kesinlikle katılmıyorum; 7=Kesinlikle katılıyorum). Ölçek "yüzleşme" (1*, 8*, 12*, 20, 22, 25*, 29*, 31*, 38, 43, 48, 53, 57*, 61, 67* maddeler), "özel/genel davranış" (2*, 11*, 16, 21, 24, 26*, 30*, 35*, 45, 49, 51*, 59, 63, 70, 74 maddeler), "duygusal ifade" (5*, 9*, 14*, 19*, 27*, 37*, 42*, 47, 50*, 54, 58, 62, 64*, 68, 72 maddeler), "yaklaşma/kaçınma" (4*, 6*, 15*, 18, 23*, 33, 40, 46, 52, 55, 66, 69, 71, 73*, 75* maddeler) ve "kendini açma" (3*, 7*, 10*, 13*, 17*, 28*, 32*, 34, 36, 39, 41, 44, 56*, 60, 65* maddeler) olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmakta ve her bir alt ölçek 15'er maddeden meydana gelmektedir. Her bir faktörden alınan yüksek puanlar, çatışma çözme süreçlerinde daha fazla yüzleşme, kendini açma, duygusal ifade sergileme, genel davranış gösterme ve çatışmaya yaklaşmayı göstermektedir (Basım, Çetin ve Tabak, 2009).

Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Arslan (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasına göre yüzleşme, özel/genel davranış, duygusal ifade ve yaklaşma/kaçınma alt ölçeklerinin Cronbach Alfa değerleri sırasıyla .70, .83, .75, .83 ve .75 şeklindedir. (EK 5)

2.2.5. Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği

Reddedilme Duyarlılığı Ölçeğinin yetişkin formu Brenson ve arkadaşları (2009) tarafından yetişkinlere özel geliştirilmiştir (Bozkuş ve Araz, 2015). Ölçek tek boyutlu olup 9 hipotetik durum içermektedir. Buna göre her madde iki farklı duruma özel puanlamaya sahiptir. Bir maddenin ilk puanlaması kişi için ‘anlamli diğerleri’ tarafından olası reddedilme beklentilerini 6’lı likert tipi skalada 1= hiç kaygılanmam, 6= çok kaygılanırım şeklinde puanlamaları ardından da aynı duruma özel diğerleri tarafından kabul edilme beklentilerini 1= hiç olası değil, 6=çok büyük olasılıkla şeklinde puanlamaları istenmektedir. Böylece tanımlanan her hipotetik durum için reddedilme ve kabul edilme beklentisi olmak üzere iki ayrı puan elde edilmektedir. Kabul edilme beklentisi puanının ters çevrilerek reddedilme puanı ile çarpılması sonucunda o madde için reddedilme duyarlılığı puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek reddedilme duyarlılığını göstermektedir.

Reddedilme duyarlılığı ölçeğinin yetişkin formunun Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Bozkuş ve Araz (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin orijinal formunda Cronbach Alfa değeri .74 iken (Brenson ve ark., 2009), Türkçe formunda .62 düzeyindedir (Bozkuş ve Araz, 2015) (EK 6).

2.2.6. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Erken dönem uyumsuz şemaların belirlenmesi amacıyla geliştirilen ölçeğin ilk formu Young ve Brown (1990) tarafından oluşturulmuştur. Ölçeğin bu ilk formunda 16 şema boyutu ve 205 madde yer alırken kısa formu (Young, 1994) geliştirilmiş ve bu kısa form 15 şema boyutu ve 75 maddeyi içerecek şekilde oluşturulmuştur. 2004 yılında ise Young tarafından ölçeğin 3. formu geliştirilmiş ve ölçeğe onay arayıcılık, cezalandırıcılık ve karamsarlık şemalarının eklenmesiyle ölçek 18 şema boyutundan oluşan ve 90 maddelik formuna dönüşmüştür. 6’lı likert tipinde (1= Benim için tamamıyla yanlış; 6= Beni mükemmel şekilde tanımlıyor) olan ölçekten alınan yüksek puanlar daha fazla erken dönem şemaların varlığına işaret etmektedir (EK 7).

Young şema ölçeği kısa formunun Türkiye’deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından yapılmıştır. Yapılan

analizler sonucunda 90 maddelik ölçekte kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik ve yüksek standartlar olmak üzere 5 şema alanından oluşan 14 faktöre (şema boyutu) ulaşılmıştır. Şema boyutlarının maddelere olan dağılımları ve Cronbach Alfa değerleri şu şekildedir; Duygusal yoksunluk; 1, 19, 37, 55, 73 ($\alpha = .78$), başarısızlık; 6, 24, 33, 42, 60, 78 ($\alpha = .80$), karamsarlık; 8, 17, 26, 35, 80 ($\alpha = .79$), sosyal izolasyon/güvensizlik; 3,4, 40, 57, 58, 75, 76 ($\alpha = .78$), duyguları bastırma; 12, 30, 48, 66, 84 ($\alpha = .72$), onay arayıcılık; 16, 34, 52, 56, 70, 88 ($\alpha = .74$), iç içe geçme; 7, 9, 10, 25, 63, 64, 79, 81, 82 ($\alpha = .80$), ayrıcalıklılık/ yetersiz özdenetim; 15, 22, 32, 50, 51, 68, 69 ($\alpha = .72$), kendini feda; 11, 29, 47, 65, 83 ($\alpha = .74$), terk edilme; 2, 20, 28, 38, 74 ($\alpha = .73$), cezalandırıcılık; 18, 49, 53, 54, 72, 89 ($\alpha = .71$), kusurluluk; 23, 41, 43, 59, 77, 90 ($\alpha = .68$), hastalık ve tehditler karşısında dayanıksızlık; 21, 39, 44, 62, 71 ($\alpha = .63$), yüksek standartlar; 13, 14, 31 ($\alpha = .70$).

2.3. İşlem

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi'nden etik kurul onayı alındıktan sonra genç yetişkin örneklemeden veri toplamak amacıyla Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi öğrencilerine ders saati süresince tüm ölçeklerin yer aldığı bir ölçek kitapçığı uygulanmıştır. Yetişkin örnekleme ulaşabilmek amacıyla ise kartopu tekniği kullanılmıştır. Bütün katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu verilmiş ve araştırmaya katılımlarının gönüllülük esasına dayalı olduğuna dair ıslak imza alınmıştır (EK 1). Ölçek kitapçığında sıra etkisini gidermek adına 6 farklı ölçek kitapçığı hazırlanmış ve katılımcılara karışık şekilde verilmiştir. Uygulama yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

2.4. İstatistiksel Analizler

Verilerin analizi için ölçeklerden elde edilen veriler SPSS paket programı ve AMOS kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için korelasyon, basit regresyon, çoklu regresyon ve hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Aracılık etkisine bakmak için ise Sobel aracılık testi analizi yapılmıştır. Son olarak model denemesi için AMOS Yol Analizine başvurulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın hipotezlerinin test edilmesine ilişkin analizler yapılmadan önce veri setindeki ölçek puanlarının dağılımları incelenmiş ve normallik dağılımı analizlerinin sonucunda tüm ölçek toplam puanlarının basıklık-çarpıklık (skewness-kurtosis) değerinin -1 ve 1 aralığında olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, veri setinin parametrik testler için uygun olduğu kabul edilmiştir.

3.1. Korelasyon Analizi Sonuçları

3.1.1. Karanlık Üçlü Toplam Puanına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın tüm değişkenlerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin test edilebilmesi için Pearson Korelasyon Analizine başvurulmuş olup, sonuçlar Tablo 4'de sunulmuştur.

Karanlık üçlü toplam puanı ile kaygılı bağlanma alt ölçek puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye ($r=0.275$, $p<0.01$) rastlanılmıştır. Buna göre, karanlık üçlü kişilik özelliği arttıkça kaygılı bağlanma da artmaktadır. Toplam karanlık üçlü puanı ile kaçınan bağlanma alt ölçek puanı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Şema ölçeği toplam puanı ile karanlık üçlü toplam puanı arasındaki ilişki incelendiğinde, iki değişken arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu ($r=0.363$, $p<0.01$) saptanmıştır. Buna göre erken dönem uyumsuz şemalar arttıkça karanlık üçlü kişilik özellikleri de artış göstermektedir. Benzer olarak, karanlık üçlü toplam puanı ile reddedilme duyarlılığı toplam puanı arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu ($r=0.217$, $p<0.01$) bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, reddedilemeye ilişkin duyarlılık arttıkça katılımcıların karanlık üçlü kişilik özelliği seviyelerinde de artış gözlenmektedir.

Tablo 4. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayısı Değerleri

	TKÜ	KAYBA	KAÇBA	YÜZ	ÖZGEN	DUYGU	YAKKÇ	KENAÇ	TŞP	TRD
TKÜ	1	0.275**	0.083	-0.201**	0.151**	-0.239**	0.196**	-0.064	0.363**	0.217**
KAYBA	0.275**	1	0.398**	-0.333**	-0.065	-0.098	-0.156**	-0.202**	0.545**	0.516**
KAÇBA	0.083	0.398**	1	-0.253**	-0.052	-0.334**	-0.078	-0.283**	0.352**	0.323**
YÜZ	-0.201**	-0.333**	-0.253**	1	0.183**	0.422**	0.185**	0.556**	-0.348**	-0.374**
ÖZGEN	0.151**	-0.065	-0.052	0.183**	1	0.055	0.647**	0.219**	-0.022	-0.017
DUYGU	-0.239**	-0.098	-0.334**	0.422**	0.055	1	0.002	0.664**	-0.311**	-0.282**
YAKKÇ	0.196**	-0.156**	-0.078	0.185**	0.647**	0.002	1	0.257**	0.065	-0.125*
KENAÇ	-0.064	-0.202**	-0.283**	0.556**	0.219**	0.664**	0.257**	1	-0.313**	-0.258**
TŞP	0.363**	0.545**	0.352**	-0.348**	-0.022	-0.311**	0.065	-0.313**	1	0.485**
TRD	0.217**	0.516**	0.323**	-0.374**	-0.017	-0.282**	-0.125*	-0.258**	0.485**	1
Ort.	39.28	3.54	3	75.4	48.75	77.20	52.28	74.52	201.35	71.79
SS.	15.39	0.98	1.01	10.42	14.53	12.93	12.6	10.99	48.61	35.56

*p<0.05, **p<0.01, TKÜ=Toplam Karanlık Üçlü Puanı, KAYBA=Kaygılı Bağlanma Puanı, KAÇBA=Kaçıngan Bağlanma Puanı, YÜZ=Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Yüzleşme Alt Boyutu, ÖZGEN= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Özel Genel Davranış Alt Boyutu, DUYGU= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Duygusal İfade Alt Boyutu, YAKKÇ= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Yaklaşma Kaçınma Alt Boyutu, KENAÇ= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Kendini Açma Alt Boyutu, TŞP=Toplam Şema Puanı, TRD=Toplam Reddedilme Duyarlılığı

Kişilerarası çatışma çözme stillerinin alt ölçekleriyle karanlık üçlü puanı arasındaki ilişki incelendiğinde ise yüzleşme ve duygusal ifade alt ölçekleri ile karanlık üçlü arasında anlamlı ve negatif ilişki (sırasıyla, $r = -0.201$, $p < 0.01$; $r = -0.239$, $p < 0.01$) gözlenmiştir. Bunun yanında, özel/genel davranış alt boyutu ve yaklaşma/kaçınma alt boyutları ile karanlık üçlü arasında anlamlı ve pozitif ilişkilere ulaşılmıştır (sırasıyla, $r = 0.151$, $p < 0.01$; $r = 0.196$, $p < 0.01$). Kendini açma alt boyutuyla karanlık üçlü toplam puanı ile ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$). Buna göre katılımcıların karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça çatışma çözme stillerinden özel/genel davranış ve yaklaşma/kaçınma davranışlarında artış, yüzleşme ve duygusal ifade çatışma çözme stillerinde ise azalma gözlenmektedir.

3.1.2. Karanlık Üçlünün Üyeleri (Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati) İle Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Karanlık üçlü kişilik özelliğini oluşturan narsisizm, psikopati ve Makyavelizm boyutlarının ayrı ayrı bağımsız değişkenlere olan ilişkilerinin test edilebilmesi için Pearson Korelasyon Analizine başvurulmuş olup, sonuçlar Tablo 5’de sunulmuştur.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, narsisizm ile kaygılı bağlanma arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu ($r = 0.208$ $p < 0.01$) bulunmuştur. Buna göre katılımcıların narsisizm düzeyi arttıkça kaygılı bağlanma düzeyleri de artmaktadır. Aynı şekilde narsisizm ve toplam şemalar arasında anlamlı ve pozitif ilişki ($r = 0.303$ $p < 0.01$) ve reddedilme duyarlılığı ile de anlamlı ve pozitif ilişki ($r = 0.238$, $p < 0.01$) saptanmıştır. Buna göre katılımcıların narsisizm düzeyi arttıkça erken dönem uyumsuz şemaları ile reddedilmeye karşı olan duyarlılıkları da artmaktadır. Kişilerarası çatışma çözme stilleri ile narsisizm arasındaki ilişkiye bakıldığında ise çatışma çözme stillerinden yüzleşme ile narsisizm arasında anlamlı ve negatif ilişki ($r = -0.200$, $p < 0.01$) bulunmuştur. Başka bir ifadeyle narsisizm düzeyi arttıkça yüzleşme davranışı azalmaktadır. Narsisizm ile kaçınan bağlanma ve çatışma çözme stillerinden özel/genel davranış, duygusal ifade, yaklaşma/kaçınma ve kendini açma alt boyutları arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p > 0.05$).

Psikopati ile çatışma çözme stillerinden özel/genel davranış ($r = 0.220$, $p < 0.01$) ve yaklaşma/kaçınma arasında ($r = 0.265$, $p < 0.01$) anlamlı ve pozitif ilişki saptanırken, duygusal ifade ile anlamlı ve negatif ilişki ($r = -0.286$, $p < 0.01$) bulunmuştur. Bunun

anlamı psikopati seviyesi arttıkça kişiler özel/genel davranış ve yaklaşma/kaçınma davranışını daha fazla kullanırken duygusal ifadeyi daha az kullanmaktadır. Toplam şema puanı ile psikopati arasında ise anlamlı ve pozitif ilişki ($r= 0.216$, $p<0.01$) bulunmuştur. Buna göre psikopati seviyesi arttıkça kişiler daha çok erken dönem uyumsuz şemalara sahip olmaktadır. Kaygılı bağlanma, kaçınmacı bağlanma, yüzleşme, kendini açma ve reddedilme duyarlılığı ile psikopati arasında da anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($p>0.05$).

Makyavelizm ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı ve pozitif ilişki ($r = 0.160$, $p<0.01$) bulunmuştur. Buna göre makyavelizm seviyesi arttıkça kaygılı bağlanma düzeyi de artmaktadır. Makyavelizm ile kişilerarası çatışma çözme stillerinin alt ölçeklerinden yüzleşme ($r = -0.166$, $p<0.01$) ve duygusal ifade ile ($r = -0.194$, $p<0.01$) anlamlı ve negatif ilişki bulunmuş olup, özel/genel davranış ($r = 0.177$, $p<0.01$) ve yaklaşma/ kaçınma arasında ise ($r =0.168$, $p<0.01$) anlamlı ve pozitif bir ilişki gözlenmiştir. Başka bir ifadeyle makyavelizm seviyesi arttıkça yüzleşme ve duygusal ifade davranışları azalırken, yaklaşma/kaçınma ve özel/genel davranış artmaktadır. Toplam erken dönem uyumsuz şema puanı ile makyavelizmin arasındaki ilişkiye bakıldığında ise anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r= 0.296$, $p<0.01$). Kaçınan bağlanma, kendini açma alt boyutu ve reddedilme duyarlılığı ile makyavelizm arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5. Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati İle Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon

	NARSİSİZM	PSİKOPATİ	MAKYAVLZM	KAYBA	KAÇBA	YÜZ	ÖZGEN	DUYGU	YAKKÇ	KENAÇ	TŞP	TRD
NARSİSİZM	1	0.239**	0.418**	0.208**	0.058	-0.200**	-0.006	-0.100	0.052	-0.004	0.303**	0.238**
PSİKOPATİ	0.239**	1	0.429**	-0.003	0.019	-0.072	0.220**	-.286**	0.265**	-0.062	0.216**	0.116
MAKYAVLZM	0.418**	0.429**	1	0.160**	0.112	-0.166**	0.177**	-0.194**	0.168**	-0.105	0.296**	0.112
KAYBA	0.208**	-0.003	0.160**	1	0.398**	-0.333**	-0.065	-0.098	-0.156**	-0.202**	0.545**	0.516**
KAÇBA	0.058	0.019	0.112	0.398**	1	-.253**	-0.052	-0.334**	-0.078	-0.283**	0.352**	0.323**
YÜZ	-0.200**	-0.072	-0.166**	-0.333**	-.253**	1	0.183**	0.422**	0.185**	0.556**	-0.348**	-0.374**
ÖZGEN	-0.006	0.220**	0.177**	-0.065	-0.052	0.183**	1	0.055	0.647**	0.219**	-0.022	-0.017
DUYGU	-0.100	-.286**	-0.194**	-0.098	-0.334**	0.422**	0.055	1	0.002	0.664**	-0.311**	-0.282**
YAKKÇ	0.052	0.265**	0.168**	-0.156**	-0.078	0.185**	0.647**	0.002	1	0.257**	0.065	-0.125*
KENAÇ	-0.004	-0.062	-0.105	-0.202**	-0.283**	0.556**	0.219**	0.664**	0.257**	1	-0.313**	-0.258**
TŞP	0.303**	0.216**	0.296**	0.545**	0.352**	-0.348**	-0.022	-0.311**	0.065	-0.313**	1	0.485**
TRD	0.238**	0.116	0.112	0.516**	0.323**	-0.374**	-0.017	-0.282**	-0.125*	-0.258**	0.485**	1

*p<0.05, **p<0.01, KAYBA=Kaygılı Bağlanma Puanı, KAÇBA=Kaçınan Bağlanma Puanı, YÜZ=Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Yüzleşme Alt Boyutu, ÖZGEN= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Özel Genel Davranış Alt Boyutu, DUYGU= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Duygusal İfade Alt Boyutu, YAKKÇ= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Yaklaşma Kaçınma Alt Boyutu, KENAÇ= Kişilerarası Çatışma Çözme Stili Kendini Açma Alt Boyutu, TŞP=Toplam Şema Puanı, TRD=Toplam Reddedilme Duyarlılığı

3.2. Basit ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma, kişilerarası çatışma çözme stilleri, reddedilme duyarlılığı ve erken uyumsuz şemalar ile bu değişkenlere ilişki alt boyut puanlarının karanlık üçlü toplam puanını ayrı ayrı yordayıcı güçlerinin incelenebilmesi için bir dizi basit doğrusal regresyon analizine başvurulmuştur.

İlk olarak bağlanma stillerinin karanlık üçlü kişilik örüntüsünü yordayıcı gücü araştırılmıştır. Kaygılı bağlanma stilinin karanlık üçlü toplam puanını istatistiksel olarak anlamlı seviyede yordadığı bulunmuştur [$F(1,300)=12.395$, $p<0.01$]. Buna göre, kaygılı bağlanmanın, karanlık üçlü puanının toplam varyansının %19'sını açıkladığı gözlenmiştir. Kaçınan bağlanmaya ilişkin regresyon analizi sonuçlarına göre ise, bu değişkenin karanlık üçlü toplam puanını yordayıcı gücünün anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Sonuçlar Tablo 6'de sunulmuştur.

Reddedilme duyarlılığının karanlık üçlü kişilik özelliğini yordayıcı gücünün sınıandığı basit regresyon analizi sonucunun anlamlı olduğu [$F(1,300)=14.685$, $p<0.01$] ve bağımsız değişkenin karanlık üçlü kişilik yapısının varyansının %10'unu açıkladığı bulunmuştur. Sonuçlar Tablo 6'de sunulmuştur.

Son olarak, erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin şema toplam puanının karanlık üçlü kişilik özelliğini yordayıcı gücü regresyon basit analizi ile test edilmiş ve analizin istatistiksel olarak anlamlı sonuçlandığı bulunmuştur [$F(1, 300)=45.348$, $p<0.01$]. Buna göre, şemalara ilişkin toplan puan karanlık üçlü toplam puanının varyansının %16'sını açıklamıştır. Sonuçlar Tablo 6'de sunulmuştur.

Tablo 6. Bağımsız Değişkenlerin Karanlık Üçlü Toplam Puanını Yordayıcı Gücüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişken	B	β	t	p	R ²	F
Sabit	29.591		9.024	0.000		
KAYBA	3.933	0.281	4.065	0.002	0.192	12.395**
Sabit	35.496		12.791	0.000		
KAÇBA	1.258	0.083	1.438	0.152	0.007	2.067
Sabit	42.913		6.000	0.000		
KÇÇS	-0.011	-0.030	-0.512	0.609	0.001	0.263
Sabit	32.541		16.596	0.000		
TRD	2.712	0.217	3.832	0.000	0.102	14.685**
Sabit	16.101		4.549	0.000		
TŞP	2.115	0.463	7.734	0.000	0.163	45.348**

**p<0.01, KAYBA=Kaygılı Bağlanma Puanı, KAÇBA=Kaçınan Bağlanma Puanı, KÇÇS=Kişilerarası Çatışma Çözme Stili, TRD=Toplam Reddedilme Duyarlılığı, TŞP=Toplam Şema Puanı

Çatışma çözümü stilleri toplam puanının karanlık üçlü toplam puanını yordama gücü test edilmiş ve regresyon analizinin sonucunda anlamlı bir etkinin olmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$). Sonuçlar Tablo 6’de sunulmuştur. Sonrasında, çatışma çözüm stillerine ilişkin beş alt ölçeğin bağımlı değişkeni yordayıcılığının olup olmadığına bakılmış ve beş alt ölçek birlikte analizi sokulmuştur. Çoklu doğrusal regresyon analizinin sonucunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu [$F(5,300)=9.514$, $p<0.01$] gözlenmiş olup, modelin karanlık üçlü kişilik özelliğinin varyansının %14’ünü açıkladığı saptanmıştır. Yordayıcı gücü anlamlı olan alt boyutlar irdelendiğinde, çatışma çözme stillerinden yüzleşme, duygusal ifade boyutlarının negatif yönde anlamlı yordayıcı güçlerinin olduğu bulgulanmıştır. Sonuçlar Tablo 7’te sunulmuştur.

Tablo 7. Çatışma Çözme Stilleri Alt Boyutlarının Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	β	t	p	R ²	F
Sabit	57.260		7.962	0.000	0.139	9.514
YÜZ	-0.346	-0.234	-3.566**	0.000		
ÖGD	0.079	0.075	1.052	0.297		
Dİ	-0.328	-0.275	-3.681**	0.000		
YK	0.172	0.141	1.917	0.056		
KA	0.089	-0.064	1.101	0.272		

**p<0.01, YÜZ=Yüzleşme Alt Boyutu, ÖGD=Özel-Genel Davranış Alt Boyutu, Dİ=Duygusal İfade Alt Boyutu, YK=Yaklaşma-Kaçınma Alt Boyutu, KA=Kendini Açma Alt Boyutu

Ek olarak, erken uyumsuz şemaların değerlendirilmesinde kullanılan ölçekteki 14 adet şemadan hangilerinin karanlık üçlüyü anlamlı yordadığına ilişkin veriye ulaşılabilmesi için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. 14 şemanın birlikte analizi sokulduğu modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu [F(14, 300)=10.957, p<0.01] ve karanlık üçlünün toplam varyansının %35'ini açıkladığı saptanmıştır. Anlamlı yordayıcı etkiye sahip olan şemaların onay arayıcılık, terk edilme, kendini feda, hastalık ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, cezalandırıcılık ve yüksek standartlar olduğu gözlenmiştir. Sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Alt Boyutlarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	β	t	p	R ²	F
Sabit	16.981		4.434	0.000	0.350	10.957**
DY	0.115	0.038	0.565	0.572		
BŞZ	-0.353	-0.120	-1.668	0.096		
KRM	-0.361	-0.123	-1.724	0.086		
SOS	0.308	0.129	1.577	0.116		
DB	-0.030	-0.009	-0.143	0.886		
ONA	0.797	0.290	4.767**	0.000		
İİG	0.047	0.021	0.281	0.779		
AYÖ	0.186	0.081	1.353	0.177		
KF	-0.639	-0.227	-3.555**	0.000		
TE	0.687	0.255	3.854**	0.000		
CEZ	-0.629	-0.222	-3.490**	0.001		
KS	0.495	0.149	1.895	0.059		
HT	0.949	0.283	3.873**	0.000		
YS	0.862	0.204	3.463**	0.001		

**p<0.01, DY=Duygusal Yoksunluk, BŞZ=Başarısızlık, KRM=Karamsarlık, SOS=Sosyalizasyon / Güvensizlik, DB=Duyguları Bastırma, ONA=Onay Arayıcılık, İİG=İç İçe Geçme, AYÖ=Ayrıcalıklılık / Yetersiz Özdenetim, KF=Kendini Feda, TE=Terk Edilme, CEZ=Cezalandırıcılık, KS=Kusurluluk, HT=Hastalık ve Tehditler, YS=Yüksek Standartlar

3.3. Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Yapılan basit ve çoklu doğrusal regresyon analizleri sonucunda yordayıcı etkisi anlamlı olan değişkenlerin birlikte analize sokulduğunda karanlık üçlü kişilik tipini ne kadar yordayacağı çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir.

İlk adımda yordayıcı gücü en yüksek değişken olan kaygılı bağlanma modele sokulmuştur. Bu şekli ile regresyon analizi sonucu anlamlı çıkmış [F(1,300)=12.395, p<0.01] ve bu değişken karanlık üçlü kişilik tipinin varyansını %19 oranında açıklamıştır. İkinci adımda analize reddedilme duyarlılığı dahil edilmiş ve ikinci

model istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuş [$F(2,300)=10.205$, $p<0.01$], model bağımlı değişkenin %22'sini açıklamıştır. Üçüncü aşamada, yukarıda rapor edilmiş olan ve çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda yordayıcı gücü anlamlı çıkan erken dönem uyumsuz şema alt boyutları (onay arayıcılık, terk edilme, kendini feda, hastalık ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, cezalandırıcılık ve yüksek standartlar) modele dahil edilmiştir. Üçüncü model de istatistiksel açıdan anlamlı çıkmış [$F(8,300)=16.394$, $p<0.01$] ve bu hali ile model karanlık üçlü kişilik yapısının toplam varyansının %31'ini açıklamıştır. Son olarak dördüncü aşamada, yukarıda rapor edilmiş olan ve çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda yordayıcı gücü anlamlı çıkan kişilerarası çatışma çözme stilleri alt boyutları (yüzleşme ve duygusal ifade) modele eklenmiştir. Dördüncü model istatistiksel açıdan anlamlı çıkmış [$F(11,300)=13.704$, $p<0.01$] ve aşamalı regresyon analizinden elde edilen son şekli ile model karanlık üçlü kişilik yapısının varyansını %35 oranda açıklayabilmiştir. Sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	β	R ²	R ² 'deki Değişim	F	t
Karanlık Üçlü						
1. aşama	KAYBA	0.281	0.192	0.192	12.395	4.065**
2. aşama	TRD	0.312	0.223	0.031	10.205	4.812**
3. aşama	ONA	0.285	0.311	0.088	16.394	4.701**
	KF	-0.247				-3.335**
	TE	0.203				2.561**
	CEZ	-0.211				-3.388**
	HT	0.315				4.715**
	YS	0.284				5.211**
4. aşama	YÜZ	-0.098	0.348	0.037	13.704	-1.574
	Dİ	-0.227				-3.271**

**p<0.01, KAYBA=Kaygılı Bağlanma Puanı, TRD=Toplam Reddedilme Duyarlılığı, ONA=Onay Arayıcılık, KF=Kendini Feda, TE=Terk Edilme, CEZ=Cezalandırıcılık, HT=Hastalık ve Tehditler, YS=Yüksek Standartlar, YÜZ=Yüzleşme Alt Boyutu, Dİ=Duygusal İfade Alt Boyutu

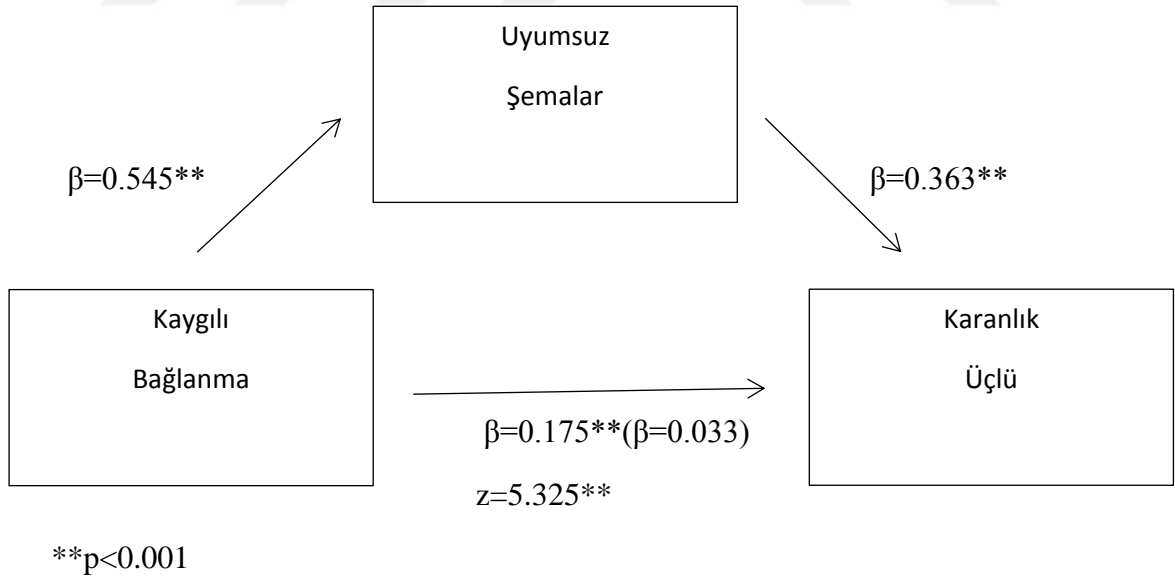
3.4. Aracılık Analizi Sonuçları

3.4.1. Kaygılı Bağlanma ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü

Kaygılı bağlanma ile karanlık üçlü kişilik özelliği arasında erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün sınanması için Sobel Aracılık Testine başvurulmuştur. Sobel Analiz sonuçları Şekil 3'de sunulmuştur.

Öncelikle varsayımların test edilmesi adına kaygılı bağlanma puanının şema toplam puanını yordayıcı gücüne bakılmış ve yapılan regresyon analizi sonucunda anlamlı yordayıcılığı olduğu saptanmıştır [F(1, 300)=125.890, p<0.01]. İkinci adım olarak, şema toplam puanının karanlık üçlü toplam puanını yordayıcı gücü sınanmış ve yapılan regresyon analizi sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur [F(1, 300)=45.308, p<0.01]. Son aşamada, aşamalı regresyon analizi uygulanmış ve kaygılı bağlanma ile erken dönem şemalar sırasıyla analize sokulmuştur. Analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlı çıkmış [F(2,300)=22.749, p<0.01] ve model karanlık üçlü değişkeninin varyansının %22'sini yordamıştır. Ek olarak, kaygılı bağlanma tek başına karanlık üçlü kişilik boyutunu anlamlı şekilde yordarken modele erken dönem şemalar değişkeni dahil edildiğinde anlamlılık ortadan kalkmıştır ($\beta=0.033$, p>0.05). Sonuç olarak, kaygılı bağlanma ile karanlık üçlü kişilik boyutu arasında erken dönem uyumsuz şemaların tam aracı rolü olduğu saptanmıştır (Sobel z = 5.325, p<0.01).

Şekil 3. Kaygılı Bağlanma ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Sobel Sonucu

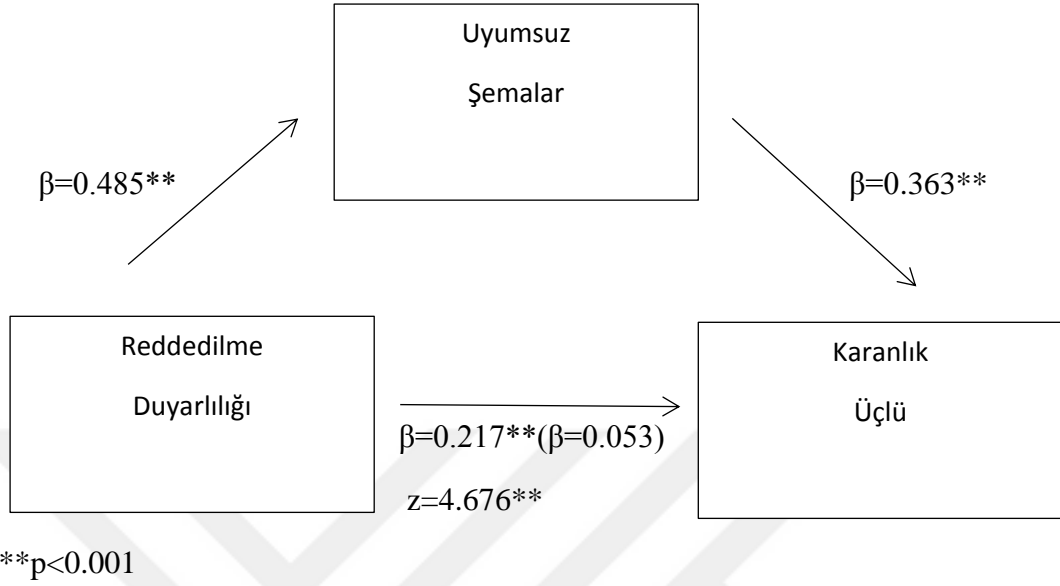

3.4.2. Reddedilme Duyarlılığı ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü

Reddedilme duyarlılığı ile karanlık üçlü kişilik özelliği arasında erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün sınanması için Sobel Aracılık Testine başvurulmuştur. Sobel Analiz sonuçları Şekil 4’de sunulmuştur.

Öncelikle varsayımların test edilmesi adına reddedilme duyarlılığı toplam puanının şema toplam puanını yordayıcı gücüne bakılmış ve yapılan regresyon analizi sonucunda anlamlı yordayıcılığı olduğu saptanmıştır [$F(1, 300)=91.884, p<0.01$]. İkinci adım olarak, şema toplam puanının karanlık üçlü toplam puanını yordayıcı gücü sınanmış ve yapılan regresyon analizi sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur [$F(1, 300)=45.308, p<0.01$]. Son aşamada, aşamalı regresyon analizi uygulanmış ve reddedilme duyarlılığı toplam puanı ile erken dönem şemalar sırasıyla analize sokulmuştur. Analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlı çıkmış [$F(2,300)=42.018, p<0.01$] ve model karanlık üçlü değişkeninin varyansının %18’ini yordamıştır. Ek olarak, reddedilme duyarlılığı tek başına karanlık üçlü kişilik boyutumu anlamlı şekilde yordarken modele erken dönem şemalar değişkeni dahil edildiğinde anlamlılık ortadan kalkmıştır ($\beta=0.053, p>0.05$). Sonuç olarak, kaygılı bağlanma ile karanlık üçlü kişilik boyutu arasında erken dönem uyumsuz şemaların tam aracı rolü olduğu saptanmıştır (Sobel $z = 4.676, p<0.01$).

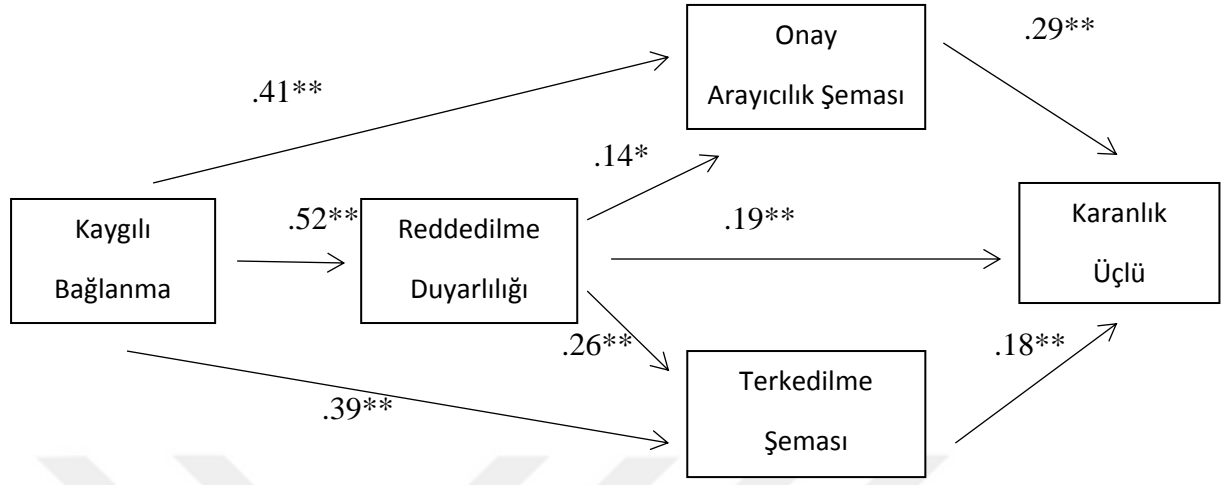
Şekil 4. Reddedilme Duyarlılığı ile Karanlık Üçlü Kişilik Boyutu Arasında Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolüne İlişkin Sobel Sonucu

3.5. Yol Analizi Denemesi

Araştırmanın değişkenlerinin, gerek karanlık üçlü kişilik örüntüsünü yordayıcı güçleri gerekse de birbirileri ile olan ilişkileri incelenmiş ve çeşitli aracılık testi uygulamalarının sonuçlarından yola çıkılarak bir model denemesine gidilmiştir. AMOS programı kullanılarak test edilmiş olan model denemesi Şekil 5’de sunulmuştur. Modelin uyum indekslerini iyi şekilde karşıladığı gözlenmiştir (Kİ-KARE/SD=1.965; CFI=0.990; GFI=0.982; RMSE=0.054; AGFI=0.961).

Şekil 5. Model Denemesine İlişkin Yol Analizi Sonuçları

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

4. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı yetişkinlerde karanlık üçlü kişilik özellikleri ile reddedilme duyarlılığı, kişilerarası çatışma çözme stilleri ve yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünü incelemektir. Bu amaçla araştırmanın bağımlı değişkeni karanlık üçlü kişilik özelliği ile araştırmanın bağımsız değişkenleri reddedilme duyarlılığı, çatışma çözme stilleri, kaygılı ve kaçınan bağlanma ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir dizi korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Son olarak, erken dönem uyumsuz şemaların aracılık etkisini test amacıyla ise sobel aracılık testi ve ardından yol (path) analizine başvurulmuştur. Bu bölümde araştırmanın bulguları çalışmanın hipotezleri ve literatür çerçevesinde tartışılacak olup daha sonrasında da öneriler ile araştırmanın sınırlılıkları ve güçlü yönlerine değinilecektir.

4.1. Korelasyon ve Basit Regresyon Sonuçlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Karanlık üçlü kişilik özellikleri ile yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakılan korelasyon analizi sonuçlarına göre kaygılı bağlanma stili karanlık üçlü kişilik özelliğiyle anlamlı ve pozitif bir ilişki göstermiştir. Araştırmanın *birinci hipotezini* doğrulayan bu sonuca göre karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça bireylerdeki bağlanma kaygısı da artmaktadır. Karanlık üçlünün her bir üyesi ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkiye baktığımızda ise, narsisizm ve makyavelizm puanları yüksek olan kişilerin kaygılı bağlanma eğilimlerinin de yükseldiği izlenmiştir. Korelasyon analizi sonuçlarına paralel olarak, regresyon analizine bağlı *ikinci hipotez* olan kaygılı bağlanmanın karanlık üçlü kişilik özelliklerini anlamlı biçimde yordayacağı öngürüsü doğrulanmıştır. Kaygılı bağlanma düzeyi, karanlık üçlü puanının %19'unu yordama gücüne sahip olup karanlık üçlü kişilik özelliklerini diğer bağımsız değişkenler arasından en fazla yordama gücüne sahip değişken olarak gözlenmiştir. Buna göre narsisistik, psikopatik ve makyavelist kişiler yakın ilişkilerinde olumsuz benlik temsilleri nedeni ile ayrılık kaygısı ve onaylanmama kaygısı yaşamaktadırlar. Ancak, *üçüncü hipotez* olarak karanlık üçlü ile kaçınan bağlanma arasındaki beklenen ilişki bu çalışmada anlamlı çıkmamıştır. Oysa ki, literatürde kaçınan bağlanma ile karanlık üçlü arasında pozitif ilişkiye rastlanılan birçok araştırma mevcuttur (Brewer ve

arkadaşları, 2018; Jonasan, Lyons ve Bethell, 2014; Adler, 2017; Kara ve Ceyhan, 2016; Uysal, 2016). Bu çelişkinin, karanlık üçlünün özellikle narsisizm ayağının farklı boyutları içinde barındırıyor olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yukarıda bahsedilen çalışmaların çoğu patolojik ve büyüklenmeci narsizm grupları ile yürütülmüştür. Bu çalışmanın örneklemi ise normal popülasyondan seçilmiştir; dolayısıyla, patoloji dışı gruplarda büyüklenmeci (açık) narsist eğilimlerden kırılgan (örtük/kapalı) narsist özelliklerin daha sık görüldüğü düşünüldüğünde, analizlerde karanlık üçlünün kaygılı bağlanmayla daha fazla ilişki göstermesi beklenmektedir. Literatürde de, kaçınan bağlanmanın daha çok büyüklenmeci narsizmi yordayıcı gücü olduğu (Hazan ve Shaver, 1987; Robbins ve Dupont, 1992), kaygılı bağlanmanın ise kırılgan narsizmle yüksek ilişki gösterdiği (Mikulincer ve Florian, 1998; Miller ve ark., 2010; Fossati, Feeney, Pincus ve ark., 2014) farklı araştırmacılarca gösterilmiş bulgulardır. Kaçınan bağlanmanın karanlık üçlü toplam puanını yordayıcı gücünün anlamsız çıkması ve araştırmanın *dördüncü hipotezinin* doğrulanmaması da yine korelasyon analizi ile paralellik göstermiştir.

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, araştırmanın *beşinci hipotezi* olan “karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça reddedilme duyarlılığı da artacaktır” desteklenmiştir. Buna göre karanlık üçlü kişilik özellikleri ile reddedilme duyarlılığı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Karanlık üçlü kişilik özellikleri olarak varsayılan narsisizm, psikopati ve makyavelizmin reddedilme duyarlılığı ile olan ilişkisine ayrı ayrı bakılan korelasyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 5), psikopati ve makyavelizm ile reddedilme duyarlılığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamış ancak narsisizm ve reddedilme duyarlılığı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre kişilerde narsisizm düzeyi arttıkça reddedilmeye karşı olan kaygıları da artmaktadır. Reddedilme duyarlılığına ilişkin *altıncı hipotez* de bu bağlamda onaylanmış ve regresyon analizi sonucunda reddedilme duyarlılığının karanlık üçlü puanının varyansının %10’nu açıkladığı görülmüştür. Buna göre erken çocukluk döneminde yaşanan reddedilme deneyimleri yetişkinlikte güvensiz bağlanma stillerine sebep olduğu gibi aynı zamanda bireylerin yetişkin hayatlarında reddedilmeye karşı aşırı kaygı ve duyarlılık geliştirmelerine sebep olmaktadır. Bireylerde var olan reddedilme duyarlılığı düzeyi ise kişilerde narsisistik, makyavelist ve psikopatik kişilik özelliklerini yordamaktadır.

Finzi-Dotton ve arkadaşlarına göre (2011), narsisistik kişilik özellikleri gösteren bireylerin kişilerarası yakınlıktan uzak durmalarının altında reddedilme duyarlılığı yatmaktadır. Literatürde özellikle Wink (1991) tarafından açık ve örtük narsisizm olarak iki boyutlu şekilde tanımlanan narsisizmin örtük tarafında, düşük benlik saygısı ve kırılabilirlik semptomları ile reddedilme duyarlılığı birbirleriyle ilişkili bulunmuştur (Besser ve Priel, 2009; Özdemir, 2017; Bozkuş, 2014). Dolayısıyla, bağlanmaya ilişkin verilerin tartışmasında değinildiği gibi, bu çalışmanın örnekleminin daha çok kırılabilir (örtük) narsizme ilişkin özellikleri yansıttığından dolayı karanlık üçlüyle reddedilme duyarlılığı arasında anlamlı ilişkiye rastlanması oldukça tutarlı bir sonuçtur.

Karanlık üçlü kişilik özellikleriyle bireylerin kişilerarası ilişkilerinde kullandıkları çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkiye bakılan analizlere göre, karanlık üçlü kişilik özellikleriyle çatışma çözme stillerinden yüzleşme alt boyutu arasında anlamlı ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Böylece araştırmanın *yedinci hipotezi* desteklenmiştir. Buna göre karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça birey çatışma çözümünde yüzleşme davranışını daha az kullanmaktadır. Çatışmaların yapıcı bir şekilde çözülmesinde rol oynayan yüzleşme, çatışmalarda kişinin karşı tarafla yüzleşme düzeyini temsil etmektedir. Narsisizm, psikopati ve makyavelizm ile yüzleşme arasındaki ilişkiye teker teker bakıldığında ise narsisizm ve makyavelizm ile yüzleşme arasında anlamlı ve negatif ilişki saptanırken psikopati ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Makyavelist kişilerin kendi çıkarlarına odaklı ve kendi amaçlarını diğerlerinden üstün tutan karakteristik özellikleri ve narsisizmin kendini diğerlerinden üstün görme ve kendini haklı görme özellikleri sebebiyle kişilerarası ilişkilerindeki herhangi bir anlaşmazlıkta diğerleri ile yüzleşip iletişime geçmemeleri oldukça beklenen bir davranış paternidir.

Çatışma çözme stillerinden duygusal ifade alt boyutu kişilerin çatışma sırasında duygularını ifade etme düzeyini temsil etmektedir. Basım, Çetin ve Meydan (2009)'a göre çatışma sürecinde duyguların ifadesi çatışmaların çözümü için olumlu bir rol üstlenmektedir. Duygusal ifade ile karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur. Bir diğer deyişle karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça bireylerin çatışmalar sırasında duygularını ifade etme düzeyi azalmaktadır. Böylece araştırmanın *sekizinci hipotezi*

desteklenmiştir. Narsisizm, psikopati ve makyavelizm ile duygusal ifade arasındaki ilişkiye baktığımızda ise psikopati ve makyavelizm ile duygusal ifade arasında anlamlı ve negatif ilişki saptanmıştır. Bu sonuç katı ve duygusal açıdan soğuk olarak tanımlanan psikopatik ve makyavelist bireylerin karakteristik özellikleriyle oldukça uyumludur.

Karanlık üçlü kişilik özellikleri ile kişilerarası çatışma çözme stillerinden yaklaşma/kaçınma arasındaki ilişkiye bakıldığında aralarında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur. Başka bir ifadeyle kişilerdeki karanlık üçlü kişilik özellikleri yükseldikçe çatışmaya yaklaşma davranışları artmakta, kaçınma davranışı azalmaktadır. Bu sonuca göre araştırmanın *dokuzuncu hipotezi* de doğrulanmıştır. Çatışmaya yaklaşma davranışı çatışmaları olumlu, yapıcı olarak görerek onu hoşgörüyü karşılayabilmek olarak açıklanırken kaçınma ise çatışmaları yok sayıp bu durumdan kaçınmak olarak görülmektedir. Yaklaşma/kaçınma ile karanlık üçlünün üyeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında psikopati ve makyavelizm ile yaklaşma/kaçınma anlamlı ve pozitif ilişkili bulunmuştur. Buna göre psikopati ve makyavelizm düzeyi arttıkça çatışmaya yaklaşma davranışı artmakta, kaçınma davranışı ise azalmaktadır.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre karanlık üçlü kişilik özellikleri ile çatışma çözme stillerinden özel/genel davranış arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Buna göre karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça kişiler daha fazla genel davranış göstermektedir. Böylelikle çalışmanın *onuncu hipotezi* desteklenmiştir. Özel/genel davranış ile makyavelizm, psikopati ve narsisizm arasındaki ilişkiye baktığımızda ise narsisizm ile anlamlı bir sonuç bulunamamışken, makyavelizm ve psikopati ile özel/genel davranış arasında anlamlı ve pozitif ilişki saptanmıştır. Bunun anlamı makyavelist ve psikopatik kişiler çatışmalar sırasında ortamda başka kişiler olsun olmasın kendilerini oldukça rahat hissetmekte ve kendilerini ifade etmekte zorlanmamaktadırlar.

Çatışma çözme stillerinin beş alt ölçeğinin karanlık üçlü kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisine bakıldığı çoklu doğrusal regresyon analizine göre çatışma çözme stillerinin karanlık üçlü kişilik özelliği varyansının %14'ünü açıkladığı saptanmıştır. Kişilerarası çatışma çözme stillerinin beş alt ölçeğinden yüzleşme ve duygusal ifade alt boyutlarının karanlık üçlü kişilik özelliklerini anlamlı ve negatif yönde yordadığı

bulunmuştur. Araştırmanın *on birinci hipotezi* kısmi olarak doğrulanmış olup, tüm çatışma çözüm stratejileri regresyon analizine toplu sokulduğunda genel davranış ve yaklaşma/kaçınmanın anlamlılığını yitirdiği gözlenmiştir. Sonuçlara göre karanlık üçlü kişilik özellikleri gösteren bireyler çatışmaların yapıcı şekilde çözümlenmesinde rol oynayan duyguları ifade etme, çatışma yaşanan kişiyle yüzleşme davranışlarını göstermemektedirler.

Erken dönem uyumsuz şemalar ile karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur. Başka bir ifadeyle karanlık üçlü kişilik özellikleri arttıkça erken dönem uyumsuz şemalar da artmaktadır. Bulunan bu sonuca göre *on ikinci hipotezimiz* desteklenmiş olmaktadır. Karanlık üçlünün üyeleri narsisizm, makyavelizm ve psikopati ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiye baktığımızda tüm karanlık üçlü üyelerinin erken dönem şemalar ile anlamlı ve pozitif yönde ilişki içinde olduğu bulunmuştur.

Erken dönem uyumsuz şemalara ilişkin korelasyon analizinden hareket edilerek yapılan regresyon analizi sonucunda, karanlık üçlü kişilik özelliğinin toplam varyansının %16'sını açıkladığı saptanmıştır. Böylece araştırmanın *on üçüncü hipotezi* desteklenmiştir. Erken dönem uyumsuz şemaların 14 alt boyutu ile karanlık üçlü arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için yapılan çoklu regresyon analizine göre ise 14 şema boyutunun karanlık üçlü toplam varyansının %35'ini açıkladığı bulunmuştur. Yapılan regresyon analizine göre 14 şema boyutundan onay arayıcılık, terk edilme, kendini feda, hastalık ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, cezalandırıcılık ve yüksek standartlar şema boyutlarının karanlık üçlü kişilik özelliklerini anlamlı şekilde yordayıcı etkisi olduğu saptanmıştır.

Onay arayıcılık şemasına sahip olan bireylerin özsaygıları başkalarının tepkilerine bağlı olup bu kişiler öz saygılarını ve kendilik duygularını tamamen başkaları üstünden geliştirmektedirler. Diğerleri tarafından onaylanmak ve tanınmak isteyen bu bireyler bunu sosyal statü ya da çok paraya sahip olarak elde edeceklerini düşünürler. Buna göre bu onay ve tanınma arayıcılık ihtiyacı karanlık üçlü kişilik özelliklerini açıklayıcı etkenlerden biridir. Karanlık üçlü kişilik özelliklerini etkileyen bir diğer şema boyutu ise mükemmeliyetçilikle eş değer olan yüksek standartlar şema boyutudur. Var olan mükemmeliyetçiliklerinin nedeninin altında eleştirilmekten ve utançtan kaçış olan bu bireyler kendilerine yüksek standartlar belirlemekte ve bunlara

ulaşmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanında karanlık üçlü kişilik özellikleri gösteren bireyler yaşamlarında yakın ilişki kurdukları kişiler ile olan ilişkilerinin kalıcı olmayacağını ve onlar tarafından terk edileceklerini düşünmektedirler. Bu da ilişkilerinde kendilerini güvensiz ve istikrarsız hissetmelerine neden olmaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre kendini feda şema boyutu karanlık üçlü kişilik özelliklerini negatif yönde yordamaktadır. Bu şemaya sahip kişiler kendi mutluluklarını kaybetme uğruna başkalarının ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar. Karanlık üçlü kişilik özelliklerinin karakteristik özellikleri dikkate alındığında başkalarının sorunlarına karşı aşırı hassasiyet göstermenin tam aksine diğerlerine ilişkin duyarsızlık derecesinde bir yaklaşımı olması oldukça beklenen bir sonuçtur. Karanlık üçlü kişilik özelliğini negatif yönde yordayan diğer bir şema olan cezalandırıcılık boyutunda ise, kişiler yaptıkları hatalar için cezalandırılacakları kaygısı içindedirler. Karanlık üçlü kişilik özellikleri sergileyen bireylerin böyle bir kaygı taşımadıkları sonucuna varılabilir. Yüksek standartlar şema boyutunun pozitif yordayıcı etkisi olmasına rağmen aynı şema alanından cezalandırıcılık şema boyutunun karanlık üçlü kişilik özelliğine negatif yordayıcı etkisi olması, bu kişilerin mükemmeliyetçiliklerinin tamamen kendi egolarının merkezinde geliştiği ve yüksek standartlara ulaşma yolunda diğerleri ile olan olumsuz yaşantılara ilişkin cezalandırılacaklarına dair bilişlerinin olmadığını göstermektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre karanlık üçlüyü yordayan bir diğer şema boyutu ise hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık şemasıdır. Literatürde bu şema boyutuyla aynı şema alanında yer alan gelişmemiş benlik, başarısızlık ve bağımlılık ile karanlık üçlünün üyeleri ilişkisine rastlanan araştırmalar (Anlı, Can ve Evren, 2017; Torres, 2002) mevcut olmasına rağmen hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanıksızlık şema boyutuyla herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak karanlık üçlü kişilik özelliğine ilişkin genel özellikler düşünüldüğünde, her ne kadar kişilerin kendilerini dışarıya karşı çok güçlü gösterecekleri de aslında bu davranışlarının temelinde düşük özgüven olduğu bilinmektedir.

4.2. Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonucuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın on dördüncü hipotezinin test edilebilmesi için, korelasyon ve regresyon analizlerinden yola çıkılarak, anlamlı ilişkileri olduğu saptanan tüm

bağımsız değişkenlerin karanlık üçlü kişilik özelliğini toplamdaki yordayıcı güçlerinin irdelenebilmesi için hiyerarşik regresyon analizine başvurulmuştur. Hiyerarşik regresyon analizinde modele sırasıyla, kaygılı bağlanma, reddedilme duyarlılığı, erken dönem uyumsuz şema alt boyutları (onay arayıcılık, terk edilme, kendini feda, hastalık ve zarar görme karşısında dayanıksızlık, cezalandırıcılık ve yüksek standartlar) ve son olarak kişilerarası çatışma çözme stilleri alt boyutları (yüzleşme ve duygusal ifade) eklenmiştir. Bu model istatistiksel açıdan anlamlı çıkmış ve modelin son şekli karanlık üçlü kişilik yapısının varyansını %35 oranda açıklayabilmiştir.

Karanlık üçlüye ilişkin alan yazın incelendiğinde anlamlı ilişkiler gösteren ve kuramsal açıdan birbirleri ile bağlantı olabileceği düşünülen başlıca değişkenler bu araştırmada bir araya getirilmiş ve tüm değişkenlerin birlikte karanlık üçlü kişilik özelliğini yordayıcı güçleri değerlendirilmek istenmiştir. Sonuç olarak, %35 çıkan bu oranın, yüksek bir açıklayıcı gücü işaret ettiği düşünülmektedir.

4.3. Aracılık Etkisine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Kaygılı bağlanma ile karanlık üçlü kişilik özelliği arasında erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün sınanması için Sobel Aracılık Testi analizi yapılmıştır. Kaygılı bağlanma ve erken dönem uyumsuz şemalar yapılan regresyon analizine göre karanlık üçlü kişilik özelliklerini ayrı ayrı yorduyor olmalarına rağmen kaygılı bağlanma ve erken dönem uyumsuz şemalar birlikte analize sokulduğunda kaygılı bağlanmanın yordama etkisi ortadan kalkmıştır. Başka bir ifadeyle, erken dönem uyumsuz şemalar kaygılı bağlanma ve karanlık üçlü kişilik özellikleri arasında tam aracı etkiye sahiptir. Bu sonuca göre araştırmamızın *on beşinci hipotezi* desteklenmiştir. Kuramsal açıdan bakıldığında, bakım veren ile kurulan bağlanmanın erken çocuklukta oluşan şemaları etkilediği, dolayısıyla da kaygılı bağlanmanın kişilikte oluşan bu paterni uyumsuz şemalar üzerinden yordaması beklendik bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Literatürde bu konuda bir çalışma olmadığı için çıkan bu sonuçların alanda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemaların reddedilme duyarlılığı ve karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye olan etkisinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Sobel Aracılık Testi analizine göre erken dönem uyumsuz şemalar reddedilme duyarlılığının karanlık üçlü kişilik özelliklerine etkisi üstünde tam aracılık rolüne

sahiptir. Elde edilen bu bilgiye araştırmanın *on altıncı hipotezi* de desteklenmiş bulunmaktadır. Literatürde bu konuda bir çalışma olmadığı için çıkan bu sonuçların alanda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünölmektedir.

4.4. Yol Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması

Çalışmanın amacı doğrultusundaki tüm hipotezler test edildikten sonra, sonuçların yorumlanma aşamasında hem regresyon analizleri hem de aracılık testleri ışığında bir yol analizi denemesine gidilmiştir. Çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkilere dair kuramsal bilgiler de göz önüne alınarak oluşturulan model AMOS programı ile test edilmiş ve oluşan modelin uyum indeksleri oldukça yüksek çıkmıştır. Reddedilme duyarlılığı ve kaygılı bağlanma ile ilişkili olan şemalar olarak literatürde işaret edilmelerinden dolayı modele konmak üzere terkedilme ve onay arayışı şemaları seçilmiştir (Bosmans ve ark., 2010; Simard, Moss ve Pascuzzo, 2011).

Modelde, kaygılı bağlanma reddedilme duyarlılığını yordamakta, ardından onay arayıcılık ve terkedilme şemasına bağlanmakta ve son olarak bu değişkenler de karanlık üçlü kişilik özelliğini yordamaktadır. Sonuç olarak, tüm değişkenlerin birbiri ile anlamlı ilişkiler gösterdiği saptanmıştır. Suhr, yol katsayısının değeri 0.10' dan küçük ise zayıf, 0.10 ile 0.50 arasındaysa orta ve 0.50'den büyük ise güçlü bir etkinin varlığını gösterdiğini belirtmiştir (Suhr, 2008). Bu bilgi doğrultusunda şekil 5'de gösterilen yol katsayıları incelendiğinde, kaygılı bağlanma ile reddedilme duyarlılığı arasında güçlü, diğer tüm değişkenler arasında ise orta seviyede etkiler olduğu gözlenmiştir.

Kaygılı bağlanmanın reddedilme duyarlılığını güçlü seviyede yordadığı pek çok araştırma tarafından da desteklenmiş bir bulgudur (Downey ve Feldman, 1996; Kennedy, 1999; Erözkan ve Atılgan, 2009). Aynı zamanda modelde reddedilme duyarlılığının, kaygılı bağlanma ile terk edilme ve onay arayıcılık ilişkisinde aracı etkisinin olabileceği gözlenmiştir. Ek olarak, reddedilme duyarlılığı ile karanlık üçlü kişilik özelliği arasında terkedilme ve onay arayıcılığı şemalarının aracı etki oluşturabileceği saptanmıştır. Sonuç olarak, kişilerin erken çocuklukta yaşadıkları kaygılı bağlanma ve reddedilme yaşantıları ile buna bağlı oluşan terk edilme ve onay arama şemaları bireylerin narsisistik, psikopatik ve makyavelist kişilik özellikleri geliştirmesine sebep olmaktadır.

4.5. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın tüm bulguları ışığında sonuçlar incelendiğinde karanlık üçlü kişilik özelliğinin gelişmesinde erken çocukluk döneminde deneyimlenen olumsuz erken dönem yaşantıların önemi göze çarpmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından reddedilme deneyimleri yaşayan bireylerin yine aynı şekilde ebeveynleri tarafından bakım ve ihtiyaçlarının tutarlı ve zamanında karşılanmaması sonucunda geliştirdikleri bağlanma kaygısı ve reddedilme duyarlılığı bireylerin karanlık üçlü kişilik özellikleri göstermelerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu önemli etkide ise yine çocukluk döneminde gelişen ve değişime oldukça dirençli ve katı olan yapısı nedeniyle ileriki yaşlarda da varlığını sürdüren erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü ise elde edilen tam aracılık sonuçları ile bu çalışmada kanıtlanmıştır. Bireylerin yetişkinlik hayatında çatışmalar karşısında gösterdikleri reaksiyonlar ve var olan kişiler arası çatışmaları çözme stillerinde ise karanlık üçlü kişilik özelliğinin, çatışmalarda duyguları ifade etme, çatışma yaşanan tarafla yüzleşme ve ihtiyaçları ile amaçlarını karşı tarafa aktarabilme gibi çatışmaların çözümünde olumlu ve yapıcı olmalarına engel olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmanın güçlü yanlarına değinilecek olursa, literatürde oldukça yeni olan karanlık üçlü kişilik özelliği kavramının birbirinden farklı değişkenlerle olan ilişkisini anlamlandırabilmek ve gelişiminde etkili olan etmenleri yorumlayabilmek adına etkili bir araştırma olduğu düşünülmektedir. Yabancı literatürde hakkında sınırlı araştırma mevcut olmakla birlikte Türkiye’de karanlık üçlü hakkında yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Literatürde var olan araştırmalara bakıldığında ise bu araştırmanın bağımsız değişkenleri ile ilgili daha önceden yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Karanlık üçlü kişilik özelliği ile ilgili yapılmış olan ulusal araştırmalara bakıldığında karanlık üçlü kişilik özellikleri bir bütün olarak ele alınmamış olup, narsisizm, makyavelizm ve psikopati alt boyutlarının ayrı ayrı incelendiği gözlenmiştir. Bu çalışmada ise karanlık üçlü kavramı bir bütün ele alınmış olup diğer değişkenlerle arasındaki ilişki toplam puan üzerinden incelenmiş ve literatüre yeni bilgi sağlamıştır.

Örnekleme oluşturan popülasyonun daha çok gençler ve üniversite öğrencilerinden oluşması ile kadın katılımcıların daha yoğun olması çalışmanın

başlıca sınırlılığı olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, ölçümlerin tamamen öz bildirim dayalı ölçekler üzerinden yapılmasının da bir diğer sınırlılık olduğu düşünülmektedir.

Bundan sonraki araştırmalarda farklı illerde yaşayan ve farklı sosyo-ekonomik seviyelere sahip kişilerden oluşan, kadın ve erkek sayısının daha dengeli ve çalışan yetişkin sayısının fazla olduğu daha geniş bir örneklem ile çalışılması önerilmektedir. Bu çalışmada ağırlıklı olarak erken dönem yaşantıların karanlık üçlü kişilik özellikleri üzerinde olan etkilerine bakılmış olup, gelecekte yapılacak olan araştırmalarda karanlık üçlü kişilik özelliklerinin romantik ilişkiler üzerindeki etkileri, iş hayatındaki olası etkileri ve bu özelliği gösteren kişilere uygulanan psikoterapi bağlamında şemalar çalışılabilecek diğer konular olarak göze çarpmaktadır.

5. KAYNAKÇA

- Adler, N. (2017). *Who Posts Selfies and Why?: Personality, Attachment Style, and Mentalization as Predictors of Selfie Posting on Social Media*. CUNY Academic Works.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Akhtar, S. ve Thomson, J. T. (1982). *Overview: Narcissistic personality disorder*. *Am J Psychiatry*, 139, (1), 12-20.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2007). *Mental bozuklukların tanısai ve sayımsai el kitabı. (DSM-V)* (Çev. Ed.: E Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anlı, İ. ve Bahadır, G. (2007). Kendilik Psikolojisine Göre Narsisistik Ve Sınır Kişilik Bozukluğu. *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 27, 1-12.
- Anlı, İ., Can, Y., ve Evren, C. (2017). Erkek alkol kullanım bozukluğu hastalarında patolojik narsisizmin erken dönem uyumsuz şemaların gelişimi üzerindeki etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(1), 63-74.
- Arr, S. N., ve Francis, A. J. (2010). Early maladaptive schemas and personality disorder symptoms: An examination in a non-clinical sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 83(4), 333-349.
- Arslan, C. (2005). *Kişiler arası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yüklem karmaşıklığı açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Atalay, H., Atalay, F., Karahan, D. ve Çalışkan, M. (2008). Early maladaptive schemas activated in patients with obsessive compulsive disorder: A crosssectional study. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 12(4), 268-279.

- Atay, S. (2009). Narsistik Kişilik Envanterinin Türkçe'ye Standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11, (1) 181-196.
- Aydoğan, E. ve Serbest, S. (2016). İş yerinde karanlık üçlü: Bir kamu kuruluşunun iç denetim biriminde araştırma. *Sayıştay Dergisi*, 101, 97-121.
- Ayduk, O., Downey, G., Testa, A., Yen, Y., & Shoda, Y. (1999). Does rejection elicit hostility in high rejection sensitive women? *Social Cognition*, 17, 245-271.
- Ayduk, Ö., Downey, G. ve Kim, M. (2001). Rejection sensitivity and depression in women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 868-877.
- Bahadır, Ş. (2006). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygu durumunu düzenleme arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi: Ankara.
- Ball, S. A. ve Cecero, J. J. (2001). Addicted patients with personality disorders: Traits, schemas, and presenting problems. *Journal of Personality Disorders*, 15, 72-83.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Basım, H. N., Çetin, F. ve Meydan, C. H. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımında kontrol odağının rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 57-69.
- Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 20-34.
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Causes and treatment*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Berenson, K. R., Gyurak A., Ayduk, Ö., Downey G., Garner, M. J., Mogg, K. Bradley, B. P., ve Pine, D. S. (2009). Rejection sensitivity and disruption of attention by social threat cues. *Journal of Research in Personality*, 43,1064-1072.
- Besser, A. ve Priel, B. (2009). Emotional responses to a romantic partner's imaginary rejection: The roles of attachment anxiety, covert narcissism, and self-evaluation. *Journal of Personality*, 77 (1), 287-325.
- Bintaş-Zörer, P. (2015). *Bağlanma kuramı perspektifinden sosyal kaygı: erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının aracı rolü*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Bosmans, G., Braet, C. ve van Vlierberghe, L. V. (2010). Attachment and symptoms of psychopathology: Early maladaptive schemas as a cognitive link? *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 17(5), 374–385.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, vol. 1: Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss, Vol. 2. Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss, Vol. 3. Sadness And Depression*. New York: Basic Books
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. (T.V. Soylu. Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1969 yılında yayımlanmıştır).
- Bozkuş, O. ve Araz, A. (2015). Narsisizm ve evlilik uyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığı ve olumlu yanılsamaların aracı rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3 (6), 29-54.
- Brennan, K. A. ve Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of Personality*, 66, 835-878.

- Brennan, K.A., Clark, C. L. & Shaver, P.R. (1998). Self report of measurement of adult attachment: An integrative overview. In J.A. Simpson & W.S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships*. (pp. 46-76), New York: Guilford.
- Brewer, G. ve ark. (2018). Dark triad traits and romantic relationship attachment, accommodation and control. *Personality and Individual Differences*, 120, 202-208.
- Büyükgüngör, A. (2016). *The Turkish adaption of the pathological narcissism inventory (PNI)*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, W. K. & Miller, J. D. (2013). Narcissistic personality disorder and the fivefactor model: Delineating narcissistic personality disorder, grandiose narcissism, and vulnerable narcissism. *Personality disorders and the five-factor model of personality* (3rd ed.) içinde (133-145). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Campbell, W. K. (1999). Narcissism and romantic attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, (6), 1254-1270.
- Campbell, W. K. ve Foster, C. A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 484-495.
- Campbell, W.K. ve Foster, J.D. (2007). The Narcissistic Self Background, an Extended Agency Model, and Ongoing Controversies. İçinde Constantine, S. Ve Steven, J.S., (Ed.), *The Self*. (pp. 115-138). Psychology Press, Oxford.

- Carnelley, K.B., Pietromonaco, P.R. ve Jaffe, K. (1994). Depression, working models of others and relationship functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 127-14.
- Chakhssi, F., Bernstein, D. ve Ruiter, C (2014). Early maladaptive schemas in relation to facets of psychopathy and institutional violence in offenders with personality disorders. *Legal and Criminological Psychology*, 19, 356-372.
- Christie, R., ve Geis, F. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York, NY: Academic Press.
- Cleckley, H. (1988). *The mask of sanity*. (5.Baskı). St. Louis, MO: Mosby. (Özgün çalışma 1941).
- Cole-Detke, H. ve Kobak, R. (1996). Attachment processes in eating disorder and depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 282-290.
- Crawford, D. ve Bodine, R. (1996) *Conflict Resolution Education: A Guide to Implementing Programs in Schools*. Youth-Serving Organizations, and Community and Juvenile Justice Setting. Program Report. US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Washington, DC.
- Crockatt, P. (2006). Freud's 'On narcissism: an introduction'. *Journal of Child Psychotherapy*, 32, (1), 4-20.
- Çardak, M., Sariçam, H., & Onur, M. (2012). Perceived parenting styles and rejection sensitivity in university students. *TOJCE: The Online Journal of Counseling and Education*, 1(3), 57-69.
- Davison, G. C. ve Neale, J. M. (2011). *Anormal Psikolojisi* (7.baskı) (Çev: Dağ, İ.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- De Paoli, T., Fuller-Tyszkiewicz, M ve Krug, I. (2017). Insecure attachment and maladaptive schema in disordered eating: The mediating role of rejection sensitivity. *Clin Psychol Psychother*, 24, 1273–1284. DOI: 10.1002/cpp.2092

- Demirtaş, Ö. ve Biçkes , M. (2014). Makyavelizmin olumsuz durumları ifşa etme niyeti üzerindeki etkisi: Bir alan çalışması. “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 16 (2), 98-112.
- Deniz, M. E. (2011). Karar verme stilleri ve beş faktör kişilik özelliklerinin bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (1), 97-113.
- Doğaner, B. (2014). *Romantik ilişkileri olan üniversite öğrencilerinin narsistik kişilik eğilimi düzeylerine göre; ilişki bağlanımı, ilişki doyumu, ve benlik saygılarının incelenmesi: İstanbul ili örneği*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul, İstanbul Arel Üniversitesi.
- Downey, G. ve Feldman, S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 1327-1343.
- Downey, G., Feldman, S. ve Ayduk, Ö. (2000). Rejection sensitivity and male violence in romantic relationships. *Personal Relationships*, 7, 45-61.
- Downey, G., Lebolt, A., Rincon, C. ve Freitas, A. L. (1998). Rejection sensitivity and children's interpersonal difficulties. *Child Development*, 69, 1074-1091.
- Dökmen, Ü. (1996). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Eldoğan, D. (2016). Hangi narsisizm? Büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19 (37), 1-10.
- Ellis, H. (1898). Auto-eroticism: A psychological study. *Alienist and Neurologist*, 19, 260-299.
- Engeler, A. (2005). *Psikopati ve Antisozyal Kişilik Bozukluğu* (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul, İstanbul Üniversitesi.

- Eraslan-Çapan, B, Satıcı, S. A., Yılmaz, M. F. ve Kayış, A. R. (2015). *Karanlık Üçlü Ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması*. 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulmuştur, 7-10 Ekim, Mersin, Türkiye.
- Eraslan-Çapan, B., Satıcı, S. A., Kayış, A. R., ve Yılmaz, M. F. (2015). *Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri ile Risk Alma Davranışı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*.
http://bildiri.anadolu.edu.tr/papers/bildirimakale/11382_b646c58.pdf
- Ergin, B. E. ve Dağ, İ.(2013). Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14(1), 36-45.
- Erözkan, A. (2004a). *Romantik İlişkilerde Reddedilmeye Dayalı İncinebilirlik, Bilişsel Değerlendirme ve Başaçıkma*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Erözkan, A. (2004b). Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Sosyal Anksiyete Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi*. Malatya.
- Erözkan, A. (2004c). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası duyarlılıkları ile reddedilme duyarlılıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 5 (2), 85-98.
- Erözkan, A. (2009). Rejection sensitivity levels with respect to attachment styles, gender, and parenting styles: a study with Turkish students. *Social Behavior and Personality*, 37(1): 1-14.
- Fehr, B., Samson, D., & Paulhus, D. L. (1992). The construct of Machiavellianism: Twenty years later. İçinde C. D. Spielberger, J. N. Butcher, C. D. Spielberger, ve J. N. Butcher (Ed.), *Advances in personality assessment* (Vol. 9, pp. 77–116). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

- Feldman, S. ve Downey, G. (1994). Rejection Sensitivity as a Mediator of the Childhood Exposure to Family Violence on Adult Attachment Behavior, *Development of Psychology*, 6, 231-247.
- Fidanboylu, K., Üreyil, N., ve Gümrükçüoğlu, N. (2012). Suçlu Zihinler Nasıl Düşünür: Psikopati ve Suç Arasındaki İlişki. Senior Seminar-497.
- Finzi-Dotson, R., Har-Even, D. ve Raz, G. (2011). Who is sensitive to rejection? The role of attachment, narcissism and fear of intimacy. E. Kourkoutas ve F. Erkman (Ed.), *Interpersonal acceptance and rejection: Social, emotional, and educational contexts* içinde (s. 183-197). Brown Walker Press, Boca Raton.
- Forth, A. E., Brown, S. L., Hart, S. D. ve Hare, R. D. (1996). The assessment of psychopathy in male and female noncriminals: Reliability and validity. *Personality and Individual Differences*, 20 (5), 531-543.
- Fossati, A., Feeney, J., Pincus, A., Borroni, S. ve Maffei, C. (2015). The structure of pathological narcissism and its relationships with adult attachment styles: A study of Italian nonclinical and clinical adult participants. *Psychoanalytic Psychology*, 32(3): 403-431.
- Fraley, R.C., Waller, N.G. & Brennan, K.A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- Freud, S. (1914). Narsisizm Üzerine ve Scherber Vakası, (Çeviri: Mustafa Atakay)2. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2006. Freud, S. (2007). Narsisizm üzerine ve Schreber vakası. (S. M. Tura, Çev.) İstanbul:Metis Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1914).
- Furnham, A., Richards S.C. ve Paulhus, D. L. (2013). The dark triad of personality: A 10 year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199-216.
- Gabriel, M. T., Critelli, J. W. ve Ee, J. S. (1994). Narcissistic illusions in self-evaluations of intelligence and attractiveness. *Journal of Personality*, 62, 143-155.

- Gajwani, R., Patterson, P. & Birchwood, M. (2013). Attachment: Developmental pathways to affective dysregulation in young people at ultra high risk of developing psychosis. *British Journal of Clinical Psychology*, 52, 424-437.
- Gençtan, E. (2004). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal dışı Davranışlar* (17. Basım). İstanbul: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
- George, C. ve Solomon, J. (1996). Representational models of relationships: Links between caregiving and attachment. *Infant Mental Health Journal*, 17, 198-216.
- Goldstein, S. B. (1999). Construction and Validation of a Conflict Communication Scale. *Journal of Applied Social Psychology*. 29 (9), 1803-1832.
- Guerrero, L. K. (1998), Attachment-style differences in the experience and expression of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 5, 273–291.
- Hare, R. D. (1991). *The Hare Psychopathy Checklist-Revised PCL-R*. Toronto, Ontario: Multi-Health Systems.
- Hashemian, S. S., Shayan, S., Omidvar, A., Modarres, G. M. (2015) Relationship between early maladaptive schemas and sexual satisfaction in working women in Mashhad Ferdowsi University and Shiraz University, Iran. *Journal of Fundamentals of MentalHealth*, 17(4), 192-6.
- Hatipoğlu-Yanık, D. (2015). *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Mizah Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi:İstanbul.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3): 511-524.
- Heusschen, C. (2017). *Understanding Narcissism and Psychopathy in Terms of Early Maladaptive Schemas in a Community Sample* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Tillburg University.

- Hisli-Şahin, N., Basım, H. N. ve Çetin, F. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20, (2), 153-163.
- Jakobwitz, S. ve Egan, V. (2006). The dark triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40, 331-339.
- Jonason, P. K., Luevano, V.W. ve Adams, H. M. (2012). How the dark triad traits predict relationship choices. *Personality and Individual Differences*, 53, 180–184.
- Jonason, P. K., Lyons, M., ve Bethell, E. (2014). The making of Darth Vader: Parent–child care and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 67, 30-34.
- Jonason, P. K., Valentine, K. A., Li, N. P. ve Harbeson, C. L. (2011). Mate-selection and the Dark Triad: Facilitating a short-term mating strategy and creating a volatile environment. *Personality and Individual Differences*, 51, 759-763.
- Jonason, P.K. ve Webster, G. D. (2010).The dirty dozen:A concise measure of the dark triad. *Psychological Assessment*, 22 (2), 420-432.
- Jones D. N. ve Paulhus, D. L. (2014). İntroducing the short dark triad (SD3) : A brief measure of dark personality traits. *Assesment*, 21(1), 28-41.
- Jones, D N. ve Neria, A.L. (2015). The dark triad and dispositional aggression. *Personality and İndividual Differences*, 86, 360-364.
- Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. İçinde M. R. Leary ve R. H. Hoyle (Ed.), *İndividual Differences in Social Behaviour* (pp. 93-108). Newyork: Guilford.
- Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the dark triad of personality. *Personality and İndividual Differences*, 51, 679-682.

- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011a). Differentiating the Dark Triad within the interpersonal circumplex. In L. M. Horowitz & S. Strack (Eds.), *Handbook of Interpersonal Psychology: Theory, Research, Assessment, and Therapeutic Interventions* (249–268). New York: Wiley.
- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011b). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51, 679–682.
- Kara, E ve Ceyhan, A. A. (2016). *Relationship between adult attachment styles and Dark triad personality traits*. 2nd. International Conference on Social Science and Humanities (ICSSH), Kuala Lumpur.
- Kennedy, J. H. (1999). Romantic attachment and ego identity, attributional style, and family of origin in first-year college students. *College Student Journal*, 33: 171-180.
- Kernberg, Otto (2012). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm* (M.Atakay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. 1975 ilk yayın.
- Kessler, S. R., Bandelli, A. C., Penney, L. M., Spector, P. E., Nelson, C. E. ve Borman, W.C. (2010). Re-examining machiavelli: a three dimensional model of Machiavellianism in the workplace. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(8), 1868- 1896.
- Khoshkam, S. ve arkadaşları (2012). Attachment style and rejection sensitivity: the mediating effect of self-esteem and worry among Iranian college students. *Europe's Journal of Psychology*, 8(3), 363–374.
- Knobloch, L. K., Solomon, D. H. ve Cruz, M. G. (2001), The role of relationship development and attachment in the experience of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 8, 205–224.
- Koçak, T. B. (2014). *Narsisizm ve Mitolojik Kökeni*. <http://www.gazetebilkent.com/2014/04/14/narsisizm-ve-mitolojik-kokeni/> adresinden elde edildi.

- Kohut, H. (2004). Kendiliğin Çözümlemesi- Narsistik Kişilik Bozukluklarının Psikanalitik Tedavisine Sistemli Bir Yaklaşım. Cem Atbaşoğlu, Banu Büyükkal ve Cüneyt İşcan. (çev.), İstanbul: Metis.
- Konrath, S. H. (2007). A brief history of narcissism. https://www.google.com.tr/search?q=Narcissism:+The+Term+and+the+Concept+&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&dcr=0&ei=JeDtWfOqO86S6QThjobIBQ adresinden elde edildi.
- Kotan, T. Ş. (2016). *Boşanmış ve boşanmamış ailelere sahip üniversite öğrencilerinde reddedilme duyarlılığının bağlanma stilleriyle ilişkisinin incelenmesi.* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Kowalski, R. M. (Ed.). (2001). *Behaving badly: Aversive behaviors in interpersonal relationships.* Washington, DC: American Psychological Association.
- Kökdemir, G. Y. (2016). *Anne-Babadan algılanan kabul-red ile yetişkin duygusal bağlanma boyutlarının ilişkisi; reddedilme duyarlılığının aracı rolü.* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi. İstanbul.
- Köroğlu, E. ve Bayraktar, S. (2007). Kişilik bozuklukları. Ankara: HYB Basım Yayın
- Kutlu A. (2016), *Çatışma Çözme Psikoeğitim Programının Ortaokul Öğrencilerinin, Çatışma Çözüm Becerileri, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Üzerindeki Etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi, Konya.
- Lang, A (2016). Early maladaptive schema domains and the dark triad: Core beliefs show what is common and what is distinct in dark personalities. *in Jeremy Williams (Ed.) Psychopathology-Symptoms, Challenges and Current Concepts,* 59-76, Newyork: Nova Science.
- Lang, A. (2015). Machiavellianism and early maladaptive schemas in adolescents. *Personality and Individual Differences,* 87, 162-165.

- Levenson, M. R., Kiehl, K. A., ve Fitzpatrick, C. (1995). Assessing psychopathic attributes in a non-institutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 151–158.
- Levy, S., Ayduk, Ö. ve Downey, G. (2001). The role of rejection sensitivity in people's relationships with significant others and valued social groups. M. Leary (Ed.), *Interpersonal rejection* içinde (s. 251-289). Oxford, England: Oxford University Press.
- Main, M. (1990). Cross-cultural studies of attachment organization: Recent studies, changing methodologies, and the concept of conditional strategies. *Human Development*, 33(1), 48-61.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. I. Bretherton ve E. Waters, (Ed.), Growing points in attachment theory and research. *Monographs of the Society for Research in Child Development* içinde (66-104), 50,(1-2, Serial No. 209).
- Mandacı, G. ve Güney, S. (2009). Makyavelizm ve etik algısı ilişkileri: bankacılık sektöründe bir araştırma. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 83-104.
- Mason, O., Platts, H., Tyson, M (2005), Early Maladaptive Schemas and Adult Attachment in a UK Clinical Population, *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 78, 549-564.
- Mayer, B. (2000). *The Dynamics of Conflict Resolution*, San Francisco: Jossey-Bass.
- McHoskey, J. W. (2001a). Machiavellianism and personality dysfunction. *Personality and Individual Differences*, 31, 791-798.
- McHoskey, J. W. (2001b). Machiavellianism and sexuality: on the moderating role of biological sex. *Personality and Individual Differences*, 31, 779- 789.
- McHoskey, J. W., Worzel, W., ve Szyarto, C. (1998). Machiavellianism and psychopathy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 192–210.

- McLean, H. R., Bailey, H. N. ve Lumley, M. N. (2014). The secure base script: Associated with early maladaptive schemas related to attachment. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 87(4), 425-446.
- Mesko ve arkadaşları (2014). Compete and compromise: Machiavellianism and conflict resolution. *Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 19 (1), 14-18.
- Metin-Orta, İ. ve Sümer, N. (2016). Anne duyarlılığı ve erken dönem bağlanma temelli ebeveynlik destek ve müdahale programları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 54-73.
- Mikulincer, M. ve Florian, V. (1998). The relationship between adult attachment styles and emotional and cognitive reactions to stressful events. J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships içinde* (pp. 143-165). New York, US: Guilford Press.
- Miller, J. D. ve Campbell, W. K. (2008). Comparing Clinical and Social-Personality Conceptualizations of Narcissism. *Journal of Personality*, 76, (3), 449-476.
- Miller, J. D. ve Maples, J. (2011). Trait personality models of narcissistic personality disorder, grandiose narcissism, and vulnerable narcissism. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* (71–88). Hoboken, NJ: Wiley.
- Miller, J. D., Hyatt, C. S., Maples-Keller, J. L., Carter, N. T. ve Lynam, D. R. (2017). Psychopathy and Machiavellianism: A distinction without a difference?. *Journal of Personality*, 85 (4), 439-453.
- Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality: A clinical and experimental study of fifty men of college age*. New York: Oxford University Press.
- Nordahl, H. M., Holthe, H. & Haugum, J. A. (2005). Early maladaptive schemas in patients with or without personality disorders: Does schema modification predict symptomatic relief? *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 142-149.

- O'Boyle, E. H., Forsyth, D. R., Banks, G. C., & McDaniel, M. A. (2012). A meta-analysis of the Dark Triad and work behavior: A social exchange perspective. *Journal of Applied Psychology*, 97, 557–579.
- Oğuz, M. (2009). *Antisosyal kişilik bozukluğu olan hastalarda eksen-1 eksen-2 komorbiditesinin ve psikopati düzeylerinin araştırılması ve karşılaştırılması*. (Uzmanlık tezi). İstanbul, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği.
- Öncü, M. (2016). *Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanılı Bireylerde Yüz Tanıma ve Bağlanma İlişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gata Haydarpaşa Eğitim Hastanesi.
- Özdemir, H. E. (2017). *Bir grup üniversite öğrencisinde bağlanma stilleri ile narsisizm arasındaki ilişki: reddedilme duyarlılığının aracı rolü*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Özer, Ö., Uğurluoğlu, Ö., Kahraman, G. ve Avcı, K. (2016). Hemşirelerin karanlık kişilik özelliklerinin sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (3), 203-216.
- Özsoy, F. H. (2017). *Örgütlerde makyaavelizmin ve sinizmin çatışma yönetimine etkisi: Bir teknoloji şirketinde uygulama*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi: İstanbul.
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, N. A. (2015). *Ruh Sağlığı Ve Bozuklukları* (13. Baskı). Ankara: Nobel Tıp Kitapları.
- Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: narcissism, machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563.
- Paulhus, D. L., Neumann, C. S. ve Hare, R. D. (2016). *The SRP-4: Self-Report Psychopathy Scale-Fourth Edition*. Toronto, ON: Multi-Health Systems.

- Pistole, M. (1989). Attachment in adult romantic relationships: styles of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 505-510.
- Rahim, M. A. (2001). *Managing Conflict in Organisations*. Third Edition. Quorum Books. Westport: Connecticut.
- Rapier, M. L. (2005). *An Interview Study Of Narcissistic Executives: Piercing The Corporate Veil of Narcissism In The Workplace*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Saybrook Graduate School and Research Center.
- Raskin, R. ve Terry, H. (1988). A Principal-Component Analysis of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of its Construct Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, (5), 890-902.
- Reeves, M., ve Taylor, J. (2007). Specific relationships between core beliefs and personality disorder symptoms in a non-clinical sample. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 14(2), 96-104.
- Rhein, D. ve Sukawatana, P. (2015). Thai university student schemas and anxiety symptomatology. *International Education Studies*, 8(7), 108-126.
- Robbins, S. B. ve Dupont, P. (1992). Narcissistic needs of the self and perceptions of interpersonal behavior. *Journal of Counseling Psychology*, 39(4): 462-467.
- Safran, J. (1990) Towards a refinement of cognitive therapy in light of interpersonal theory: *Clin Psychol Rev*, 10, 87-105.
- Sarıçam, H. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları ile Benlik Saygıları ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. ve Uysal, A. (2005). Yetişkin Bağlanma Boyutları İçin Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2'nin Türk Örneğinde Psikometrik Açından Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 1-11.

- Shaver, P. R., ve Brennan, A. K. (1992). Attachment styles and the big five personality traits: Their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18 (5), 536-545.
- Shaver, P., Hazan, C., ve Bradshaw, D. (1988). Love as Attachment: The Integration of Three Behavioral Systems. İçinde R. J. B. Sternberg, ve M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love* (pp. 68-99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Shorey, H. S. ve Snyder, C. R. (2006). The role of adult attachment styles in psychopathology and psychotherapy outcomes. *Review of General Psychology*, 10, 1-20.
- Simard, V., Moss, E. ve Pascuzzo, K. (2001), Early Maladaptive Schemas and Child and Adult Attachment: A 15-Year Longitudinal Study, *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 84,349-366.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (5), 971-980.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., ve akır, Z. (2009). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20 (1), 75-84.
- Sternberg, R. J. ve Soriano, L. J. (1984). Styles of conflict resolution. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 115-126.
- Sümer, N. ve ark. (2009). Bağlanma ve psikopatoloji: bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 38-45.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.

- Şaşmaz, İ. B. (2014). *Erken Dönem Uyumsuz Şemaların ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Borderline Kişilik Bozukluğu ve Bipolar Bozukluk Üzerindeki Etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul, Okan Üniversitesi).
- Tezer, E. (1996). Conflict-Handling Behavior Toward Spouses and Supervisors, *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 130 (3), 281-292.
- Tezer, E. ve Demir, A. (2001). Conflict behaviours toward same-sex peers among male and female late adolescents. *Adolescence*, 36, 525-534.
- Torres, C. (2002). *Early maladaptive schemas and cognitive distortions in psychopathy and narcissism*. (Yayınlanmamış doktora tezi), The Australian National University, Canberra.
- Torun, Z. B. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde saldırganlık ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişki*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul, Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Tura, S. M. (2000). *Günümüzde Psikoterapi* (2.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji, *Düşünen Adam*, 19 (1), 24-39.
- Uysal, A. N. (2016). *Predicting relationship satisfaction: dark triad personality traits, love attitudes, attachment dimension*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul, Doğu Üniversitesi.
- Üzümcü, E. (2016). *Büyükleme ve kırılma narsisistik kişilik özellikleri ile ilişkili kişilik faktörlerin şema terapi modeli çerçevesinde incelenmesi*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- van-Loon, Renee (2014). *Connected through Empathy: the relationship between the dark triad and conflict resolution styles*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Tillburg University.
- Wilkinson, R. B. ve De Paoli, T. (2014). *Rejection Sensitivity and Attachment Insecurity: An Experimental Approach to Exploring the Origins of Rejection*

Sensitivity. Conference: International Association for Relationship Research Biennial Conference At: Melbourne, Australia.

Wilson, D. S., Near, D. ve Miller, R. R. (1996). Machiavellianism: A synthesis of the evolutionary and psychology literatures. *Psychological Bulletin*, 119 (2), 285-299.

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (4), 590-597.

Young, J. ve Lindemann, M. (1992) An integrative schema-focused model for personality disorders. *J Cognit Psychother*, 6, 11-23.

Young, J. (1994). Young Şema Ölçeği-Kısa Form. Basılmamış Rapor.

Young, J. (1999). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema –focused Approach*(rev. ed.). Sarasota, FL: Professional Resource Press.

Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner’s guide*. New York: The Guilford Press.

Young, J. E., ve Brown, G. (1990). Young Schema Questionnaire. New York: Cognitive Therapy Center of New York.

Young, J., Klosko, J. S. & Weishaar, M. E. (2017). *Şema Terapi*. (3. Basım). Litera Yayıncılık: İstanbul.

Yüksel, B. (2014). *Kaygı belirtilerini açıklamada bağlanma, pozitif ve negatif duygu düzenleme ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi bütünleyici model arayışı*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi.

Zeigler-Hill, V., Green, B. A., Arnau, R. C., Sisemore, T. B., ve Myers, E. M. (2011). Trouble ahead, trouble behind: Narcissism and early maladaptive schemas. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42(1), 96-103

6. EKLER

EK 1: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Psk. Duygu Yürek tarafından yürütülen psikoloji yüksek lisans tez çalışmasına katılmaya davet ediyoruz. Söz konusu çalışma, kişilik özellikleri ile ilişkili olabilecek değişkenleri araştırmak için tasarlanmış olup, bu amaçla sunulacak ölçeklerin doldurulması için sizden tahminen 15 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 350 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları **eksiksiz**, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kişisel bilgilerinizi içermeyecek şekilde kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya duygu_yurek@hotmail.com e-posta adresi aracılığı ile ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının :

Adı-Soyadı:

İmzası:

E-posta:

Araştırmacının:

Adı-Soyadı: Psk. Duygu Yürek

İmzası:

Danışmanın:

Adı-Soyadı: Yrd. Doç. Dr. Emine Sevinç Tok

EK 2: Demografik Bilgi Formu

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: Kadın Erkek

2. Yaş:

3. Eğitim Durumu:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite/Yüksek okul Yüksek lisans/Doktora

4. Meslek:

5. Şu anda çalışıyor musunuz? Evet Hayır

Evet ise belirtiniz:

6. Medeni Durum

Evli Bekar ve şu an ilişkisi var Bekar ve şu an ilişkisi yok

Boşanmış ve şu an ilişkisi var Boşanmış ve şu an ilişkisi yok Diğer.....

7. Gelir Düzeyi

0-1500 1501-2500 2501-3500 3501 ve üstü

8. Şu anda bir psikiyatrik rahatsızlığınız var mı? Evet Hayır

Evet ise belirtiniz:

9. Şu anda herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz? Evet Hayır

Evet ise belirtiniz:

10. Geçmişte bir psikiyatrik rahatsızlığınız oldu mu? Evet Hayır

Evet ise belirtiniz:

11. Geçmişte herhangi bir psikiyatrik ilaç kullandınız mı? Evet Hayır

Evet ise belirtiniz:

EK 3: Karanlık Üçlü Ölçeği

<i>Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.</i>	Kesinlikle Katılmıyorum	Çoğunlukla Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Kararsızım	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Çoğunlukla Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kendi amacıma ulaşmak için başkalarını yönlendirme eğilimindeyim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. İstedığimi elde etmek için hileye veya yalana başvururum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Amacıma ulaşmak için yağcılık yaparım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Kendi çıkarlarım doğrultusunda başkalarını kullanma eğilimindeyim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Yaptıklarımından pişmanlık duymam.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Davranışlarımın ahlaki olup olmasını umursamam.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Duyarsız veya katı yürekli olma eğilimindeyim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Başkalarını küçümseme eğilimindeyim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Diğerlerinin bana hayran olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. Başkalarının dikkatini üzerime çekmek isterim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11. Prestij veya statü peşinde koşarım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12. Başkalarından özel ilgi beklerim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK 4: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilintilidir. Bu araştırma ilişkinizde yalnızca şu anda değil, **genel olarak** neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmektedir. Maddelerde sözü geçen **“birlikte olduğum kişi”** ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişiler kastedilmektedir. Her bir madde için, yanındaki çizgili bölüme ne kadar katılıp katılmadığınızı, size uygun olan rakamı **yuvarlak içine alarak** belirleyiniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Hiç
katılmıyorum

Kararsızım/
fikrim yok

Tamamen
katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedığım kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7

11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7

13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7

27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, "gerçek ben"den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

EK 5: Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği

- A) Kesinlikle Katılmıyorum
- B) Katılmıyorum
- C) Biraz Katılmıyorum
- D) Kararsızım
- E) Biraz Katılıyorum
- F) Katılıyorum
- G) Kesinlikle Katılıyorum

1. Bir kimse ile telefonda tartışmak benim için, yüz yüze tartışmaktan daha rahattır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

2. Ailemden birisi ile tartışmamı komşular duysalardı utanırdım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

3. Tartışma sırasında, benim ne düşündüğümü diğer kişilerin bilmesine izin vermemeye çalışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

4. Bir tartışmayı çözmek için harekete geçmeden önce, tartışmanın kendi kendine hallolup olmayacağını görmek için beklerim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

5. Bir tartışma sırasında duyguları ifade etmek bir zaman kaybıdır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

6. Tartışmalardan nefret ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

7. Kendisi ile aynı fikirde olmadığımı rahatça söyleyebileceğim pek fazla insan yoktur.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

8. Bir kimse ile tartışırken, yüz yüze oturmaktan çok yan yana oturmayı daha rahat bulurum.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

9. Duyguları ortaya koymak, sadece çatışmaları daha kötü hale getirir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

10. Bir tartışmada, kendi bakış açımı mümkün olduğu kadar az açığa vurmaya çalışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

11. Toplum içinde tartışan diğer insanları gördüğümde rahatsız olurum.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

12. Komşularım çok fazla gürültü yaparlarsa, komşularıyla kendim konuşmaktansa, polisi aramayı tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

13. Tartıştığım insan, beni inançlarım ve düşüncelerim hakkında konuşmaya zorladığı zaman sinirlenirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

14. Sinirliysen, bu kontrolü kaybettiğim içindir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

15. Arkadaşlarımla nadiren tartışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

16. Bir lokantada tartışma yapmaktan rahatsız olmam.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

17. Bir tartışmada, kendimle ilgili tartışılmayacak pek çok şey vardır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

18. Tartışmalar eğlenceli olabilir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

19. Tartışmada duygularınızı göstermek, güçsüzlüğün işaretidir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

20. İnsanlarla anlaşmazlık noktalarımı, onlara yazı yazarak ifade etmektense, onlarla doğrudan konuşarak ifade etmeyi tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

21. Halka açık bir yerde bir tartışma içerisine girmekten çekinmem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

22. Bir arkadaşımın bana borcu olursa, borcunu ödemesini doğrudan kendisine söyleyerek isterim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

23. Tartışmalardan kaçınırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

24. Birisi ile tartışma yaptığımda, etrafta diğerlerinin olup olmadığına dikkat etmem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

25. Bir tartışma sırasında, tartıştığım insanlarla göz göze gelmekten hoşlanmam.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

26. Benim bulunduğum yerde diğer kişilerin birbirleriyle tartışmasından hoşlanmam.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

27. Diğer kişilerin duygularını ifade etmesi, beni rahatsız eder.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

28. Bir tartışma sırasında diğer insanların kişisel inanç ya da düşüncelerini açıklamaları beni rahatsız eder.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

29. Bir arkadaşım beni üzerse, bunu beni üzen arkadaşımın çok, başka bir arkadaşım ile tartışmayı tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

30. Tartıştığım konu hakkında bilgisi olması gerekenlerin dışında hiç kimsenin yanımda bulunmasını istemem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

31. Bir insanın neden üzgün olduğunu sormak yerine bunu tahmin etmeyi tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

32. Bana sorulmadığı sürece, fikrimi nadiren kendiliğimden açıklarım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

33. Çatışma durumlarında tarafsızımdır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

34. Tartışma sırasında, görüşlerimi açıkça belirtirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

35. Halka açık yerlerde tartışmaktan çekinirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

36. Bir tartışmada, ilgilerimi ve ihtiyaçlarımı ifade etmede rahatımdır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

37. Bir tartışmada duygularımı saklarım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

38. Bir arkadaşımın yaptığı bir şeyden dolayı üzülürsem, onunla hemen bunu tartışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

39. Bir tartışmada diğer kişilerin düşünceleri ve inançları hakkındaki her şeyi bilmek isterim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

40. Başkalarının, benimle tartışma başlatmasını pek önemsemem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

41. Bir tartışmada diğer kişiler, bana düşüncelerimi ve fikirlerimi sorduğunda memnun olurum.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

42. Tartışma sırasında insanlar duygularını göstermeye başladığında kaçmak isterim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

43. Bir insanla çatıştığım da, sorunu ona karşı daha nazik olarak çözmeye çalışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

44. Çatışma durumunda diğerleri kim olursa olsun düşüncelerimi ifade etmede kendimi rahat hissederim

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

45. Diğer kişilerin tartıştığı bir çatışma ortamında bulunmak benim canımı sıkmaz.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

46. Diğer kişilerin fikirlerine karşı çıkmaktan hoşlanırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

47. Bana göre, duyguları açıklamak, tartışmaları çözmenin önemli bir bölümüdür.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

48. Tartışmaları, yüz yüze tartışarak çözmeyi tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

49. Bir kişi, diğer kişiler etrafta olduğu için benimle bir anlaşmazlığı tartışmayı reddettiğinde sinirlenirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

50. Duygularımı kolayca ifade eden insanlardan çekinirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

51. Diğer bir arkadaşın bulunduğu bir yerde başka bir arkadaşla tartışmaktan rahatsız olurum.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

52. Sık sık tartışmalar başlatırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

53. Eğer bir iş arkadaşım, benim yaptığım bir işe karıştırsa, durumu patrona anlatmaktansa bunu doğrudan kendisine söylemeyi tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

54. Bir tartışmada, duygularımı açıkça ifade ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

55. Çatışmaları ilginç bulurum.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

56. İnsanların, bir münakaşa sırasında, duygularımı anlatmamı istemesinden hoşlanmam.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

57. Bir aile üyesinin, ne düşündüğümü ben söylemeden bilmesini umarım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

58. Bir tartışmada, duygular dahil her şey açık olmalı.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

59. Toplum içinde tartışırken özel bir yerde tartıştığım kadar rahat olurum

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

60. Birisinin, bana kızgın olduğu halde konuyu benimle tartışmak istemediğini öğrenince üzülürüm.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

61. Satın aldığım bir şey defolu olduğunda, onu geri veririm.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

62. Duyguları açık bir şekilde ifade etmek gücü gösterir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

63. Eğer bir arkadaş, yapmış olduğumuz bir tartışmayı, diğer insanlara söylese bunu önemsemem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

64. Diğer insanlar, duygularımı ifade etmede cesaretimi kırdığında hayal kırıklığına uğramış hissederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

65. Bir tartışma sırasında genellikle sessiz kalırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

66. Tartışmalar, benim canımı sıkmaz.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

67. Arkadaşımla bir tartışmadan sonra, çatışma çözülmüş olsa bile, tekrar arkadaşımı görmek beni rahatsız eder

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

68. İnsanlar kendi duygularını açıkladığında tartışma daha kolay çözülebilir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

69. Çatışmalar ilişkileri ilginç hale getirir.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

70. Bulunduğum yerde yabancıların tartışmalarını önemsemem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

71. Diğer insanların fikirlerime meydan okumalarından hoşlanırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

72. Bir tartışma sırasında, diğer insanlar kendi duygularını ifade ettiğinde, kendimi rahat hissederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

73. Çatışmadan kaçınırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

74. Toplum içinde tartışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

75. Bir tartışmadan sonra çok üzülürüm.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

EK 6: Yetişkin Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler, insanların zaman zaman başkalarından bazı şeyler istediği durumları tanımlamaktadır. Her ifade için, o durumda kendinizin bulunduğunu hayal ediniz ve ilgili soruları cevaplayınız.

1. Anne babanızdan ya da başka bir aile üyesinden maddi olarak zor bir zamanınızda, yardım etmesi için yardım istiyorsunuz.

Ailenizin size yardım etmeyi isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam

Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Ellerinden geldiğince yardım etmeyi kabul edeceklerini düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

2. Yakın bir arkadaşınızla, onu ciddi bir şekilde üzen bir şey yaptıktan sonra konuşmak üzere konuyu açıyorsunuz.

Arkadaşınızın sizinle konuşmak isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam

Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Onun sorunları çözmek için benimle konuşmak isteyeceğini düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

3. Eşinizle olan ilişkinizde cinsel korunma konusunu gündeme getiriyorsunuz ve bunun sizin için ne kadar önemli olduğunu söylüyorsunuz.

Tepkisinin ne olacağı konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam

Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Onun savunmaya geçmeden, olası seçeneklerimizi konuşmaya istekli olacağını düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

4. İşyerinde yaşadığınız bir sorunla ilgili olarak şefinizden yardım istiyorsunuz.

Şefinizin size yardım etmek isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam

Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Bana yardım etmeye çalışacağını düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

5. Şiddetli bir tartışma sonrasında, barışmak istediğiniz için eşinizle konuşmak istiyorsunuz.

Eşinizin sizinle barışmak isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam

Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Onun barışmaya en az benim kadar istekli olacağını düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

6. Anne babanızdan ya da diğer aile üyelerinden sizin için önemli bir etkinliğe katılmalarını istiyorsunuz.

Gelmek isteyip istemeyecekleri konusunda ne kadar kaygılı ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Onların gelmek isteyeceklerini düşünürüm.

Hiç olası değil Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

7. Bir partide, odanın diğer tarafında tanışmayı istediğiniz birini fark ediyorsunuz ve bir sohbet başlatmak üzere ona yaklaşıyorsunuz.

Onun sizinle konuşmayı isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Onun benimle konuşmak isteyeceğini düşünürüm.

Hiç olası değil Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

8. Son zamanlarda sizinle eşiniz arasında biraz mesafe olduğunu fark ediyorsunuz ve ona yolunda gitmeyen bir şeylerin olup olmadığını soruyorsunuz.

Onun sizi hala sevip sevmediği ve sizinle birlikte olmak isteyip istemediği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Başka ne olup bitiyor olursa olsun, içten bir sevgi ve ilişkimize bağlılık göstereceğini düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

9. Aklınızda gerçekten konuşma ihtiyacı hissettiğiniz bir şey olduğunda, bir arkadaşınızı arıyorsunuz.

Arkadaşınızın sizi dinlemek isteyip istemeyeceği konusunda ne kadar kaygılanırsınız ya da tedirgin olursunuz?

Hiç kaygılanmam

Çok kaygılanırım

1 2 3 4 5 6

Beni dinleyeceğini ve destekleyeceğini düşünürüm.

Hiç olası değil

Çok büyük olasılıkla

1 2 3 4 5 6

EK 7: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3

Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin duygusal olarak ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Birkaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1'den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

1 = Benim için tamamıyla yanlış	4 = Benim için orta derecede doğru
2 = Benim için büyük ölçüde yanlış	5 = Benim için çoğunlukla doğru
3 = Benim için biraz doğru tanımlıyor	6 = Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. _____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. _____ Beni terk edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. _____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum.
4. _____ Uyumsuzum.
5. _____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. _____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum.
7. _____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. _____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. _____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşlılarım kadar başaramadım.
10. _____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. _____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. _____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemsendiğimi göstermek gibi).
13. _____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.

14. ____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” denmesini çok zor kabullenirim.
15. ____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.
17. ____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. ____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. ____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. ____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. ____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. ____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. ____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. ____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. ____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissedyorum.
27. ____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. ____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissedyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. ____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. ____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. ____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. ____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. ____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. ____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. ____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. ____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özrü yoktur.
37. ____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. ____ Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım.
39. ____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. ____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. ____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.

42. ____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. ____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. ____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. ____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız.
46. ____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. ____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. ____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. ____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. ____ İstedığimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. ____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimizden fedakarlık etmekte zorlanırım.
52. ____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissedirim.
53. ____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. ____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. ____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. ____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissedirim.
57. ____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58. ____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. ____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. ____ Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.
62. ____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. ____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum - Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. ____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. ____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. ____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. ____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. ____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. ____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.

70. ____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. ____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. ____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. ____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. ____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. ____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. ____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. ____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. ____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. ____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. ____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. ____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. ____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. ____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. ____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. ____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. ____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. ____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. ____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. ____ Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.